

Miękinia

Brzeg Dolny

Środa Śląska

Malczyce

Prochowice

Wołów

Ścinawa

Wińsko

Rudna

Jemielno

Pęcław

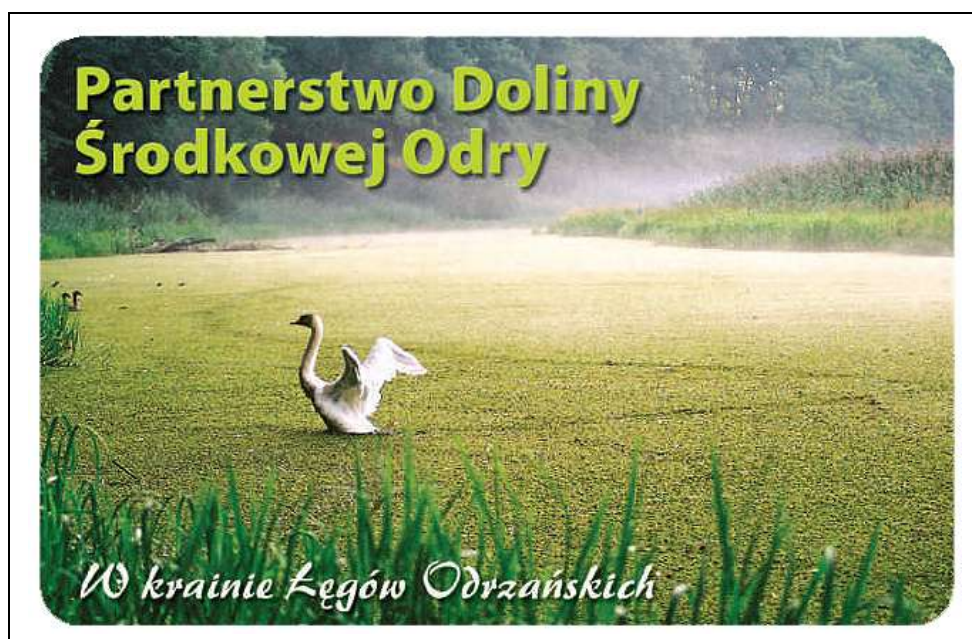

Głogów

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA

„KRAINA ŁĘGÓW ODRZAŃSKICH”

szlak
Odry 2008 ROK

Dokument Strategii zaplanowany w perspektywie do 2015 roku

(wersja maj 2013)

Szanowni Mieszkańcy!

Przedstawiamy Państwu Lokalną Strategię Rozwoju przygotowaną w ramach działań „Leader” i „Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013”, mającą na celu rozwój obszarów wiejskich położonych w dolinie Odry pomiędzy Brzegiem Dolnym a Głogowem – **regionu nazywanego Krainą Łęgów Odrzańskich**, do którego należą gminy Miękinia, Brzeg Dolny, Środa Śląska, Malczyce, Prochowice, Wołów, Ścinawa, Wińsko, Rudna, Jemielno, Pęcław oraz Głogów.

Niniejszy dokument to rezultat intensywnej pracy mieszkańców i przedstawicieli różnych grup i sektorów z obszaru, jak również zespołu zewnętrznych ekspertów i konsultantów - przyjaciół wspierających naszą grupę.

Dokument Strategii zbudowany jest w oparciu o trzy cele wiodące:

- » Zachowanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru w oparciu o wysoką świadomość społeczną, turystykę i promocję regionu,
- » Budowa zintegrowanego, wykształconego i aktywnego społeczeństwa obywatelskiego oraz poprawa jakości życia mieszkańców,
- » Rozwój gospodarczy regionu oraz wzrost przedsiębiorczości wśród jego mieszkańców.

Zbiór opracowanych kierunków rozwoju oraz działań wspierać w realizacji będzie, w latach 2009-2015, powołane w tym celu Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich”.

Zachęcamy Państwa do zaangażowania się w realizację zapisanych w Strategii przedsięwzięć oraz pomysłów. Tylko z udziałem mieszkańców tego obszaru Strategia ma szansę wpłynąć na rozwój obszarów wiejskich Krainy Łęgów Odrzańskich.

*Rada oraz Zarząd
Lokalnej Grupy Działania*

Współautorzy Lokalnej Strategii Rozwoju

Lp.	Nazwisko, Imię	Reprezentant	Lp.	Nazwisko, Imię	Reprezentant
1.	Beniasz Anna	Urząd Gminy Malczyce	2.	Kosztyla Krystian	Urząd Miasta i Gminy Ścinawa
3.	Bilańska Ewelina	Urząd Gminy Rudna	4.	Kwapisz Monika	Urząd Miasta i Gminy Brzeg Dolny
5.	Bobra Katarzyna	Urząd Gminy Wińsko	6.	Lechki Tomasz	Starostwo Powiatowe w Wołowie
7.	Borowiak Andrzej	Radny Rady Miejskiej Brzeg Dolny	8.	Mariusz	Gmina Środa Śląska
9.	Chwyszczuk Agata	Stowarzyszenie Nasza Wieś	10.	Moszczyńska Barbara	Koło Gospodyń Wiejskich z Jodłowic
11.	Ciura Irena	Urząd Gminy Malczyce	12.	Mykita Augustyn	Stowarzyszenie i ty możesz Jemielno
13.	Czerw Ryszard	Urząd Gminy Jemielno	14.	Paczkowska Katarzyna	Ścinawski Ośrodek Kultury
15.	Dardas Przemysław	Urząd Gminy Jemielno	16.	Paczkowski Jarosław	Stowarzyszenie „Nadodrzański Gościńiec”
17.	Dyrda Małgorzata	Urząd Gminy Miękinia	18.	Pluta Irena	Urząd Miasta i Gminy Wołów
19.	Grombik Szymon	Borków	20.	Pospiszył Andrzej	Polski Związek Wędkarski Legnica
21.	Gronek-Bednarczyk Gabriela	Urząd Gminy Miękinia	22.	Rokaszewicz Rafael	Urząd Gminy Głogów
23.	Hańska Wanda	Krzelów	24.	Rydz Leszek	Urząd Gminy Głogów
25.	Jamontt – Skotis Marta	Centrum Rozwiązań Systemowych Uniwersytet Wrocławski	26.	Sadowska Danuta	Stowarzyszenie Regionalne Nadodrzański Zakątek
27.	Jurkowski Artur	Urząd Gminy Pęcław	28.	Sadowski Marek	Stowarzyszenie Regionalne Nadodrzański Zakątek
29.	Kapłon Monika	Urząd Miasta i Gminy Brzeg Dolny	30.	Smolińska – Hrebenyk Edyta	Szkolne Schronisko Młodzieżowe „Pod Lipami” Jemielno
31.	Kijora Iwona	Polski Związek Wędkarski Legnica	32.	Świercz Anna	Urząd Miejski Środa Śląska
33.	Kopylczak Barbara	Sołectwo Rynarcice	34.	Tracichleb Justyna	Starostwo Powiatowe w Wołowie
35.	Korpek - Urszula	Stowarzyszenie Kupców Średzkich	36.	Zuczek Ryszard	Urząd Miasta Brzeg Dolny radny

Koordinacja prac nad strategią:

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich”
oraz Fundacja Partnerstwo Doliny Środkowej Odry

www.PartnerstwoOdry.pl

Moderatorzy warsztatów:

Łukasz Żuber

Andrzej Ruszlewicz

Redakcja i przygotowanie ostatecznej wersji dokumentu:

Łukasz Żuber

Zespół autorski:

Łukasz Żuber

Agata Chwiszczuk

Justyna Tracichleb

Rafał Plezia

Zespół wspierający opracowanie strategii:

Jarosław Paczkowski

Magdalena Górak - Kaleta

Zdjęcie na okładce:

Wojciech Kowalski

Część materiałów opracowana została na podstawie:
Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Partnerstwa Doliny Środkowej Odry
opracowanej przez Fundację Ekologiczną „Zielona Akcja”, 2006 r.

SPIS TREŚCI

1. Charakterystyka lokalnej grupy działania (LGD) jako jednostki odpowiedzialnej za realizację lokalnej strategii rozwoju (LSR)	7
1.1. Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i numer w tym rejestrze	7
1.2. Opis procesu budowania partnerstwa.....	7
1.3. Charakterystyka członków LGD albo jej partnerów i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD	9
1.4. Struktura rady lub innego organu LGD, do którego wyłącznej właściwości należy wybór operacji zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia nr 1698/2005, zwanych dalej „organem decyzyjnym”	13
1.5. Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego	13
1.6. Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego	20
1.7. Doświadczenie LGD i członków LGD albo jej partnerów w realizacji operacji.....	20
2. Opis obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności.....	22
2.1. Wykaz gmin wchodzących w skład LGD albo będących jej partnerami.....	22
2.2. Uwarunkowania przestrzenne (mapa), geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe.....	22
2.3. Ocena społeczno-gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz poziomu aktywności społecznej.....	37
2.4. Specyfika obszaru.....	46
3. Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR; wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy.....	50
4. Określenie celów ogólnych i szczegółowych LSR oraz wskazanie planowanych przedsięwzięć służących osiągnięciu poszczególnych celów szczegółowych, w ramach których będą realizowane operacje, zwanych dalej „przedsięwzięciami”	55
5. Określenie misji LGD	81
6. Wykazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR.....	82
7. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR.....	83
8. Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR.....	85
9. Określenie procedury oceny zgodności operacji z LSR, procedury wyboru operacji przez LGD, procedury odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji w ramach działania, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt 21 ustawy z	

dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, kryteriów, na podstawie których jest oceniana zgodność operacji z LSR, oraz kryteriów wyboru operacji, a także procedury zmiany tych kryteriów	89
10. Określenie budżetu LSR dla każdego roku jej realizacji	125
11. Opis procesu przygotowania i konsultowania LSR	135
12. Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR.....	139
13. Zasady i sposób dokonywania oceny (ewaluacji) własnej	142
14. Określenie powiązań LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR.....	146
15. Wskazanie planowanych działań, przedsięwzięć lub operacji realizowanych przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze objętym LSR.....	152
16. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich.....	153
17. Informacja o dołączanych do LSR załącznikach	156

1. Charakterystyka lokalnej grupy działania (LGD) jako jednostki odpowiedzialnej za realizację lokalnej strategii rozwoju (LSR)

1.1. Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i numer w tym rejestrze

Nazwa LGD: Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich”

Status prawny LGD: Stowarzyszenie posiada osobowość prawną i działa na podstawie:

1. przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 Nr 79, poz. 855 z późn. zm.),
2. ustawy z 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. Nr 64, poz. 427),
3. rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. Urz. UE L 277 z 21.10.2005, str.1)
4. Statutu Stowarzyszenia.

Data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego (KRS): 8 październik 2008 r.

Numer KRS: 0000315236

1.2. Opis procesu budowania partnerstwa

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” to Grupa Partnerska, która była tworzona przez wiele lat, ewoluowała i zmieniała się, ale zawsze jej celem było wspólne działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszaru Doliny Środkowej Odry ze szczególnym uwzględnieniem ochrony wyjątkowo cennej przyrody. Już w roku 2000 datujemy początki zawiązania się grupy partnerskiej, gdy to z inicjatywy Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja” i gminy Ścinawa – 12 gmin leżących w Dolinie Środkowej Odry (Gm. Ścinawa, Święta Katarzyna, Wołów, Malczyce, Ruja, Prochowice, Rudna, Wińsko, Pęcław, Jemielno, gmina miejska Głogów, gmina wiejska Głogów) podpisało porozumienie o współpracy mające na celu wszechstronny, zrównoważony rozwój tego obszaru przy zachowaniu wysokich walorów przyrodniczych.

W 2002 roku na konferencji w Ścinawie zostało powołane Partnerstwo Doliny Środkowej Odry w skład którego weszło 19 przedstawicieli samorządów, nadleśnictw, biznesu i organizacji pozarządowych Doliny Odry. Partnerzy podpisali deklarację współpracy mającą na celu podejmowanie wspólnych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju Doliny Odry. Prowadzenie sekretariatu Grupy powierzono Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja”. W latach 2002 – 2003 – zrealizowano szereg wspólnych projektów („Szkoły dla Ekorozwoju”, „W poszukiwaniu dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego Szlaku Odry”, „Społeczne Ostoje Przyrody”) oraz przedsięwzięć promocyjnych (wydanie map i publikacji, organizacja spływu odrzańskiego, rajdu międzynarodowego, plenerów fotograficznych, imprez artystycznych).

Milowym krokiem w rozwoju Partnerstwa było powołanie na przełomie 2003/2004 roku **Funduszu Partnerstwa Doliny Środkowej Odry**. W marcu 2004 uroczystie powołano 9 osobową Radę Funduszu, której zadaniem było podejmowanie decyzji dot. przyznawania środków finansowych na małe, lokalne projekty związane ze Szlakiem Odry. W skład rady weszło 4 przedstawiciele samorządów, 1 przedstawiciel nadleśnictwa, 3 przedstawiciele organizacji pozarządowych, 1 przedstawiciel biznesu. Fundusz Partnerstwa funkcjonuje do dnia dzisiejszego, wspierając lokalne inicjatywy ze środków ogólnopolskiego programu Działaj Lokalnie. W tym czasie Partnerstwo liczyło 40 członków: 20 gmin i powiatów i ich związków, 16 organizacji pozarządowych, 2 przedsiębiorstwa i 2 nadleśnictwa.

Można więc śmiało powiedzieć, że już od wielu lat prezentujemy podejście typu LEADER nie realizując programu formalnie.

Na początku 2005 roku Partnerstwo Doliny Środkowej Odry weszło w poczet członków Krajowej Sieci Grup Partnerskich koordynowanej przez Fundację Partnerstwo Dla Środowiska z Krakowa. Członkostwo w Sieci pozwoliło rozwinąć skrzydła naszym partnerom i członkom, umożliwiło rozwój indywidualny oraz organizacyjny wielu z nich. Do dnia dzisiejszego dzięki KGSP wzięliśmy udział w kilkunastu szkoleniach, seminariach i konferencjach ogólnopolskich, byliśmy partnerami w 6-ciu projektach realizowanych przez KGSP na terenie kraju i zagranicy.

W 2005 roku partnerzy zdecydowali o przygotowaniu wniosku do Pilotażowego Programu Leader+, który złożyła w ich imieniu Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja”. Do realizacji PPL+ przystąpiło Partnerstwo Doliny Środkowej Odry jako grupa nieformalna działająca przy Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja”, obejmująca swym zasięgiem 10 nadodrzańskich gmin: Głogów, Jemielno, Malczyce, Pęcław, Prochowice, Rudna, Ścinawa, Środa Śląska, Wińsko i Wołów.

Na przełomie 2005 i 2006 roku w ramach Pilotażowego Programu Leader + trwały prace nad Zintegrowaną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Partnerstwa Doliny Środkowej Odry - dokumentem niezbędnym do przystąpienia do II schematu Programu Leader +. Kilka miesięcy spotkań i warsztatów poświęconych tworzeniu ZSROW miało bardzo duże znaczenie dla budowania Partnerstwa ponieważ wówczas to wyłonili się lokalni liderzy, organizacje pozarządowe oraz grupy nieformalne, które do dzisiaj angażują się w prace Partnerstwa i są aktywnymi członkami obecnej LGD.

Rezultatem realizacji Pilotażowego Programu Leader + było powołanie **Fundacji Partnerstwo Doliny Środkowej Odry (Lokalnej Grupy Działania)**, która spełniła warunki stawiane przez Pilotażowy Program Leader +. Dokonano tego w dniu 9 lutego 2006 roku z inicjatywy 5 - ciu fundatorów - założycieli, którzy powołali pięcioosobowy Zarząd do realizacji celów zawartych w Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Partnerstwa Doliny Środkowej Odry. Obecny skład Zarządu:

Prezes – Andrzej Ruszlewicz

Wiceprezes – Franciszek Pińczuk

Członkowie Zarządu - Przemysław Dardas, Krystian Kosztyła, Anna Staworowska – Iwaszuk, Łukasz Żuber

W skład Rady Fundacji weszło 21 podmiotów z trzech sektorów: społecznego, publicznego i gospodarczego. Fundacja objęła swym działaniem obszar 10 gmin położonych wzdłuż rzeki Odry - Środa Śląska, Malczyce, Prochowice, Ścinawa, Rudna, Pęcław, Głogów, Jemielno, Wińsko oraz Wołów.

Lokalna Grupa Działania Fundacja Partnerstwo Doliny Środkowej Odry zrealizowała w latach 2007 – 2008 projekt pn.: „Rozwój Doliny Środkowej Odry – ludzie, przyroda, kultura, wieś” w ramach Pilotażowego Programu Leader+ (schemat II).

W lutym 2008 roku w Jemielnie, na spotkaniu Władz oraz Rady Fundacji zdecydowano o powołaniu Lokalnej Grupy Działania w formie Stowarzyszenia tak aby gminy mogły zostać pełnoprawnymi członkami organizacji, zdecydowano również o powiększeniu obszaru partnerstwa o gminy na południowym krańcu obszaru: Miękinie oraz Brzeg Dolny.

W maju i czerwcu 2008 roku wszystkie gminy podjęły uchwały o przystąpieniu do Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Kraina Łęgów Odrzańskich.

W sumie w procesie budowania partnerstwa w formie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „**Kraina Łęgów Odrzańskich**”, od początku roku 2008 zorganizowano 6 spotkań - warsztatów, seminariów i konferencji, każdorazowo z udziałem przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego. Jako, że założeniem jest rozszerzanie grupy partnerskiej, na każde spotkanie były zapraszane nowe osoby – przedstawiciele organizacji, samorządów oraz przedsiębiorcy. Przed rejestracją Stowarzyszenia odbyły się dwa zebrania przygotowawcze w Serbach i Prochowicach, a zebranie założycielskie odbyło się 18 sierpnia w 2008 roku w Prochowicach.

Znacząca rolę w procesie budowania LGD odegrały indywidualne spotkania informacyjne pracowników biura, wolontariuszy oraz członków władz Fundacji z przyszłymi członkami LGD. Odbyto kilkanaście takich spotkań podczas konferencji, szkoleń i imprez odbywających się na obszarze objętym LSR od wiosny do jesieni 2008 roku.

W wyniku wszystkich spotkań i rozmów osiągnięto skład obecnego LGD, który wynosi 40 członków, w tym 12 gmin, 1 powiat, 24 partnerów z sektora społecznego i 3 partnerów z sektora gospodarczego.

Obecny skład Zarządu Stowarzyszenia:

Prezes: Rafał Plezia

Wiceprezes: Maciej Nejman

Skarbnik: Jarosław Paczkowski

Członek Zarządu: Andrzej Ruszlewicz

1.3. Charakterystyka członków LGD albo jej partnerów i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD

Struktura LGD

Stowarzyszenie Lokalną Grupę Działania Krainę Łęgów Odrzańskich tworzy 52 członków, w tym:

34 przedstawicieli sektora społecznego, co stanowi 65,38 % składu LGD,

13 przedstawicieli sektora publicznego, co stanowi 25 % składu LGD,

5 przedstawicieli sektora gospodarczego, co stanowi 9,62 % składu LGD.

Członkowie z sektora społecznego to formalne organizacje pozarządowe, osoby fizyczne które działają w zakresie: zwiększenia dostępu do kultury na wsi, rozwoju i promocji aktywnej turystyki (w tym szczególnie rowerowej i kajakowej), działań edukacyjnych (w tym ekologicznych, ochrony środowiska, edukacja regionalna), rozwoju sportu i rekreacji, zachowania dziedzictwa kulturowego i społecznego, pomocy niepełnosprawnym.

Sektor społeczny

L.p.	Imię i Nazwisko lub Nazwa	Funkcja w strukturze LGD	Adres siedziby
1.	Grombik Szymon	Członek Stowarzyszenia	Ruda Śląska
2.	Gronek – Bednarczyk Gabriela	Członek Rady	Wilczków
3.	Jamontt – Skotis Marta	Członek Komisji Rewizyjnej	Wrocław
4.	Lechki Tomasz	Członek Rady	Wołów
5.	Męczyńska Gabriela	Członek Stowarzyszenia	Snowidza
6.	Pińczuk Franciszek	Członek Stowarzyszenia	Prochowice
7.	Plezia Rafał	Prezes Stowarzyszenia	Nowa Wieś Legnicka
8.	Tracichleb Justyna	Wiceprzewodnicząca Rady	Wołów
9.	Bractwo Rycerskie Ziemi Legnickiej Tomasz Sokołowski	Członek Stowarzyszenia	Ul. Łukasieńskiego 41/2 59-220 Legnica
10.	Fundacja Dolnobrzeżanie Janusz Kuziemka	Członek Stowarzyszenia	Stary Dwór 18 56-120 Brzeg Dolny
11.	Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja” Irena Krukowska - Szopa	Irena Krukowska – Szopa Członek Rady	ul. Wrocławska 41 59- 220 Legnica
12.	Fundacja Partnerstwo Doliny Odry Łukasz Żuber	Łukasz Żuber Członek stowarzyszenia Andrzej Ruszewicz Członek Zarządu	Plac Kopernika 6 59-230 Prochowice
13.	Klub Sportowy Prochowiczanka Marek Szpyra	Renata Stępień Członek Rady	Ul. II Armii Wojska Polskiego 21 59-230 Prochowice
14.	Stowarzyszenie „Aktywna Białoleka” Sławomir Bloch	Członek Stowarzyszenia	67-221 Białoleka 12
15.	Stowarzyszenie „Centrum Rozwiązań Systemowych” Magdalena Liszka	Członek Stowarzyszenia	ul. Szczytnicka 45/12 50-382 Wrocław
16.	Stowarzyszenie „Dla Powiatu” Bożena Sielska	Mariola Kądziała Przewodnicząca Rady	ul. Wrocławska 2 55- 300 Środa Śląska
17.	Stowarzyszenie Integracji Społecznej „proPago” Krystyna Laszkiewicz	Krystyna Laszkiewicz Członek-Stowarzyszenia	Ul. Zwycięstwa 3 56-120 Brzeg Dolny
18.	Stowarzyszenie Lubiąż Zbigniew Posacki	Maciej Nejman Wice Prezes Zarządu	Plac Klasztorny 1 56-100 Lubiąż
19.	Stowarzyszenie Regionalne „Nadodrzański Zakątek” Jerzy Mucha	Marek Sadowski Członek Stowarzyszenia	Wietszyce 11A 67-221 Białoleka
20.	Stowarzyszenie Sympatyków Malczyc i okolic Adam Haładus	Przewodniczący Komisji Rewizyjnej	Ul. Traugutta 13 55-320 Malczyce
21.	Towarzystwo Turystyki Rowerowej „CROSS” Artur Kosmański	Członek Stowarzyszenia	Plac Piastowski 1/5 56-100 Wołów
22.	Koło Gospodyń Wiejskich „Jodłoweczki” Barbara Moszczyńska	Członek Rady	Jodłowice 12 Brzeg Dolny
23.	Fundacja Centrum Spotkań i Dialogu Mirosław Niewęglowski	Członek Stowarzyszenia	Krzydlina Mała 69 56-100 Wołów
24.	Stowarzyszenie „Zaborowa Kraina” Elżbieta Kozik	Członek Stowarzyszenia	Zabór Wielki 2, 55- 330 Miękinia
25.	Fundacja EDUSILESIA Małgorzata Szczerba	Członek Stowarzyszenia	ul. Świętej Jadwigi 2 a, Lubiąż

L.p.	Imię i Nazwisko lub Nazwa	Funkcja w strukturze LGD	Adres siedziby
			56-100 Wołów
26.	Stowarzyszenie „Aktywny Dziewin” Mariusz Mostowski	Mariusz Mostowski Członek Komisji Rewizyjnej	Dziewin 9 59-330 Dziewin
27.	Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „PRO NATURA” Krzysztof Konieczny	Krzysztof Konieczny Członek Rady	Trzcinica Wołowska 12 56-160 Wińsko
28.	Fundacja Ochrony Przyrody i Rozwoju Turystyki „FOPiT-GOBI” Marlena Rak	Członek Stowarzyszenia	ul. Raczkowa 2 b 59-241 Legnickie Pole
29.	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gospodarczego i Kulturalnego Sołectwa Krzelów- Młoty- JEZIERZYCA Wanda Hańska	Wanda Hańska Członek Rady	Krzelów 136 a 56-160 Krzelów
30.	Jarosław Paczkowski	Jarosław Paczkowski Członek Zarządu-Skarbnik	Przyborów 35 56-160 Wińsko
31.	Fundacja Atena Noctua Anna Kołodziejka	Członek Stowarzyszenia	Ul. Armii Krajowej 10/1 59-140 Chocianów
32.	Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Ziemi Ścinawskiej „Mała Ojczyzna” Andrzej Sitarski	Członek Stowarzyszenia	ul. Głogowska 3a 59-330 Ścinawa
33.	Polski Związek Wędkarski Okręg w Legnicy Leopold Korczak- Michalewski	Członek Stowarzyszenia	ul. Żwirki i Wigury 5 59-220 Legnica
34.	Stowarzyszenie „Wilcze Bractwo” Jarosław Wilk	Członek Stowarzyszenia	Osieczów 39 59-724 Osiecznica

Sektor publiczny

L.p.	Imię i Nazwisko lub Nazwa	Funkcja w strukturze LGD	Adres siedziby
1.	Gmina Brzeg Dolny Stanisław Jastrzębski	Monika Kapłon Członek Rady	Ul. Kolejowa 29 56-120 Brzeg Dolny
2.	Gmina Głogów Andrzej Krzemień	Leszek Rydz Członek Rady	Ul. Słodowa 2B 67-200 Głogów
3.	Gmina Jemielno Czesław Pończyk	Ryszard Czerw Członek Rady	Jemielno 81 56-209 Jemielno
4.	Gmina Malczyce Ryszard Skuła	Irena Ciura Członek Stowarzyszenia	Ul. Traugutta 15 55-320 Malczyce
5.	Gmina Miękinia Jan Marian Grzegorzczak	Małgorzata Dyrda Członek Rady	Ul. Kościuszki 4 55-330 Miękinia
6.	Gmina Pęcław Artur Jurkowski	Członek Stowarzyszenia	Pęcław 28 67-221 Pęcław
7.	Gmina Prochowice Alicja Sielicka	Alicja Sielicka Pełnomocnik Walnego Zebrania Bolesław Demecki Członek Rady	Ul. Rynek 1 59-230 Prochowice
8.	Gmina Rudna Władysław Bigus	Agnieszka Jarosz Członek Rady	Plac Zwycięstwa 15 59-305 Rudna
9.	Gmina Ścinawa Andrzej Holdenmajer	Małgorzata Krysa Członek Rady	Rynek 17 59-330 Ścinawa
10.	Gmina Środa Śląska	Marcin Brzeziński Sekretarz	Plac Wolności 5

	Bogusław Krasucki	Rady	55-300 Środa Śląska
11	Gmina Wińsko Ryszard Mirytki	Katarzyna Pawłowska Członek Rady	Plac Wolności 2 56-160 Wińsko
12	Gmina Wołów Dariusz Chmura	Anna Brodziak-Cisak Członek Rady	Rynek – Ratusz 56-100 Wołów
13	Powiat Wołowski Marek Gajos	Wacław Kwiek Członek Rady	Plac Piastowski 2 56-100 Wołów

Sektor gospodarczy

L.p.	Imię i Nazwisko lub Nazwa	Funkcja w strukturze LGD	Adres siedziby
1.	Bank Spółdzielczy we Wschowie Sebastian Nietyksza	Marcin Mazur Członek Stowarzyszenia	ul. Daszyńskiego 19 67-400 Wschowa
2.	Winnice Jaworek Sp.z o.o. Ewa Jaworek	Ewa Jaworek Członek Stowarzyszenia	Ul. Kościuszki 46A 55-330 Miękinia
3.	MEW- Leśnica	Jerzy Jamroziak Członek Stowarzyszenia	ul. Mikołaja Kopernika 36, 55-330 Brzezina
4.	Zakład Handlu i Przetwórstwa Owocowo Warzywnego Ścinawa S.C. Teofil Szelwika, Marta Postoń	Marta Postoń Członek Rady	ul. 1-go Maja 28, 59-330 Ścinawa
5.	"Ogrody duże i małe" Agnieszka Nieradko	Agnieszka Nieradko Członek Rady	ul. Kopernika 36, 55-330 Miękinia

Zasady i sposób rozszerzania składu Lokalnej Grupy Działania

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania jest organizacją ludzi otwartych na nowych członków, którzy chcą wspólnie realizować cele zmierzające do zrównoważonego rozwoju Krainy Łęgów Odrzańskich. Stowarzyszenie posiada członków zwyczajnych, wspierających i honorowych. Głos stanowiący przysługuje członkom zwyczajnym Stowarzyszenia. Członkami Stowarzyszenia mogą zostać osoby fizyczne i prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego.

Nabywanie członkostwa odbywa się zgodnie z Rozdziałem III paragrafem 7 i 8 Statutu Stowarzyszenia, w którym czytamy:

§ 7.

1. Członkowie Stowarzyszenia dzielą się na:

- a) członków zwyczajnych,
- b) członków wspierających,
- c) członków honorowych.

2. Członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia może być:

a) osoba fizyczna, która:

- spełnia warunki określone w ustawie Prawo o stowarzyszeniach,
- przedstawi pisemną rekomendację (wskazanie) udzieloną przez:

- działającego na obszarze, którego dotyczy LSR, partnera społecznego lub gospodarczego,
- lub jednostkę samorządu terytorialnego z obszaru LGD

- lub grupę 20 osób fizycznych zamieszkałych na obszarze, którego dotyczy LSR,
  - złoży deklarację członkowską.
- b) osoba prawna, w tym jednostka samorządu terytorialnego, która:
- działa na obszarze, którego dotyczy LSR,
  - wykonuje działalność związaną z realizacją celów Stowarzyszenia,
  - w przypadku jednostek samorządu terytorialnego przedstawi uchwałę organu stanowiącego, zawierającą deklarację przystąpienia do LGD,
  - złoży deklarację członkowską, wraz ze wskazaniem osoby reprezentującej osobę prawną w LGD.

§ 8.

Nabycie i stwierdzenie utraty członkostwa w Stowarzyszeniu następuje na podstawie uchwały Zarządu Stowarzyszenia przyjętej zwykłą większością głosów.

1.4. Struktura rady lub innego organu LGD, do którego wyłącznej właściwości należy wybór operacji zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia nr 1698/2005, zwanych dalej „organem decyzyjnym”

Zgodnie ze Statutem LGD Rada jest wybierana przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia spośród członków tego zebrania. W skład Rady może wejść od 12-30 osób. Skład Rady na dzień 27 czerwca 2012 roku to **22 członków**, w tym:

- 3 przedstawicieli sektora gospodarczego, co stanowi 13,64 % składu Rady,
- 8 przedstawicieli sektora społecznego, co stanowi 36,36 % składu Rady,
- 11 przedstawicieli sektora publicznego, co stanowi 50 % składu Rady.

Członkowie Rady zamieszkują lub prowadzi działalność na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju.

L.p.	Imię i nazwisko członka Rady	Nazwa instytucji / organizacji / firmy	Gmina	Reprezentowany sektor
Prezydium Rady				
1	Mariola Kądziela Przewodnicząca Rady	Stowarzyszenie dla Powiatu	Środa Śląska	społeczny
2	Justyna Tracichleb Wiceprzewodnicząca Rady	Osoba fizyczna	Wołów	społeczny
3	Marcin Brzeziński Sekretarz Rady	Gmina Środa Śląska	Środa Śląska	publiczny
Sektor publiczny				
4	Ryszard Czerw	Gmina Jemielno	Jemielno	publiczny
5	Justyna Karkosz	Gmina Ścinawa	Ścinawa	publiczny
6	Małgorzata Dyrda	Gmina Miękinia	Miękinia	publiczny
7	Agnieszka Jarosz	Gmina Rudna	Rudna	publiczny
8	Monika Kwapisz	Gmina Brzeg Dolny	Brzeg Dolny	publiczny
9	Bolesław Demecki	Gmina Prochowice	Prochowice	publiczny
10	Anna Cisak-Brodziak	Gmina Wołów	Wołów	publiczny
11	Wacław Kwiek	Powiat Wołowski	Wołów	publiczny
12	Leszek Rydz	Gmina Głogów	Głogów	publiczny
13	Katarzyna Pawłowska	Gmina Wińsko	Wińsko	publiczny

Sektor społeczny

14	Tomasz Lechki	Osoba fizyczna	Wołów	społeczny
15	Krzysztof Konieczny	Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura”	Wińsko	społeczny
16	Irena Krukowska - Szopa	Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja”	Legnica	społeczny
17	Renata Stępień	Klub Sportowy Prochowiczanka	Prochowice	społeczny
18	Gabriela Gronek- Bednarczyk	Osoba fizyczna	Miękinia	społeczny
19	Barbara Moszczyńska	Koło Gospodyń Wiejskich „Jodłoweczki”	Brzeg Dolny	społeczny
20	Wanda Hańska	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gospodarczego i Kulturalnego Sołectwa Krzelów- Młoty- JEZIERZYCA	Wińsko	społeczny

Sektor gospodarczy

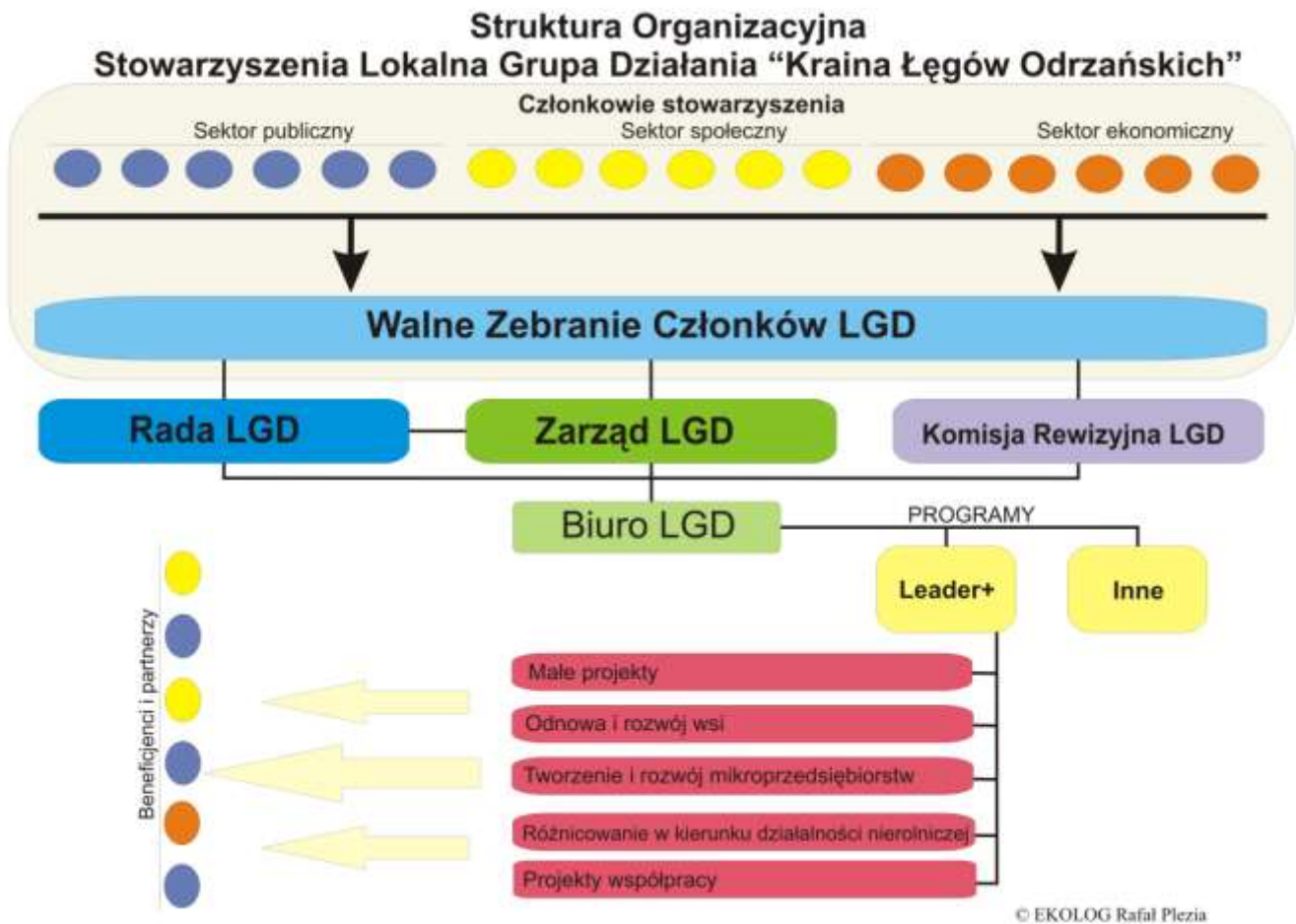
21	Marta Postoń	Zakład Handlu i Przetwórstwa Owocowo Warzywnego Ścinawa S.C.	Ścinawa	gospodarczy
22	Agnieszka Nieradko	Ogrody duże i małe	Miękinia	gospodarczy

1.5. Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego

Strukturę LGD tworzą - zgodnie z uchwalonym Statutem, organy:

- a) Walne Zebranie, które jest najwyższą władzą w LGD,
- b) Rada Stowarzyszenia, która jest organem decyzyjnym,
- c) Zarząd Stowarzyszenia, którego zadaniem jest bieżące administrowanie Partnerstwem,
- d) Komisja Rewizyjna stanowiąca organ kontroli w Stowarzyszeniu.

Rysunek 1. Schemat struktury Lokalnej Grupy Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich”

Zapisy Statutu przyznają prawo wyboru operacji do sfinansowania, o których mowa w art. 62 ust. 4 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), Radzie Stowarzyszenia.

Statut Stowarzyszenia LGD Kraina Łęgów Odrzańskich wyraźnie rozdziela kompetencje między poszczególnymi organami władz statutowych Stowarzyszenia i tym samym gwarantuje rozdzielenie funkcji decyzyjnej od zarządczej.

Na zasady oraz procedury funkcjonowania LGD składa się:

Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Kraina Łęgów Odrzańskich przyjęty Uchwałą nr 2/2008 Zebrania Założycielskiego Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Kraina Łęgów Odrzańskich **załącznik nr 1 do LSR**

Regulamin Zarządu, przyjęty Uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” nr 13/I/2009/3 z dn.13.01.2009r., - **załącznik nr 2a do LSR**

Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków, przyjęty Uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” nr 13/I/2009/5 z dn.13.01.2009 r. - **załącznik nr 2b do LSR**

Regulamin Komisji Rewizyjnej , przyjęty Uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” nr 13/I/2009/4 z dn.13.01.2009r. - **załącznik nr 2c do LSR**

Procedura Naboru Pracowników, przyjęta Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia nr 08/I/2009/4 z dn. 08.01.2009 r., - **załącznik nr 3 do LSR**

Opisy Stanowisk Pracy - **załącznik nr 4 do LSR**

Regulamin Rady Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” , przyjęty Uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” nr 13/I/2009/2 z dn. 13.01.2009r. - **załącznik nr 5 do LSR**

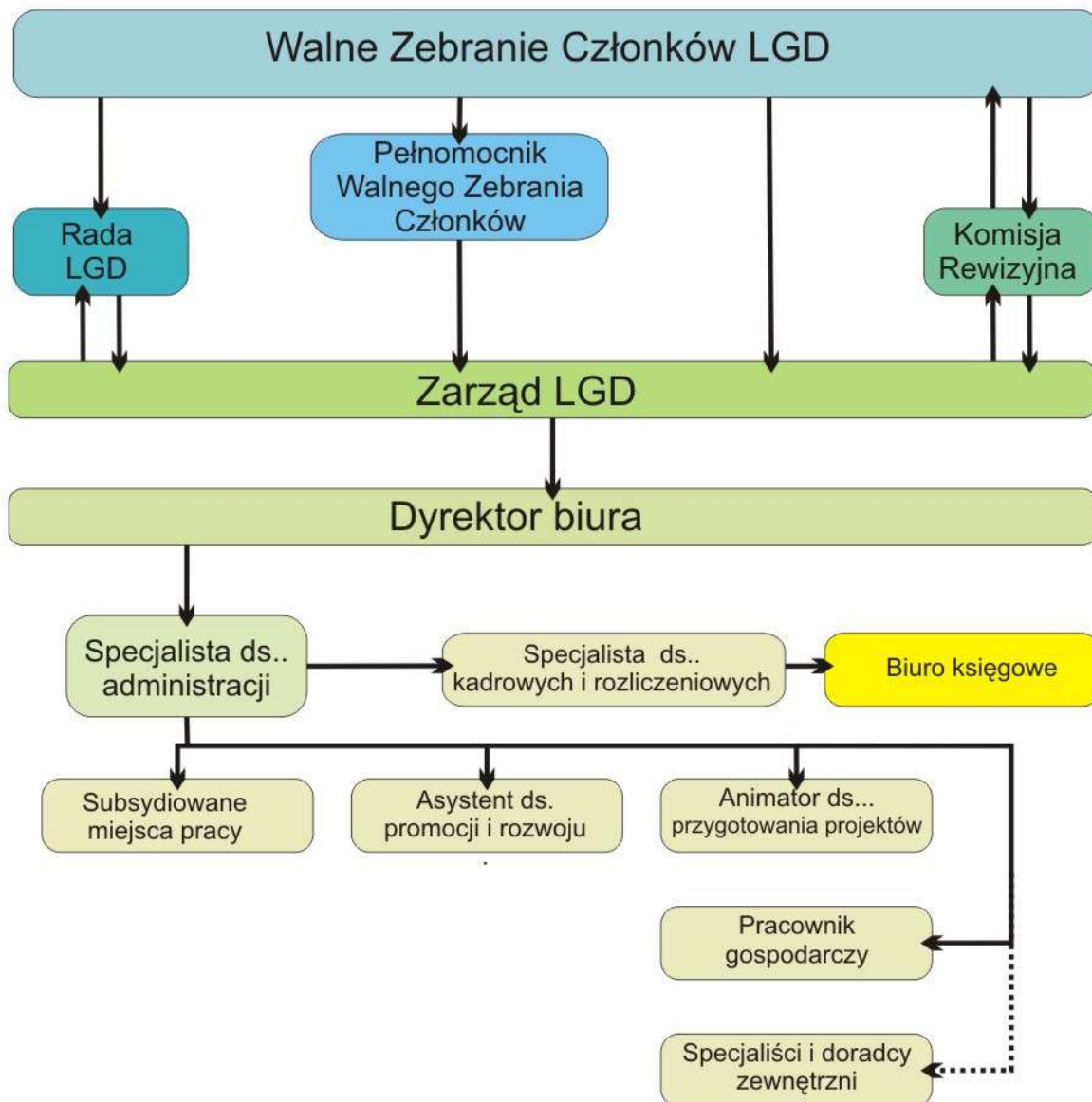
Procedura wyboru operacji przez LGD, oceny zgodności operacji z LSR i oceny operacji wg lokalnych kryteriów wyboru, przyjęta Uchwałą Rady Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” nr 13/I/2009/2 z dn.13.01.2009r., - **załącznik nr 6 do LSR**

Procedura odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji, przyjęta Uchwałą Rady Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” nr 13/I/2009/3 z dn. 13.01.2009r., - **załącznik nr 7 do LSR**

Rysunek 2. Schemat struktury zatrudnienia i procesu podejmowania decyzji w Stowarzyszeniu Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich”

Struktura zatrudnienia i procesu podejmowania decyzji w Stowarzyszeniu LGD Kraina Łęgów Odrzańskich

Regulamin Rady Stowarzyszenia oraz zasady dotyczące funkcjonowania Rady

Celem stosowania regulaminu Rady Stowarzyszenia jest zapewnienie przejrzystości, demokratyczności i jawności w procesie podejmowania decyzji. Demokratyczność zapewnia Statut Stowarzyszenia oraz Regulamin Rady Stowarzyszenia. Zgodnie z tymi dokumentami decyzje w sprawie wyboru operacji zapadają zwykłą większością głosów i każdy z członków Rady ma tylko jeden głos. Jawność podejmowania decyzji gwarantują zapisy wymienionych dokumentów, zgodnie z którymi w jawnych posiedzeniach Rady mogą wziąć udział osoby trzecie, zaproszone przez Przewodniczącą Rady, w szczególności doradcy i eksperci lub

osoby, których dotyczą sprawy przewidziane w porządku posiedzenia. Ponadto zgodnie z Regulaminem Rady oraz Regulaminem Zarządu z ich posiedzeń sporządzane są protokoły, które są publikowane na stronie internetowej Stowarzyszenia w formie pliku PDF.

Zapisy Statutu gwarantują bezstronność podejmowania decyzji, na jego podstawie osoby, które nie są bezstronne zostają wykluczone z głosowania. Szczegółowo procedura postępowania w celu sprawdzenia bezstronności członków Rady została opisana w Regulaminie Rady. Zgodnie z nim każdy z członków Rady przed przystąpieniem do oceny składa deklarację Poufności i Bezstronności.

Treść Regulaminu Rady oraz Procedury wyboru operacji przez LGD, Procedury oceny zgodności operacji z LSR i oceny operacji wg lokalnych kryteriów wyboru oraz Procedura odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji zostały przedstawione w załącznikach do niniejszej Strategii, zgodnie ze Statutem zmiana wyżej wymienionych dokumentów może nastąpić na drodze Uchwały Rady Stowarzyszenia.

Najważniejsze zapisy dotyczące funkcjonowania Rady pochodzące z paragrafu 21 Statutu Stowarzyszenia:

- Rada jest wybierana przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia spośród członków tego zebrania.
- W skład Rady wchodzi od 12-30 osób.
- Rada na pierwszym posiedzeniu wybiera ze swego grona Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego i Sekretarza Rady.
- Szczegółowe uprawnienia, organizację pracy oraz tryb obradowania określa regulamin Rady.
- Członkiem Rady nie może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo popełnione umyślnie.
- Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia Rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. Urz. UE L277 z 21.10.2005 r. str.1), które mają być realizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju.
- Od wyboru operacji, o której mowa w ust. 6 przysługuje wnioskodawcy odwołanie do Walnego Zebrania członków, za pośrednictwem Zarządu.
- Członek Rady nie może być równocześnie członkiem Komisji Rewizyjnej ani Zarządu Stowarzyszenia.
- Odwołanie z funkcji członka Rady następuje w przypadku:
  1. złożenia rezygnacji;
  2. choroby powodującej trwałą niezdolność do sprawowania funkcji;
  3. naruszenia postanowień niniejszego statutu;
  4. skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności;
  5. systematycznego uchylania się od pracy w Radzie;
  6. śmierci członka lub utraty osobowości prawnej.
- W przypadku zmniejszenia się liczby członków Rady w trakcie trwania kadencji, Zarząd zwołuje Walne Zebranie w celu odbycia wyborów uzupełniających.
- Rada w celu wymiany poglądów między członkami Stowarzyszenia oraz poszukiwania wśród nich inicjatyw oddolnych może tworzyć zespoły robocze. W pracach zespołów roboczych może uczestniczyć każdy z członków Stowarzyszenia. Zespołom roboczym przysługuje prawo składania Radzie oraz Zarządowi rekomendacji, sugestii i opinii o wszystkich bieżących sprawach Stowarzyszenia oraz prawo do zalecania inicjowania określonych działań. Zespoły we własnym zakresie opracowują sposób i formę swojej pracy.

Procedura naboru pracowników

Celem stosowania Procedury Naboru Pracowników, wdrożonej Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia nr 08/I/2009/4 z dn.08.01.2009 r., jest zagwarantowanie sprawnego przebiegu procesu rekrutacji na wolne stanowisko, z zachowaniem zasad jawności i przejrzystości podejmowania decyzji, w wyniku którego zostanie wyłoniony kandydat spełniający wymagania stawiane dla danego stanowiska pracy, którego doświadczenie, kwalifikacje i umiejętności pozwolą wypełniać powierzone obowiązki i zadania. Procedura naboru pracowników została przedstawiona w **załączniku nr 3** i zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia jej zmiana może nastąpić na drodze Uchwały Zarządu Stowarzyszenia.

Zasady funkcjonowania biura LGD zostały zawarte w następujących dokumentach:

- Regulamin Biura przyjęty Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia nr 08/I/2009/3 - **załącznik nr 8**
- Opisy stanowisk pracy- **załącznik nr 4**

Charakterystyka biura LGD

Stowarzyszenie obecnie korzysta z wynajmowanych, niezależnych pomieszczeń o powierzchni 51 m² w Legnicy. Poniżej przedstawiamy opis warunków technicznych i lokalowych. Docelowo Stowarzyszenie przeniesie swoją siedzibę na teren LGD, do Prochowic gdzie zajmie biura o łącznej powierzchni 119m², z salą konferencyjno – szkoleniową na 50 osób. W czasie tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju pomieszczenia te są przygotowywane do przeniesienia tam siedziby Stowarzyszenia.

Powierzchnia biura:	51 m ²
Liczba pomieszczeń:	1 biurowe, 1 archiwum oraz dostęp do kuchni i łazienki znajdujących się na tym samym piętrze budynku
Liczba stanowisk pracy:	3 docelowo 5
Wydzielone miejsce na archiwum	Pomieszczenie o powierzchni 15 m ² wyposażone w 2 regały i 1 zamykaną szafę
Możliwość obsługi potencjalnych beneficjentów:	W biurze nie ma wydzielonego pomieszczenia do obsługi beneficjentów, w każdej chwili istnieje możliwość skorzystania z pokoju konferencyjnego o powierzchni 42 m ² w sąsiadującym biurze, na tym samym piętrze
Dostęp do internetu:	Stały szerokopasmowy dostęp do internetu oraz sieć bezprzewodowa
Dostępny sprzęt biurowy:	<ul style="list-style-type: none"> • komputery stacjonarne 1 • laptopy 3 szt • rzutnik multimedialny 1 szt • ekran przenośny 1 szt • telefon przenośny 1 szt • telefon stacjonarny 1 szt • drukarka sieciowa laserowa • drukarka kolorowa fotograficzna • 3 duże biurka • regały biurowe • dostęp do faxu i kserokopiarki w sąsiednim biurze na tym samym piętrze

1.6. Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego

Członkowie naszego organu decyzyjnego mają wysokie kwalifikacje i duże doświadczenie w pracy i działalności na obszarach wiejskich, zarówno przy realizacji różnego rodzaju projektów, ale także w działalności społecznej. Różnorodność wiedzy i doświadczeń sprawia, że członkowie organu decyzyjnego tworzą żywe i zaangażowane społecznie forum wymiany doświadczeń.

- 7 osób zna język urzędowy Unii Europejskiej
- ponad połowa składu rady ma wiedzę i doświadczenie o funduszach UE i innych funduszach zewnętrznych w tym:
  - 15 członków ma wiedzę o programie typu LEADER (uczestnictwo w seminariach, spotkaniach informacyjnych, szkoleniu)
  - 1 członek ma wiedzę i doświadczenie trenerskie w zakresie PROW – Leader+
  - 9 osób mają doświadczenie w realizacji projektów ze środków UE i innych
- 3 osoby ukończyły studia na Akademii Rolniczej
- 12 członków ma kwalifikacje z zakresu samorządu terytorialnego

Kwalifikacje organu decyzyjnego LGD Kraina Łęgów Odrzańskich zostały przedstawione w tabeli stanowiącej załącznik nr 11 do wniosku o wybór LGD.

1.7. Doświadczenie LGD i członków LGD albo jej partnerów w realizacji operacji

LGD ma bogate i wszechstronne doświadczenie wynikające z dotychczasowej działalności, początkowo od roku 2000 jako sekretariatu przy Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja”, następnie od roku 2006 jako Fundacji Partnerstwo Doliny Środkowej Odry. W tym czasie zrealizowano kilkanaście projektów partnerskich na obszarze Doliny Środkowej Odry.

W ciągu ostatnich 2 lat najważniejsze przedsięwzięcia to:

1. Fundusz Partnerstwa w ramach, którego realizowany jest program grantowy Działaj Lokalnie (budżet programu w roku 2008 to 75 000zł)
2. Program Ekomuzea (w ramach którego zrealizowano kilka projektów finansowanych m.in. ze środków Phare 2004, EOG, FIO) budżet programu w roku 2008 wyniósł 139 000,00 zł.
3. Chronią nas Łęgi 2007-2008, budżet projektu 45 000zł

Na uwagę zasługują szczególnie projekty o podobnym zakresie do operacji w ramach osi 3 i 4 PROW. Do takich zrealizowanych przez LGD projektów należy: „Rozwój Doliny Środkowej Odry – ludzie, przyroda, kultura, wieś” - projekt o wartości 560.000 zł zrealizowany w ramach II schemat Pilotażowego Programu Leader+ (SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich).

Członkowie LGD to w większości organizacje i osoby doświadczone w realizacji działań społecznych na obszarach wiejskich. 90 % organizacji pozarządowych współpracuje z Partnerstwem lub tworzyła je od początku zawiązania się, są także beneficjentami programu grantowego – Działaj Lokalnie prowadzonego przy Funduszu Partnerstwa. Osoby fizyczne to lokalni działacze, liderzy grup nieformalnych, których działalność jest długofalowo związana

z programami Partnerstwa, m.in. Szlakiem Odry czy Funduszem Partnerstwa. Gminy z obszaru LGD mają doświadczenie w realizacji projektów finansowanych z funduszy zewnętrznych, przede wszystkim UE, ale przede wszystkim szczytą się tym, że doskonale współpracują z organizacjami pozarządowymi, niejednokrotnie wspierając je m. in. poprzez programy współpracy, szkolenia oraz bezpośrednie wsparcie infrastrukturalne. Dzięki czteroletniej współpracy Partnerstwa ze wszystkimi 12 -stoma Gminami przy prowadzeniu Funduszu Partnerstwa, mamy doświadczenie we wspólnym działaniu na rzecz rozwoju i wsparcia oddolnych inicjatyw lokalnych co z pewnością zaowocuje w programie LEADER+.

Doświadczenie członków LGD w zakresie realizacji projektów stanowi **załącznik nr 17 do wniosku o wybór LGD**. Załącznik przedstawia doświadczenie ponad połowy składu partnerów z zakresu realizacji projektów.

2. Opis obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności

2.1. Wykaz gmin wchodzących w skład LGD albo będących jej partnerami

LGD Kraina Łęgów Odrzańskich obejmuje **12 gmin**, w tym 5 gmin miejsko-wiejskich i 7 gmin wiejskich. Obszar objęty LSR znajduje się w całości na terenie **województwa dolnośląskiego**, na terenie 6 powiatów.

Tabela. Wykaz gmin należących do LGD

	Miękinia	Środa Śląska	Malczyce	Brzeg Dolny	Wolów	Wińsko	Prochowice	Ścinawa	Rudna	Jemielno	Pęcław	Głogów
typ gminy	W	MW	W	MW	MW	W	MW	MW	W	W	W	W
powiat	średzki			wołowski			legnicki	lubiński		górowski	głogowski	

2.2. Uwarunkowania przestrzenne (mapa), geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe

Od północy obszar ten bezpośrednio sąsiaduje z Głogowem zamieszkałym przez 74 tys. osób, a od południa na Krainę Łęgów Odrzańskich oddziałuje Wrocław – stolica Dolnego Śląska. Przez cały obszar LGD ciągnie się rzeka Odra, która stała się ogniwem łączącym 12 gmin.

Rysunek. Granice administracyjne gmin wchodzących w skład LGD

Powierzchnia LGD wynosi **1880 km²**, co stanowi **9% województwa dolnośląskiego**. Do największych (powyżej 200 km²) gmin należą Wołów (gmina największa), Wińsko, Rudna i Środa Śląska – co daje 54 % całego obszaru LSR, natomiast do najmniejszych (poniżej 70km²) Malczyce (gmina najmniejsza) i Pęcław – co daje 6 % obszaru.

Tabela. Powierzchnia LGD w podziale na gminy

	Miękinia	Brzeg Dolny	Środa Śląska	Malczyce	Prochowice	Ścinawa	Wołów	Wińsko	Rudna	Jemielno	Pęcław	Głogów	Razem LGD
powierzchnia w km²	179	94	216	53	103	164	332	249	217	124	64	85	1880
% udział w LGD	9,5	5	11,5	2,8	5,5	8,7	17,7	13,2	11,5	6,6	3,4	4,5	100

Obszar LGD tworzą **259 sołectwa (w tym 272 miejscowości)**. Dominującymi jednostkami osadniczymi są jednostki wiejskie. Najważniejszymi ośrodkami usługowymi, które zarazem pełnią funkcje administracyjne są siedziby gmin: Miękinia, Brzeg Dolny, Środa Śląska, Malczyce, Prochowice, Ścinawa, Wołów, Wińsko, Rudna, Jemielno, Pęcław i Głogów.

Gminy wiejskie tego obszaru są bardzo słabe lub słabo zaludnione w porównaniu ze średnią dla województwa dolnośląskiego i innymi gminami leżącymi nad Odrą. Średnio dla całego obszaru LGD **1 km² zamieszkuje 70 osób** (przy średniej wojewódzkiej 145).

W większości gmin LGD **użytki rolne** stanowią ponad 50%, a często nawet 70% (**średnia dla obszaru LGD - 62%**), co wyraźnie podkreśla fakt, iż główną formą użytkowania terenu jest rolnictwo. Jedynie w gminach Wołów, Brzeg Dolny i Jemielno odsetek ten sytuuje się nieznacznie poniżej 50%; gminy te charakteryzują się wysokim stopniem lesistości.

UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE I PRZYRODNICZE

Obszar geograficzny i krajobraz

Na tym odcinku Odra łączy dwa obszary równinne, które posiadają charakter pradoliny: Pradolinę Wrocławską z Pradolina Barucko – Głogowską poprzez łącznik zwany Obniżeniem Ścinawskim. Od południa sąsiaduje z Wysoczyzną Średzką, w części środkowej przepływa przez Wał Trzebnicki, od zachodu przylegają Wzgórza Dalkowskie a od wschodu Wzgórza Trzebnickie. Część południowa i środkowa jest najbardziej malownicza krajobrazowo-morenowe faliste wyniesienia piaszczyste lub porośnięte lasami przeplatają się z rozległymi płaskimi powierzchniami łąk i pastwisk nadodrzańskich. Część północna najbardziej równinna z szerokimi krajobrazami łączy się prawobrzeżnym ujściem rzeki Baryczy.

Klimat

Łęgi Odrzańskie leżą w najcieplejszych obszarach Polski o długim ciepłym okresie letnim, łagodnymi i krótkimi zimami. Średnia temperatura roczna wynosi ok. 8-8,5°C. Lato zazwyczaj trwa 110 dni, w tym 30-36 dni jest gorąco, zima trwa tylko ok. 60 dni, ale przymrozki zdarzają się w ciągu ok. 100 dni. Opady roczne wynoszą 500-650 mm z większą ilością opadów od maja

do października. Śnieg leży średnio 50-60 dni i pojawia się koło połowy listopada a znika pod koniec marca. Wiatry wieją w większości z zachodu, północnego-zachodu i południowego-wschodu. Nasłonecznienie jest nieco wyższe od przeciętnego w Polsce. Dzięki takiemu klimatowi, okres wegetacyjny trwa 210-225 dni, są tu bardzo korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa, turystyki a także do zamieszkania.

Gleby

Gleby są bardzo urozmaicone, wynika to z położenia obszaru. Na dawnym tarasie zalewowym przeważają mady, gleby urodzajne, ale trudne w uprawie. Powyżej znajdziemy gleby bardzo zróżnicowane w większości bielcowe od bardzo słabych, piaszczystych do urodzajnych III i IV klasy. Skład mechaniczny podłoża miejscowych gleb to głównie piasek, glina oraz ił. Większość gleb jest użytkowana rolniczo – użytki rolne zajmują w regionie prawie 62% powierzchni (na Dolnym Śląsku ponad 57 %). Większość gleb jest kwaśna lub bardzo kwaśne, co obniża ich wartość w produkcji rolnej. Gleby regionu, szczególnie na prawym brzegu Odry, położone są w oddali od większych ośrodków miejsko-przemysłowych i generalnie wolne są od zanieczyszczeń chemicznych. Pod względem zawartości metali ciężkich na ogół spełniają kryteria wymagane nawet dla rolnictwa ekologicznego.

Bogactwa naturalne

Przyroda

Obszar LSR charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczymi i obejmuje głównie ekosystemy związane z **doliną Odry**.

Znajdują się tu dobrze zachowane siedliska nadrzeczne w międzywalu oraz cenne lasy, łąki i torfowiska niskie poza jego obrębem. Do najcenniejszych należą doskonale zachowane **lasy łęgowe**, wilgotne grądy, olsy, buczyny, łąki zmiennowilgotne i zalewowe, **starorzecza z licznymi gatunkami roślin i zwierząt chronionych**, rzadkich i zagrożonych wymarciem. W regionie stwierdzono występowanie co najmniej **1051 gatunków roślin naczyniowych** z licznymi gatunkami chronionymi i rzadkimi (3 gatunki z listy Natura 2000, 41 z Polskiej Czerwonej Księgi Roślin, 60 gatunków chronionych). Występuje tu też najrzadsze i najbardziej zagrożone zespoły leśne – nadrzeczny łęg wierzbowo i topolowy. Wśród zbiorowisk trawiastych spotkamy cenne zbiorowisko łąk selernicowych. Również fauna LGD jest bogata i różnorodna i prezentuje wiele gatunków cennych dla fauny Polski i Europy. W obszarze stwierdzono występowanie **licznych chronionych owadów**, w tym liczne motyle dzienne spośród nich 5 gatunków umieszczonych w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej i 20 z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. Rozpoznano **36 gatunków ryb**, w tym aż 6 gatunków chronionych w ramach Natura 2000 i 32 z czerwonej listy. Obszar jest miejscem występowania **13 gatunków płazów** – 2 z załącznika Dyrektywy Siedliskowej (traszka grzebieniasta, kumak nizinny) Wszystkie gatunki podlegają ochronie, podobnie jak **5** występujących tu **gatunków gadów**. Najbogatszą i najbardziej ciekawą grupą są jednak **ptaki**, których występuje **196 gatunków**, w tym 155 gatunki łęgowe. Wśród nich wiele chronionych w ramach Natura 2000. Prawie wszystkie podlegają ochronie. Wśród 46 gatunków ssaków aż 13 jest umieszczona w załączniku do Dyrektywy Siedliskowej, wiele gatunków objętych ochroną. Te wybitne i unikalne walory zdecydowały o tym, że na obszarze LGD istnieje 5 obszarów **NATURA 2000**. Najważniejszym z nich, będący jednym z powodów zawiązania Partnerstwa w celu jego ochrony i promocji są **Łęgi Odrzańskie**. **Łęgi Odrzańskie** są jednocześnie **Specjalnym Obszarem Ochrony Siedlisk (SOO)** jak i **Obszarem Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO)**. Obszar stanowi fragment doliny Odry o

długości 101 km, od Brzegu Dolnego do Głogowa. Granica obszaru poprowadzona jest zgodnie z aktualnym terenem zalewowym wraz z planowanymi polderami. Obszar ten o pow. ok. 17 tys. ha charakteryzuje się wieloma wysokimi walorami przyrodniczymi i jest ostoją ptasią o randze europejskiej E 53. Spotkać tu możemy wszystkie typy siedlisk charakterystyczne dla wolno płynących rzek nizinnych Europy Środkowej, które zajmują łącznie blisko 70% powierzchni. Na tym odcinku rzeki występują rozległe obszary lasów łęgowych, grądów, rzadkich łąk podmokłych oraz liczne starorzecza, które tworzą unikalny krajobraz z wysokim stopniem naturalności oraz bogatą bioróżnorodnością. Wystarczy powiedzieć, że gnieździ się tu ok. 100 gatunków ptaków, z czego co najmniej 14 to gatunki wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a 2 gatunki należą do Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Występują tu największe w środkowej Europie populacje dzięcioła średniego i łabędzia krzykliwego, co zaowocowało wpisaniem ostoi na europejską listę Important Bird Areas. Warto również wymienić takie gatunki jak kania czarna i ruda (PCK), dzięcioł zielonosiwy, czapla siwa, trzmielojad i stosunkowo licznie występujący żuraw czy bielik. Oprócz bardzo dobrze zachowanych lasów łęgowych cennym elementem przyrody obszaru są łąki z takimi interesującymi gatunkami jak: goryczka wąskolistna, kosaciec syberyjski czy czosnek kątowaty. Bardzo bogata flora ostoi wyróżnia się licznymi gatunkami prawnie chronionymi oraz gatunkami rzadkimi i zagrożonymi, tak w skali całej Polski, jak i lokalnie. Między innymi liczne są storczykowate. W rezerwacie Odrzysko występuje obfita populacja salwini pływającej i kotewki orzecha wodnego. Na terenie ostoi stwierdzono obecność 13 gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej; ważne jest przede wszystkim występowanie ryb: kiełbia białopłetwego i bolenia oraz kilku rzadkich gatunków motyli, w tym modraszka telejusa czy przeplatki maturny. Na szczególną uwagę zasługuje cenne zimowisko nietoperzy w podziemiach klasztoru w Lubiążu. Jest to jedno z największych stanowisk mopka na terenie południowo-zachodniej Polski. Warto podkreślić, że Partnerstwo w dużej mierze zawiązało się by chronić łągi, dlatego też wdraża obecnie program przyrodniczy „**Chronią nas łągi**”, którego celem jest promowanie nadrzecznych łąk i lasów łęgowych jako zabezpieczenia przed powodzią.

Łągi są najważniejszym, jednak nie jedynym obszarem Natura 2000 na obszarze LGD. Pozostałe 3 znajdują się w całości w powiecie wołowskim i są to:

1. **Dębniańskie Mokradła** - pow. 4900ha
2. **Dolina Łachy** - ponad 990 ha
3. **Zagrzyckie Łąki** - o pow. prawie 360 ha

Pozostałe obszary objęte ochroną to:

- **1 Park Krajobrazowy Dolina Jezierzycy** (w całości na obszarze LGD), pow. 7953 ha
- **6 rezerwatów przyrody** w całości na obszarze LGD: Zabór (34,7 ha, gm. Miękinia), Brekinia (2,28 ha, gm. Prochowice), Łęg Korea (79,29ha, gm. Ścinawa i Prochowice), Odrzysko (5,15ha, gm. Wołów), Skarpa Storczyków (65,17ha, gm. Rudna), Uroczysko Wrzosey (576,03 ha (z otuliną 995,25 ha), gm. Wołów) oraz Jodłowice (w części na obszarze LGD, 9,36 ha, gm. Brzeg Dolny).
- **7 użytków ekologicznych** (w całości na obszarze LGD).
- **2 Obszary Chronionego Krajobrazu:** Dolina Odry (w całości na obszarze LGD: gm. Prochowice i Ścinawa, 1270 ha) oraz Dolina Baryczy (44125 ha, w części na obszarze LGD, gm. Jemielno)

Tak niezwykła przyroda wymaga odpowiedniej ochrony, ale także promocji i rozpowszechnienia. Dlatego jednym z głównych celów Partnerstwa są szeroko rozumiane działania ekologiczne

począwszy od edukacji, poprzez promocje ekologicznego rolnictwa i przyjaznej środowisku turystyki aż do waloryzacji i obejmowania prawną ochroną kolejnych obszarów. Jednym z głównych działań jest m.in. wspólny lobbing na rzecz powstania Odrzańskiego Parku Krajobrazowego w celu ochrony dużych walorów przyrodniczych doliny Odry. Wielu specjalistów jest przekonanych, że projektowany park powinien mieć rangę parku narodowego.

Kopaliny

Wieloprzestrzenne złoża kopalin podstawowych zalegają na terenie regionu i są to złoża rud miedzi, gazu ziemnego i nie eksploatowane, węgla brunatnego. Większość położona jest w środkowej części w rejonie Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego, pomiędzy miastami Ścinawą i Głogowem. Spośród złóż o małych powierzchniach, dominują, charakterystyczne dla dolin rzecznych, złoża kruszyw w postaci żwiru i piasku, występujące na całym obszarze.

Lasy

Region jest bardzo zróżnicowanie zalesiony. Od gmin, w których lasy stanowią tylko niewielkie powierzchnie (Pęcław, Malczyce, Ścinawa) po gminy dosyć intensywnie zalesione (Jemielno, Wołów, Rudna). Średnia lesistość (powierzchnia zajęta pod lasy) wynosi w LGD ponad 24% i jest zbliżona do lesistości Polski.

Tabela. Zalesienie gmin

	Mięk ini a	Br ze g D ol ny	Śr o d a Śl ą s ka	M a l c z y c e	Pr o c h o w i c e	Śc i n a w a	Wo ł ó w	W i ń s k o	R u d n a	Je m i e l n o	P ę c ł a w	Gł o g ó w	Raze m LGD
powierzchnia w ha	3592	3155	3736	573	3356	2430	13605	6606	7973	5287	589	1421	52323
lesistość	19,4	32,5	16,8	10,6	31,7	14,4	40	25,9	35,8	41,3	9	16,4	24

Lasy doliny Odry cechuje znaczna różnorodność wynikająca z zróżnicowań siedliskowych. Zachowało się wiele fragmentów naturalnej szaty roślinnej z bogatą fauną. Wiele siedlisk leśnych zalicza się do najcenniejszych obszarów Europy. Przeważają siedliska boru mieszanego świeżego, lasu mieszanego świeżego, lasu łęgowego, boru świeżego. Znaczna część obszarów leśnych to lasy ochronne, wśród których duży udział mają lasy w strefie uszkodzeń przemysłowych, lasy wodochronne. Duże kompleksy leśne położone są wzdłuż Odry, gdzie tworzą **siedliska priorytetowe Natura 2000**. Poza doliną od Odry większe kompleksy leśne występują w okolicach Parku Krajobrazowego Jezierzycy, Jemielna i na północ od Prochowic oraz na Wzgórzach Dalkowskich w gminie Rudna.

Zasoby wodne

Wody powierzchniowe

Podstawową sieć hydrograficzną obszaru LGD stanowi Odra (rzeka pierwszego rzędu) oraz jej bezpośrednie dopływy- rzeki drugiego rzędu. Ważniejsze lewobrzeżne dopływy Odry to: Średzka Woda, Kaczawa, Zimnica, Rudna, a prawobrzeżne (o układzie równoleżnikowym i charakterze nizinym, z małymi spadkami i przepływami) to: Jezierzycyca i Barycz.

Wody podziemne

Główne zbiorniki wód podziemnych, dla których obszary zasilania określa się mianem OWO - obszarów wysokiej ochrony lub ONO – obszarów najwyższej ochrony, rozmieszczone są w miarę równomiernie na całym obszarze i najczęściej związane z dolinami rzecznyymi. W sumie wyróżnić można takie zbiorniki lub ich fragmenty:

Nr 302 - Pradolina Barycz-Głogów (W),

Nr 306 - Zbiornik Wschowa,

Nr 314 - Pradolina rzeki Odry (Głogów),

Nr 319 - Subzbiornik Prochowice Środa Śląska,

Zanieczyszczenie środowiska (rodzaje i skala)

Zanieczyszczenie gleb

Chemiczne zanieczyszczenie gleb wynika głównie z emisji pyłów i gazów z działających w regionie i jego otoczeniu zakładów przemysłowych (głównie KGHM i Zakłady Chemiczne “PCC Rokita”), składowisk odpadów (najistotniejszy to zbiornik “Żelazny Most”) oraz nieodpowiedniego stosowania środków chemicznych w rolnictwie. W gminie Głogów wykazano istotne przekroczenie zawartości naturalnej miedzi, natomiast w gminie Wołów – cynku. Przekroczenia stwierdzono również w gminie Rudna.

We wszystkich gminach z wyjątkiem gminy wiejskiej Głogów stwierdzono wysoką i podwyższoną zawartość siarki w glebie. Największe przekroczenia są w gminie Malczyce i Środa Śląska. Najmniejsze w gminie Ścinawa, Wińsko i Jemielno.

Zanieczyszczenie wód powierzchniowych

Większość wód powierzchniowych jest zanieczyszczona i problem ich czystości jest najpilniejszym do rozwiązania. Odra wpływając w region już jest znacznie zanieczyszczona. Tuż przed regionem swoje ścieki zrzucą Wrocław, a trochę niżej Zakłady Chemiczne PCC Rokita w Brzegu Dolnym. Na obszarze LSR dodatkowo zrzucane są ścieki z różnych źródeł, w większości komunalnych (oczyszczalnie w Malczycach, Chobieni czy dla m. Głogów)

i rolniczych oraz z Zakładu Hydrotechnicznego „Żelazny Most” KGHM . Duże ośrodki miejskie i większe wsie wyposażone są w oczyszczalnie ścieków, ale nie obsługują one znacznej części terenów wiejskich. Stan ten znacznie się jednak poprawia z uwagi na inwestycje związane z gospodarką wodno-ściekową w gminach i zakładach przemysłowych. Niepokojąc jest natomiast wzrost zanieczyszczeń lokalnych wód, a przez dopływy również Odry, ściekami socjalno-bytowymi. Związane jest to z zwodociągowaniem prawie 100 % miejscowości w regionie bez rozwiązania problemu ścieków. Powszechnym zjawiskiem jest odprowadzanie ścieków z gospodarstw bezpośrednio do rowów lub gruntu.

Odra i jej dopływy charakteryzują się podwyższoną zawartością metali ciężkich, których średnia zawartość znacznie przekracza naturalne stężenia. Najwyższe stężenia występują w Kaczawie (arsen, arsen, miedź i chrom, rtęć, cynk) i Odrze (arsen, bar, kadm, cynk). Najbardziej zanieczyszczone są lewobrzeżne dopływy Odry położone w zasięgu oddziaływania Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego.

Zanieczyszczenie wód podziemnych

Istotnym dla regionu czynnikiem niszczącym zasoby wód podziemnych jest górnictwo i hutnictwo miedzi. Eksploatacja górnicza nie tylko powoduje zanieczyszczenia wód, ale też w istotny sposób obniża ich poziom doprowadzając do zaniku wód głębinowych. Silnie zanieczyszczone są wody podziemne w sąsiedztwie zbiornika „Żelazny Most”. Stopień zanieczyszczenia wód jest tam zmienny i zależy od lokalnych warunków hydrogeologicznych. W środkowej części regionu (gminy Wołów, Wińsko, Ścinawa, Prochowice) poza dolinami Odry i jej dopływów zagrożeniem jest przede wszystkim działalność rolnicza oraz zanieczyszczenia z terenów zabudowanych. Strefy zanieczyszczenia stwierdzono przy składowiskach odpadów w rejonie Jemielna i na południe od Ścinawy. W rejonie od Stryjna po Wyszęcice wody głównego poziomu wodonośnego wymagają skomplikowanego uzdatniania. Rejony występowania zanieczyszczonych wód podziemnych stwierdzono w okolicy Wołowa i jest on wynikiem oddziaływania tego miasta. W gminach Miękinia i Środa Śl. wody użytkowego poziomu wodonośnego są dobrej jakości, dlatego szczególnie podatne na degradację są tylko wody gruntowe. Badane trzeciorzędowe wody podziemne z ujęć w Ścinawie zakwalifikowane zostały do wysokiej jakości. Skład fizyczno-chemiczny wód podziemnych w regionie wskazuje na znaczny udział zanieczyszczeń antropogenicznych (pochodzących w wyniku działania człowieka) we wszystkich badanych poziomach wodonośnych. W porównaniu do lat ubiegłych stwierdzono pogorszenie jakości wód pobranych z ujęć w północnej części opracowania na terenach wchodzących w skład LGOM. Na pozostałej części rozpatrywanego regionu jakość wód nie uległa większym zmianom.

Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Głównymi źródłami powodującymi zanieczyszczenie atmosfery są zakłady przemysłowe i tzw. „emisja niska” pochodząca z gospodarstw domowych, w których wykorzystuje się niskiej jakości paliwa lub wręcz spala odpady w tym tworzywa sztuczne. Ważnym źródłem są również zanieczyszczenia komunikacyjne. Pozytywna tendencja zmniejszania zanieczyszczeń ze źródeł przemysłowych poprawiła znacznie jakość atmosfery. Gminne inwestycje w kotłownie na biomasę wskazują na pozytywne tendencje w regionie (kotłownie przy szkołach w Ścinawie, Wińsku, Jemielnie, Pęcławiu). Przy potencjale, jaki jest w regionie szersze wykorzystanie biomasy, w tym upraw roślin jako paliwa odnawialnego, jest bardzo pożądany i może przynieść wielorakie korzyści. Należy jednak zwrócić uwagę na aspekt społeczny (jak najmniejsza konieczność inwestowania w uprawy) oraz ekologiczny (nie zajmowanie pod uprawy, np.: wierzby energetycznej cennych przyrodniczo łąk i pastwisk oraz innych obszarów oraz nie lansowanie upraw roślin obcego pochodzenia).

Generalnie można stwierdzić, że jakość atmosfery w regionie na prawym brzegu Odry jest dobrej jakości, a tylko nieco gorsza w rejonie oddziaływania LGOM (Ścinawa, Rudna, Głogów), gdzie występują podwyższone zawartości w/w zanieczyszczeń.

Zanieczyszczenie powierzchni ziemi

Istotnym dla realizacji LSR Krainy Łęgów Odrzańskich jest zanieczyszczenie powierzchni ziemi. Nie tylko stwarza to problem zagrożenia ekologicznego, ale ma istotny wpływ na rozwój turystyki i rekreacji. W pobliżu regionu istnieje jedno grupowe składowisko odpadów w Głogowie-Biechowie obsługujące siedem gmin. Poza tym gminy rozwiązują problem indywidualnie w postaci lokalnych składowisk odpadów.

Bardzo uciążliwe i zagrażające dla środowiska jest zjawisko tzw. „dzikich” wysypisk śmieci.

Powstają one w różnych miejscach zwłaszcza na terenach leśnych, nieczynnych wyrobisk (piaskownie, żwirownie, po wydobyciu gliny), na brzegach rzek. Likwidacja z dużym nakładem sił i środków gminnych jest mało skuteczna. Mieszkańcy ponownie nielegalnie wznawiają działalność takiego wysypiska. Jest to na pewno przejawem niskiej świadomości ekologicznej mieszkańców oraz świadczy o braku dobrych rozwiązań systemowych w gospodarce odpadami w regionie. Przejawem tego jest niewielki stopień segregowania odpadów i zbiórki surowców wtórnych.

Oprócz składowisk z odpadami bytowymi i komunalnymi w regionie istnieją składowiska odpadów przemysłowych. Najważniejsze z nich to największe w Europie i jedno z największych w świecie składowisk odpadów poflotacyjnych KGHM „Polska Miedź” S.A. Oddział Zakład Hydrotechniczny – zbiornik „Żelazny Most” w Rudnej. Przemysłowe instalacje do unieszkodliwiania odpadów znajdują się także w PCC ROKITA SA w Brzegu Dolnym. Inne istotne to składowisko zakładowe KGHM „Polska Miedź” S.A. Oddział Huta Miedzi „Cedynia” w Orsku.

Ważne pod względem zagrożenia dla środowiska w regionie znajdują się obiekty uznane za uciążliwe dla środowiska. Zakłady szczególnie uciążliwe z tzw. listy krajowej, to najbardziej uciążliwe zakłady przemysłowe w skali kraju objęte specjalnym nadzorem. W regionie z tzw. „Listy 80” opracowanej przez Państwowy Inspektorat Ochrony Środowiska są dwa zakłady:

1. Zakłady Chemiczne „PCC Rokita” S.A w Brzegu Dolnym.
2. KGHM „Polska Miedź S.A. Oddział Zakład Hydrotechniczny (zbiornik „Żelazny Most”)

UWARUNKOWANIA HISTORYCZNE I KULTUROWE

Zarys historyczny

Dolina Odry leżała od początków ruchów migracyjnych w tej części kontynentu na szlaku wędrówek hord ludzkich, a potem różnych plemion. Pojawiały się one w okresach ociepleń między zlodowaceniami (interglacjami), ostatecznie zaś osadnictwo zostało zainicjowane w neolicie (4600–1800 lat p.n.e.), a więc na początku holocenu.

W VI–VII w. zaczęli przybywać Słowianie, którzy pod koniec I tysiąclecia wykształcili struktury plemienne. Południowo-wschodnią częścią opisywanego terenu władali Ślężanie, zaś pozostałą – **Dziadoszanie**.

Do XII w. włącznie Pradolina Głogowska – z uwagi na usytuowanie – była terenem ciężkich walk z niemieckimi najeźdźcami. Zgodnie z testamentem Bolesława Krzywoustego z 1138 r. Śląsk stał się dzielnicą księcia-seniora Władysława II (zwanego później Wygnańcem). Droga dalszych podziałów terytorialnych między **Piastami** ten fragment Nadodrza wchodził w skład coraz mniejszych księstw: głogowskiego, ścinawskiego (krótko), legnicko-brzeskiego, oleśnickiego i wrocławskiego, przy czym między dwoma ostatnimi Odra na odcinku Pradoliny Wrocławskiej długo stanowiła granicę. Do końca XIV w. cały Śląsk został zhołdowany przez Czechy i jako ich prowincja wszedł w 1526 r. w skład monarchii austriackich Habsburgów. Trzy wojny śląskie (1740–63), wywołane przez Prusy, zadecydowały o włączeniu niemal całego regionu do tego właśnie państwa, a w 1871 r. – do utworzonego Cesarstwa Niemieckiego (II Rzesza).

Prusacy zainicjowali pod koniec XVIII w. prace regulacyjne Odry, intensyfikując je w XIX stuleciu. Koryto rzeki zostało pogłębione, bieg skrócony, a całość zyskała charakter skanalizowanego cieków spławny, dostępnego dla dużych barek i stateczków. Niemcy w 1945 r. silnie ufortyfikowali tutejszy odcinek doliny, organizując m.in. miejskie twierdze – Festung Breslau i Festung Glogau, budując też szereg umocnień nadrzecznych. O zdobycie ich I Front

Ukraiński stoczył bardzo krwawe walki, co wiązało się z wielkimi zniszczeniami poszczególnych miejscowości.

Po zakończeniu walk był to obszar województwa dolnośląskiego, po 1950 r. – wrocławskiego. Koniec II wojny światowej oznaczał dla Dolnego Śląska wielką historyczną cezurę. Zmiana przynależności państwowej i całkowita wymiana ludności zapoczątkowały procesy, które ukształtowały nowy obraz regionu. Pierwsze powojenne dziesięciolecie było okresem zagospodarowania Dolnego Śląska przez polskich osadników. W obszarze LSR rozwinęły się dwa ośrodki przemysłowe: Brzeg Dolny (przemysł chemiczny) i Głogów (huta miedzi „Głogów”). Zachodnia część obszaru między Ścinawą a Głogowem znalazła się w zasięgu rozwijającego się przemysłu miedziowego, Natomiast pasmo rzeki na zachód od Wrocławia, po Malczyce, pozostaje w zasięgu oddziaływania aglomeracji wrocławskiej

W latach 1975–98 Odrą w Obniżeniu Ścinawskim przebiegała granica między województwami wrocławskim i legnickim, obecnie znów jest to województwo dolnośląskie.

Kultura materialna

W Krainie Łęgów Odrzańskich między Wrocławiem a Głogowem znajdziemy zabytki z wszystkich epok minionego tysiąclecia, jak również znaleziska i obiekty archeologiczne z wcześniejszych okresów. Liczne są zarówno zabytki kultury świeckiej jak i sakralnej o znaczeniu lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym.

Średniowiecze pozostawiło na naszym obszarze cenne zabytki - nad Odrą wznoszono zamki i siedziby feudalne, sięgające początkami XII-XIII w. – m.in. **Zamek Piastowski** w Wołowie, a także w Prochowicach czy Chobieni. Piastowscy władcy i ich małżonki znajdowali miejsca spoczynku w kaplicach–mauzoleach w Lubiążu lub miejskich kościołach. W biegu Odry i na przyległym terenie znajdujemy wiele miejscowości o **kształcie urbanistycznym typowym dla średniowiecznego miasta lokacyjnego – z rynkiem i regularnym układem ulic**. Mimo dziejowych burz i katastrof, zachowały one (względnie odtworzyły) swoje zabytkowe centra. W ich panoramie dominują nadal dawne monumentalne budowle, symbole miejskiej samorządności. Są to **ratusze** (Wołów, Środa Śląska, Prochowice, Ścinawa - wieża ratuszowa, Rudna, Głogów) i okazałe **kościółki parafialne**. Do istoty średniowiecznych miast należały **mury miejskie**; dziś przypominają je ocalałe bądź odbudowane reliktury. Zarówno w miastach, jak i w terenie wiejskim fundowano w średniowieczu klasztory. W biegu Odry – i skali całego Dolnego Śląska – eksponowane miejsce zajmuje **klasztor cystersów w Lubiążu**. W krajobrazie wiejskim czasy średniowiecza upamiętniają głównie **liczne kościoły**. Architektura wielu zachowała gotycki rdzeń, mimo późniejszej przebudowy. Niezbyt liczne są już dzieła rzeźbiarskie i malarskie z tamtej epoki; zmiotły je dziejowe zawieruchy; niektóre trafiły do kościołów w innych rejonach Polski lub do muzeów. Ze średniowieczem łączą się również **krzyże pokutne** – świadectwa ówczesnej obyczajowości i pojmowania prawa.

Epoka **renesansu** nie zaznaczyła się tak wyraźnie, jak wcześniejszy gotyk. W budowlach sakralnych wyraziła się głównie w dekoracji architektonicznej. Najwyraźniej manifestowała się w **kamiennych nagrobkach**. Bardzo licznie, najwięcej w postaci płyt, pojawiły się one na ścianach i w obejściach kościołów. W XVI w. przebudowywano zamki, powstawały nowe **rezydencje feudalne**. Najcenniejszymi zabytkami są: przebudowany wówczas nawodny **zamek Bonerów w Wojnowicach**, **dwór w Dziewinie** – jeden z **najpiękniejszych przykładów świeckiej architektury renesansowej na Śląsku (niestety - w ruinie)**, oraz **zamki w Prochowicach i Wołowie**.

Od połowy XVI wieku w sztuce znajdował odbicie konflikt dwóch wyznań: katolicyzmu i protestantyzmu. Protestantyzm zaznaczył się najbardziej w wystroju kościołów. Głównym jego

wyrazem były ambony oraz przedstawienia malarskie. Najpełniejszy wystrój świątyni luterańskiej z XVII w zachował się w Dłużycach, w gminie Ścinawa. Odpowiedzią na protestantyzm był **barokowy** katolicyzm, z bujnością form, ruchem i kolorem. W nowym duchu została wówczas wyposażona większość kościołów. Ich **wystrój** plastycznie obrazował, działając na wyobraźnię wiernych, Mękę Pańską, kult Matki Boskiej i licznych świętych. Cennymi zabytkami są **polichromie kościelnych stropów i sklepień**. Największy **zespół sakralnej architektury barokowej** znajduje się **Lubiążu**. Z okresu późnego baroku posiadamy także liczne **kapliczki i figury przydrożne**. Te ostatnie przedstawiają zwykle św. **Jan Nepomucena**.

W okresie nowożytnym wiejskie okolice coraz częściej ozdabiały okazałe **pałace szlacheckie**. Otaczały je ogrody. Z czasem kształtowanie przestrzeni śmieiej wychodziło poza pańskie siedziby - zakładano rozległe **parki i aleje**. Wygląd pałaców i ich otoczenia zmieniał się wraz z gustem epoki: barok ustępował miejsca klasycyzmowi, w XIX w. ich architektura - a nawet zabudowa folwarczna - przybiera kostium historyczny (eklektyzm). Dobrym przykładem jest zespół w Bełczu Wielkim. Spośród dawniej bardzo licznych obiektów, stosunkowo niewiele znajduje się dziś w znośnej kondycji. Wspaniała rezydencja w Brzegu Dolnym, przebudowana w połowie XIX w. w stylu francuskiego renesansu, odbudowana została po zniszczeniach II wojny światowej w uproszczonej formie. Wart zobaczenia jest **park miejski**, należący ongiś do rezydencji, a zaprojektowany przez autora Bramy Branderburskiej Karla Langhansa. W parku zachowało się **mauzoleum von Hoyma**.

Dworska kultura materialna wsi to również XIX-wieczne **obiekty przemysłowe**, dość licznie zachowane, ale z reguły w złym stanie. Grupą o dużym znaczeniu kulturowym są obiekty komunikacyjne oraz zachowane infrastruktura odrzańskiego szlaku wodnego. Wśród tych pierwszych, oprócz dworców kolejowych i licznych stacji wiejskich, są dobrze zachowane kompleksy XIX-wieczne (węzeł kolejowy Rudna – Rudna-Gwizdanów) oraz przeprawy mostowe (Ścinawa).

Wybrane aspekty dziedzictwa kulturowo-historycznego

Kraina Łęgów Odrzańskich jest wyjątkowa zarówno pod względem przyrodniczym, jak i kulturowym, dlatego wymaga wyjątkowych form prezentacji i promocji, jakie oferują ekomuzea. Ekomuzeum ma na celu zarówno ochronę i wykorzystanie zasobów kulturowych oraz przyrodniczych w oparciu o potrzeby lokalnych społeczności, ale również propagowanie walorów historyczno-krajobrazowych oraz wytworzenie markowego produktu turystycznego z Krainy Łęgów Odrzańskich. Poniżej przedstawiamy najważniejsze aspekty kulturowo-historyczne LGD, w tym te, które są promowane właśnie za pomocą ekomuzeum.

Szlak Odry

Pierwsze wiadomości o **żegludze na Odrze pochodzą z XIII w.** M.in. klasztor w Lubiążu sprowadzał sól z Gubina, jednak prawdziwy rozwój żeglugi nastąpił wraz z pojawieniem się statków parowych. Odtąd pociągi holownicze stały się nieodłącznym elementem odrzańskiego krajobrazu. **Druga połowa XIX w. i pierwsze dziesięciolecia XX w. były okresem rozkwitu żeglugi na Odrze.** W 1911 r. po Odrze pływało blisko 4000 statków. W latach międzywojennych odrzańska droga wodna (650 km) była, oprócz Łaby i Renu, najważniejszą w Niemczech (18% transportu rzecznoego w skali kraju). Pod względem wielkości przeładunków **Malczyce** były 3, po Koźlu i Wrocławiu, **portem odrzańskim**.

Po II wojnie światowej transport odrzański nie osiągnął nigdy połowy przeładunków przedwojennych. Obecnie podejmowane projekty realizują zasadę zrównoważonego rozwoju, z naciskiem na poprawę bezpieczeństwa przeciwpowodziowego. Mimo tysiącleci działalności

człowieka nad brzegami Odry i pracy nad jej okiełznaniem - swobodnie płynąca rzeka (poniżej Brzegu Dolnego) nadal zachowuje w dużym stopniu dawny obraz brzegów i cenne walory przyrodnicze. Dzisiejsze działania skupiają się więc na promocji turystyki rzecznej, a także zachowaniu i odnowieniu tradycji żeglarskich i odrzańskiego charakteru krainy. W tym celu powstaje m.in. **Ekomuzeum Malczyce**.

Osada hutnicza z okresu wpływów rzymskich w Tarchalicach

Nad starorzeczem w urokliwych Tarchalicach znajdowała się starożytna osada z II–III w. Plemię ją zamieszkujące należało do tzw. kultury przeworskiej. Podczas badań archeologicznych odkryto tu relikty pieców dymarskich, fragmenty naczyń glinianych oraz wyroby metalowe. W celu ochrony tego miejsca oraz szerszego zaprezentowania sztuki starożytnych rudników założono tu **Ekomuzeum Dymarki**. Grupa pasjonatów postanowiła odtworzyć technologię wytopu żelaza i pokazać życie codzienne hutników, zamieszkujących Dolinę Odry w okresie starożytnym. Wszystko to można oglądać na organizowanych każdego roku Piknikach Archeologicznych. W Tarchalicach funkcjonuje również Centrum Turystyczno-Edukacyjne – obiekt, wokół którego skupia się działalność Ekomuzeum.

Dziadoszanie w Dolinie Odry

Dziadoszanie to dawne słowiańskie plemię zamieszkujące we wczesnym średniowieczu nadodrzańskie tereny. Współcześni mieszkańcy zdecydowali się ukazać życie i kulturę ludów zamieszkujących niegdyś Nadodrze. Już teraz w **Ekomuzeum Dziadoszan** można odwiedzić odtwarzany gród, zobaczyć pokazy walk wojów i sceny z życia plemienia. Jedną z okazji spotkania z tą kulturą i tradycją jest cykliczna Biesiada Dziadoszan, a sceny z życia Słowian zobaczyć można w galerii rzeźby i obrazu w Wietszycach. W ekomuzeum zamówić można cykl warsztatów i spotkań z zakresu przyrody, historii i rzemiosła artystycznego.

Cystersi i Lubiąż

W 1163 (lub 1175) r. Bolesław Wysoki sprowadził na Śląsk cystersów, Założone w roku 1175 opactwo w Lubiążu, hojnie uposażone, wywarło w średniowieczu duży wpływ na rozwój śląskiej kultury i gospodarki. W XIII w. cystersi założyli na Dolnym Śląsku filie opactwa lubiąskiego w Henrykowie, Kamieńcu i Krzeszowie. W 1810 r. nastąpiła sekularyzacja zakonu.

Około 1200 r. powstał w Lubiążu pierwszy, romański kościół (spoczął w nim po śmierci książę Bolesław Wysoki). W XV wieku świątynia otrzymała gotycki kształt. Po dwóch trudnych stuleciach, w drugiej połowie XVII i pierwszej połowie XVIII w. opactwo przeżyło swój drugi rozkwit. **Powstał wtedy imponujący zespół klasztorno-palacowy, jeden z największych w Europie jednorodnych kompleksów architektonicznych (228 x 118 m)**. Ogrom i uroda położonej nad Odrą budowli sprawia niezatarte wrażenie. Odrestaurowana sala książęca w Pałacu Opatów uchodzi za najpiękniejsze wnętrze barokowe na Śląsku. W refektarzu, znajduje się sarkofag Michała Willmanna zwanego „śląskim Rafaelem”, który w Lubiążu pracował i dokonał żywota. Lubiąski obiekt, zdewastowany po II wojnie światowej, od lat 80. dzięki wysiłkowi Fundacji Lubiąż i władz samorządowych, poddawany jest stopniowej rewaloryzacji. Sala Książęca jest obecnie miejscem koncertów muzycznych, w innych pomieszczeniach organizowane są wystawy czasowe. Unikalność miejsca zdecydowała o założeniu **Ekomuzeum Cysterskiego**. Motywem przewodnim funkcjonowania tego miejsca jest czerpanie z wielowiekowej tradycji i kultury cystersów oraz prezentowanie jej zarówno mieszkańcom jak i turystom (Lubiąż znajduje się na **Szlaku Cysterskim**). Święta Jadwiga Śląska i „Śląski Rafael” Michał Willmann to osoby, które „zapoznają” z atrakcjami Lubiąża. Można tu liczyć również na

przejażdżkę wozem cysterskim lub spróbować grzanego wina opartego o dawne receptury ojców cystersów.

Miejsce pamięci pioniera przemysłu cukrowniczego F. C. Acharda w Konarach

W 1799 r. Franz Carl Achard, niemiecki naukowiec nabył posiadłość Konary (gm. Wińsko), gdzie przeniósł swoje laboratorium. Zapoczątkował na terenie swoich dóbr uprawę buraków. Następnie urządził „fabryczkę”, w której wiosną 1802 r., wyprodukował pierwszy na świecie cukier z buraków cukrowych. W 1812 roku Achard wybudował nową cukrownię, która służyła również jako miejsce szkolenia i nauki technologii wyrobu cukru. Carl Achard zmarł w 1821 r., w biedzie. Pochowany został na cmentarzu w Moczydlnicy Dworskiej. W związku z obchodami 150-lecia polskiego cukrownictwa w 1964 r., staraniem cukrowników ze Stowarzyszenia Techników Cukrownictwa, zabezpieczono pozostałości murów budynku dawnej cukrowni jako trwałą ruinę i wykonano tablicę pamiątkową z popiersiem Acharda.

Winne tradycje

Tradycje uprawy winorośli na Dolnym Śląsku potwierdzają licznie występujące nazwy geograficzne, które w części zachowały się do czasów dzisiejszych, takie jak **Wińsko**, Winnica czy Winna Góra. Ta ostatnia to nie tylko nazwa malowniczego wzgórza koło Oławy, ale także posiadłość, jaką w 1687r w Lubiążu kupił Michael Willmann zwany śląskim Rubensem. W Lubiążu – siedzibie **Cystersów** – mnichów, ale i mistrzów uprawy winorośli. Do nich należało m.in. Wińsko - w dokumencie potwierdzającym posiadłości klasztoru w **Lubiążu**, pochodzącym z roku 1217, znajduje się zapis: "Wroblino juxta Vin". Tak więc zarówno historyczna nazwa „Vin” jak i obecna pochodzą od słowa winnica lub winorośl, która to na pobliskich wzgórzach uprawiana była od średniowiecza. „Winni” temu byli właśnie cystersi, którzy wyspecjalizowali się w uprawie winorośli w przyklasztornych winnicach na potrzeby liturgiczne. Wino w innym niż liturgiczne przeznaczeniu przyczyniło się do rozwoju „świeckiego” winoroślarnstwa i doprowadziło do powstania miast żyjących z produkcji i handlu winem takich jak Neustadt w Palatynacie, Colmar w Alzacji, czy **Środa Śląska**, która jest jedną z 3 dolnośląskich miejscowości, które nieprzerwanie od średniowiecza zachowały w herbie winną latorośl (obok Wińska i Mściwojowa). Uprawa winorośli była dla mieszkańców Środy Śląskiej zajęciem ważnym i w pewnym okresie niemal podstawowym. Umieszczenie winorośli w tarczy herbowej było symbolem profesji mieszkańców. Pieczęć, na której połowę tarczy zajmuje krzew winorośli a drugą piastowski orzeł pierwszy raz zastosowano przynajmniej w 1323 roku – tłok do pieczęci uznaje się za wykonany w XIII wieku. Krzew znalazł się tam nie bez powodu. Winnice miały dla mieszkańców Środy zasadnicze znaczenie, a wino produkowane w Środzie było jednym z najważniejszych artykułów handlowych. W ówczesnej taryfie celnej wymienione wśród innych gatunków wina nazywane było **winem śląskim**. Koniec prosperity zakończyły się, kiedy to gradobicia w latach 1437,1453 i 1530 spowodowały utratę zbiorów i przemarznięcie winorośli. W 1532 roku plony zniszczyła susza, a 10 lat później szarańcza. Oprócz zniszczeń spowodowanych przez naturę do upadku winiarstwa przyczyniły się wojny, oblężenie miasta, najazd husytów. Aż do czasów współczesnych do uprawy winorośli w Środzie nie wrócono już na dużą skalę. Dziś „masowo” odtwarzane są winnice bazujące w znacznym stopniu na odmianach tradycyjnych. Przykładem takim są np. założone w XXI wieku (2001r.) w Miękini Winnice Jaworek. W Lubiążu i na zboczach Wińskich Wzgórz istnieje kilkanaście przydomowych winnic. Zarówno Wińsko jak i Środa Śląska kultywują winiarskie tradycje organizując *Święto Wina w Mieście Skarbów i Dni Bociana i Winobrania*.

Skarb Średzki

W 1988 r. w Środzie Śląskiej znaleziono zespół złotych przedmiotów, wśród nich korona, zapona, zawieszki, pierścienie oraz dużą ilość monet. Zabezpieczone przedmioty stanowiły tylko część skarbu, nazwanego później Skarbem Średzkim. Inne fragmenty i monety przywłaszczono zostały przez przygodne osoby. Niektóre z nich w ciągu kilkunastu lat odzyskano. Badania skarbu wykazały wyjątkowy charakter i wartość złotych klejnotów monarszych, pochodzących sprzed połowy XIV w. Według historyków, skarb należał do średzkiego kupca Mojżesza, który otrzymał go od króla Karola IV jako zastaw. Prawdopodobne jest, że ukrył go w ziemi w obawie przed pogromem ludności żydowskiej. Obecnie przywrócone do blasku złote arcydzieła są eksponowane w średzkim Muzeum Regionalnym. Wśród nich najcenniejsza jest żeńska korona weselna z przełomu XIII i XIV w., w niewielkiej części zrekonstruowana. Prawdopodobnie należała ona do Blanki de Valois, żony Karola IV. Przypuszcza się, że jest dziełem francuskiego złotnika. Jako jedyna zachowana na świecie korona posiada figury orłów. Oprócz klejnotów do skarbu należy 7 tysięcy srebrnych groszy praskich i 39 złotych florenów.

Tradycje, obyczaje, produkty lokalne

Tradycje, obyczaje

Dolnośląska kultura ludowa zawierała w sobie pierwiastki słowiańskie i germańskie, nieraz – jak w obrzędowości, zdobnictwie i kuchni – zmieszane w sposób trudny do rozróżnienia. Odbija się to również w bogatym i różnorodnym zasobie podań. Przykładem rozpowszechnione w dolinie Odry podanie o przyjęciu przez Mieszka, „syna księcia Śląska i Polski”, wiary chrześcijańskiej i niszczeniu na jego rozkaz bożków pogańskich. Było ono związane z obrzędem wypędzania Zimy-Śmierci, identycznym ze znanym topieniem Marzanny. Legendy w okolicach Ścinawy przywoływały surowego, ale sprawiedliwego ducha rzeki zwanego Siwoszem. Z Krainą Łęgów Odrzańskich wiąże się także wiele innych legend i podań, najciekawsze z nich to: ***Tatarzy w Środzie Śląskiej, O winie z Wińska, O księciu Konradzie i ścinawskim piwie czy Legenda o lipach w Lubiążu***. Podania te nawiązywały często do wydarzeń historycznych i są ściśle związane z historią tego obszaru.

Po II wojnie światowej wiejska kultura polskich osadników oparta była na przeniesieniu na Ziemię Zachodnie tradycji z dawnych małych ojczyzn. Najdłużej utrzymywały się niektóre zwyczaje i obrzędy w miejscowościach i okolicach, które zasiedlone zostały w sposób zwarty przez jednolitą grupę osiedleńczą. W niektórych aspektach, np. w obrzędach i obyczajach świątecznych, są one kultywowane do dziś.

Kultywowanie tradycji promowały wojewódzkie, miejskie i gminne instytucje kulturalne (szczególnie od początku lat 80.). Pod ich auspicjami powstawały zespoły folklorystyczne, organizowane były przeglądy zespołów kolędniczych, konkursy na wyroby zdobnicze i obrzędowe oraz potrawy, itp. Muzeum Etnograficzne we Wrocławiu i muzeum o profilu regionalnym w Środzie Śląskiej tak jak dawniej, nie ograniczają się do pozyskiwania zabytków kultury materialnej ale organizują również konkursy i wystawy. Tradycje i obyczaje, niezależnie od tego czy zrodziły się tutaj, czy przybyły wraz z mieszkańcami są podstawą do tworzenia produktów lokalnych czy organizacji odrzańskich imprez.

Produkty lokalne

Kulinaria

Klimat i gleby doliny Odry od zawsze stwarzały dogodne warunki dla upraw winorośli i wytwarzania **wina**. Tradycje winiarskie kontynuowane są na obu brzegach Odry. Na liście produktów tradycyjnych wpisane zostało wytwarzane i tu **wino śląskie**. Największe w regionie to winnice w Miękini, założone w 2001 roku (Winnice Jaworek - www.winnicejaworek.pl). Dziś zajmują 16,8ha, na których uprawia się 35 odmian winorośli. Wina wytwarzane są również w wielu przydomowych winniczkach, których jest bardzo dużo na tym obszarze.

W gminie Prochowice we wsi Szczedrzykowice-Stacja na powierzchni 14 ha uprawia się starą, tradycyjną odmianę zboża, tzw. **orkisz**. Orkisz był popularny przed wiekami, w okresie powojennym jego uprawa praktycznie zanikła, teraz stopniowo wraca się do tego zboża, głównie w gospodarstwach agroturystycznych i ekologicznych, kultywujących stare tradycje i wypiekających na nim chleb. Cenne produkty piekarnicze powstają również w Miękini, gdzie tamtejsza piekarnia „Maria” wypieka zdrowe pieczywo, m.in. **chleb Veget**, z mąki z pełnego przemiału, na zakwasie oraz w Środzie Śląskiej, gdzie kupić można **chleb razowy wypiekany na liściach chrzanu** lub **kapusty** (w zależności od pory roku). Środa Śląska zasłynęła niedawno z wyjątkowego deseru – **bankietówki średzkiej**. Jest to ciastko na biszkoptowym spodzie, którego niepowtarzalny, wyrazisty smak powstał dzięki połączeniu lekkości bitej śmietany i musu jagodowego. Całość dopełniają winogrona zanurzone w żelu, co symbolicznie nawiązuje do winiarskiej historii miasta. Natomiast Koło Gospodyń Wiejskich w Rudawie (gm. Ścinawa) zajmuje się produkcją wypieków z masy chlebowej w **piecach chlebowych** według starej receptury przodków.

Wzdłuż całej Odry produkuje się **miody**, ale na szczególną uwagę zasługują **miody** z obszaru gminy Jemielno, charakteryzują się one wyjątkowym smakiem i aromatem. Znajdziemy tu miód akacjowy, lipowy, lipowo-spadziowy, rzepakowy, wielokwiatowy oraz gryczany. Godne polecenia są także **miody z lasów odrzańskich** z okolic Wołowa i Wińska. Okolice Jemielna słyną także z **jaj kur zielononózek**.

Obszar gminy Rudna, szczególnie miejscowości położone nad Odrą, takie jak Ciecłowice czy Naroczyce, to tereny gdzie istnieją kilkupokoleniowe tradycje upraw **kapusty**. Mieszkańcy kultywują je także dzięki corocznemu Świętu Kapusty, które odbywa się w Naroczycach. W żadnym innym miejscu na Dolnym Śląsku nie można skosztować kilkudziesięciu potraw z kapusty w jedno popołudnie. Także uprawa **ogórka** ma w Dolinie Odry długą, sięgającą XIX w. tradycję. Obecnie najbardziej rozpowszechniona jest w gminach Ścinawa, Rudna, Jemielno, Wińsko i Brzeg Dolny. Od 1960 r. przetwórnia w Ścinawie produkuje **ogórki konserwowe ścinawskie** (produkt wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych). Specjały przygotowywane są wg tradycyjnej receptury, wszystkie czynności produkcyjne wykonywane są ręcznie. Innym produktem ze Ścinawy, cieszącym się renomą w regionie, są **patisony konserwowe**.

Tradycyjnymi, a zarazem unikalnymi produktami, wytwarzanymi od wielu pokoleń, są dżem z marchwi i konfitura z zielonych pomidorów. Przepis na **dżem z marchwi** „przywędrował” nad Odrę wraz z przesiedleńcami po II wojnie światowej. W Wietszycach jest wytwarzany już przez drugie pokolenie. Z kolei **konfitura z zielonych pomidorów** to prawie całkowicie zapomniany przepis, pochodzący z Kresów Wschodnich. Od kilku lat konfitura znów jest wytwarzana – w gospodarstwach położonych u stóp Wzgórz Wińskich. Tutaj także spotkać można coraz częściej marmoladę z winogron oraz chlebek z rodzynkami, które promują inne niż wino wykorzystanie winorośli. Przetworów tych można skosztować jedynie na lokalnych i regionalnych festynach i imprezach. Z kolei **pieróg Eugenii** (buła drożdżowa z nadzieniem z kaszy gryczanej i

ziemniaków) i **pączki Napoleona** (pączki z nadzieniem z sera białego i ziemniaków) to potrawy o kresowym rodowodzie, które na stałe zagościły na plenerach malarsko-rzeźbiarskich w Dziewinie i stały się wizytówką kulinarną tej miejscowości.

Do produktów pochodzenia zwierzęcego wytwarzanych lokalnie ale znanych już regionalnie zaliczyć trzeba **Średzki Ser Biały** z OSM w Środzie Śląskiej oraz **wyroby wędliniarskie**, tj. wyroby Zakładu Przetwórstwa Mięsnego BEKIESZ ze Środy Śląskiej oraz „Kielbasy malczyckie”, wytwarzane metodą tradycyjną (obróbka ręczna). W malczyckich zakładach produkuje się również kielbasę wędzoną na drzewie dębowym i bukowym.

Rękodzieło i rzemiosło

Produkty rękodzielnicze i rzemieślnicze Krainy Łęgów Odrzańskich zadziwiają swoją różnorodnością i oryginalnością. Niejednokrotnie wytwarzane są w nadodrzańskich miejscowościach od pokoleń. Większość produktów dostępna jest u producentów oraz na lokalnych imprezach. Wśród najciekawszych produktów wymienić można **wyroby z siana** (zabawki, zwierzątka, ozdoby okolicznościowe, wieńce dożynkowe). Równie atrakcyjnymi pamiątkami z regionu mogą być **wyroby z drewna**, których wytwórcy czerpią inspiracje z nadodrzańskiej przyrody (drewniane czaple, żurawie, bociany) oraz **meble drewniane** wykonane bez użycia gwoździ. Inną dziedziną jest **krawiectwo artystyczne**. Mistrzowie igły tworzą m.in. haftowane ręcznie poszewki, ręcznie malowane woreczki na suszone grzyby i zioła, artystyczna odzież dziecięca, kostiumy dla zespołów teatralnych, stroje chłopskie i ludowe do przedstawień teatralnych i inscenizacji. Na lokalnych imprezach można nabyć także **ręcznie szlifowane kryształy**, np. wazony czy puchary. Ci, którzy wolą **szkła malowane**, kupić mogą np. pisanekę lub – bardziej tradycyjnie – ręcznie malowaną bombkę choinkową. Amatorów szklanych ozdób zaciekawia też **ozdobne witraże** wykonane z dmuchanego szkła opalowego metodą Tiffany’ego. Wykonywane w Środzie Śląskiej przedstawiają najczęściej tamtejszy ratusz oraz winorośle, nawiązując do tradycji winiarskich miasta. Ozdobie domu posłuży też **metaloplastyka użytkowa i ozdobna**: oryginalne skrzynki na listy, stojaki na wino, świeczniki itp. Oryginalną pamiątką może być **papier czerpany** lub wykonane z niego papeterie, kartki okazjonalne, ozdoby czy zabawki. Miłośnicy historii docenią **rzemiosło i rękodzieło historyczne** – zbroje, broń dawną, konfekcję średniowieczną, ozdoby i biżuterię. Warte zauważenia są również **welniaczki** z Wołowa, czyli różne zabawne wyroby z włóczki.

Ponieważ do produktów lokalnych zalicza się również usługi oraz cenne inicjatywy, mające na celu pobudzenie aktywności społecznej oraz ruchu turystycznego, z którymi identyfikują się mieszkańcy, wymienić należy te imprezy, które w znacznym stopniu integrują społeczność i mają wpływ na propagowanie regionu.

Tradycyjne imprezy odrzańskie

Od 20 lat w Prochowicach odbywają się **międzynarodowe malarsko-rzeźbiarskie plenery plastyczne** (lipiec). Po zakończonym plenerze odbywa się wystawa poplenerowa, na której można zakupić prace. Metoda wytwarzania to głównie malarstwo olejne, akwarele, pastele oraz grafika. **Korso Pałacowe w Lubiązu** jest coroczną majową imprezą, na której zakupić można głównie kwiaty, byliny oraz rośliny, ale i nie tylko. Osoby przybyłe do lubiąskiego klasztoru mogą zaopatrzyć się również w produkty lokalne wykonywane przez osoby zamieszkujące Dolinę Odry. Każdy może spróbować tam chleba ze smalcem oraz przepysznych ogórków i patisonów ze Ścinawy. Od 2008r organizowana jest także **inscenizacja historyczna Oblężenie**

Lubiąża. Punktem kulminacyjnym imprezy jest odtworzenie wydarzeń historycznych z udziałem rycerzy i zakonników. Nieodłącznym elementem Szlaku Odry są rajdy i spływy. Na przełomie maja i czerwca odbywa się **Międzynarodowy Rajd Rowerowy Szlakiem Odry**. Promuje on Szlak Odry, walory tego obszaru oraz aktywny ruch rowerowy. **Rowerowo-rejsowa impreza Blżej Natury** odbywa się wiosną. Pozwala ona poznać bliżej tajemnice przyrody nad Odrą. Natomiast **Spływ Kajakowy Szlakiem Odry** to cykliczny wiosenny spływ Odrą, mający na celu promocję turystyki wodnej i ukazanie walorów przyrodniczych i kulturowych Doliny Środkowej Odry od strony rzeki Kolejne ważne imprezy regionalne tradycyjnie odbywające się na tym terenie to **Święto Wina w Mieście Skarbów** i **Dni Winobrania i Bociana** – imprezy promująca tradycje winiarskie regionu. **Dymarki Tarchalickie** prezentują najstarszy w regionie ośrodek hutnictwa. Święto ma charakter pikniku archeologicznego, który pokazuje tradycyjny wytop żelaza w glinianych dymarkach. We wrześniu odbywa się w ścinawskim porcie **Ogólnopolskie Święto Patisona**. Impreza jest swoistym podziękowaniem dla wszystkich ludzi związanych z Przetwórnią Owocowo-Warzywną w Ścinawie, która kształtuje krajobraz kulturowo-gospodarczy regionu od ponad 50 lat. Niemniej smakowite jest organizowane w lipcu w **Narocyzcach Święto Kapusty** - to sztandarowa impreza okolicy, gdyż znaczna część tutejszych rolników zajmuje się uprawą kapusty. Do **Przyborowa** można przyjechać na **Noc Świętojańską** – festyn, podczas którego można zapoznać się z obyczajami związanymi z równonocą w wykonaniu miejscowego Teatryku dziecięcego Przyborowiaki. W Przyborowie odbywa się także **Święto Łęgów**. Celem spotkania jest pokazanie dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i społecznego Partnerstwa Doliny Środkowej Odry, a także integracja środowisk samorządowych i społecznych. W ramach imprezy organizowane są m.in. konkurs na najciekawszą prezentację aktywności lokalnej z terenu Partnerstwa, konkurs na najlepszy Produkt Lokalny Partnerstwa Doliny Środkowej Odry, występy zespołów z partnerstwa Doliny Środkowej Odry, wystawy poświęcone dziedzictwu przyrodniczo-kulturowemu Partnerstwa.

2.3. Ocena społeczno-gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz poziomu aktywności społecznej

Charakterystyka ludności zamieszkującej obszar LSR

Struktura ludności

W gminach Krainy Łęgów Odrzańskich **zameldowanych** jest na pobyt stały **120 820** mieszkańców. Jest to o 1470 osób więcej niż w 1999r. Tzw. „meldunek” nie oddaje jednak rzeczywistości, gdyż liczba mieszkańców obszaru LGD wg **faktycznego** miejsca zamieszkania zmniejszyła się z 122 053 w 1999r do **120 734** w 2006r. Najliczniejszą gminą jest gmina Wołów oraz Środa Śląska, najmniej mieszkańców zamieszkuje gminę Pęcław.

Potencjał demograficzny ulega powolnym zmianom; ilość mieszkańców na przestrzeni ostatnich lat zmniejsza się lub nie ulega zmianom. Zjawisko to widoczne jest w większości gmin obszaru LGD - największy spadek notują gminy: Brzeg Dolny, Ścinawa, Wińsko. Wyjątkiem na tym tle jest gmina wiejska Głogów otaczająca Głogów, która powoli staje się sypialnią dla tego miasta. W ciągu 7 lat ilość mieszkańców gminy zwiększyła się o 1/5! Wzrost liczby mieszkańców pow. 5% notuje także Miękinia. Dodatni, acz niewielki, wskaźnik mają też Prochowice i Rudna.

Zauważyć również trzeba, że w ostatnich latach spadek uległ spowolnieniu, a czasami nawet zauważalny jest ponowny wzrost.

Tabela. Stan ludności w latach 1999 – 2006 wg faktycznego miejsca zamieszkania

Lp.	Gmina	1999	2002	2006	Zmiana liczby mieszkańców w %
1.	Miękinia	11141	11121	11774	+ 5,7
2.	Brzeg Dolny	17127	16297	16222	- 5,3
3.	Środa Śląska	19253	19031	19106	- 0,8
4.	Malczyce	6185	5956	5965	- 3,6
5.	Prochowice	7481	7499	7584	+ 1,4
6.	Ścinawa	10940	10669	10553	- 3,5
7.	Wołów	23389	22658	22621	- 3,3
8.	Wińsko	9184	8815	8603	- 6,3
9.	Rudna	7126	7077	7201	+ 1,1
10.	Jemielno	3285	3137	3113	- 5,2
11.	Pęcław	2316	2294	2323	+ 0,3
12.	Głogów	4626	5131	5669	+ 22,5
	Obszar LGD	122053	119685	120734	-1,1

Średnia gęstość zaludnienia na obszarze Krainy Łęgów Odrzańskich wynosi 70 osób/1km², przy czym wskaźnik ten jest najniższy w gminie Jemielno – 25 osób/1km². Najgęściej zaludniona jest miejsko-wiejska gmina Brzeg Dolny – 172 osób/1km². Obszar LGD jest więc w porównaniu z średnią dla województwa 145 osób/1km² słabo zaludniony. Na 100 mężczyzn przypadają średnio 103 kobiety.

Tabela Gęstość zaludnienia i struktura płci

	Miękinia	Brzeg Dolny	Środa Śląska	Malczyce	Prochowice	Ścinawa	Wołów	Wińsko	Rudna	Jemielno	Pęcław	Głogów	Obszar LGD
liczba os./km ²	66	172	88	113	74	64	68	34	33	25	36	67	70
I. kobiet na 100 mężczyzn	102	106	105	105	102	103	105	102	99	103	96	102	103

Na spadek liczby ludności ma wpływ stosunkowo niski przyrost naturalny i migracje ludności. Ujemne saldo migracji występuje w 7 gminach i tylko Głogów, Miękinia i Rudna mają wyraźnie korzystne saldo. Warto jednak zauważyć, że negatywne tendencje w przyroście ludności, obserwowane w ostatniej dekadzie ulegają złagodzeniu: przyrost naturalny jest ujemny tylko w

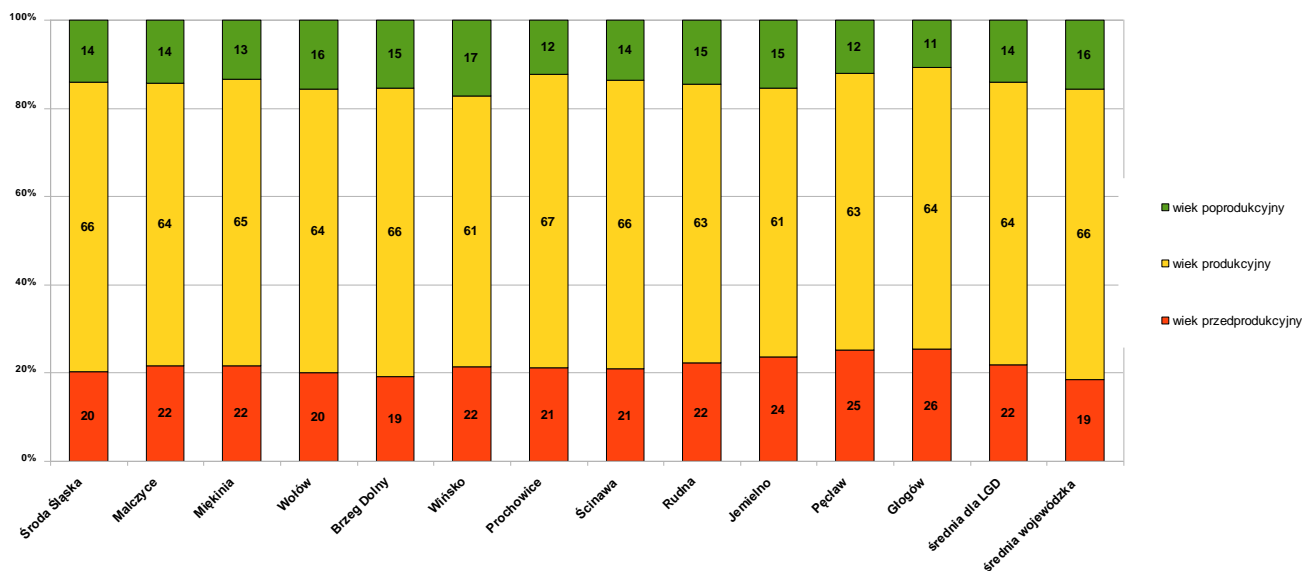
gminie Wołów, Wińsko i Miękinia. W pozostałych gminach występuje dodatni przyrost, przy czym Głogów i Pęcław mocno wyróżniają się na tle innych.

Tabela Przyrost naturalny na 1000 ludności i saldo migracji

	Miękinia	Brzeg Dolny	Środa Śląska	Malczyce	Prochowice	Ścinawa	Wołów	Wińsko	Rudna	Jemiełno	Pęcław	Głogów	Obszar LGD
przyrost naturalny	-0,9	1,8	1,2	0	2,9	1,8	-2	-3,7	1,1	4,1	7,3	6,9	2
Saldo migracji	309	-30	11	1	-11	-23	-15	-25	53	-6	-9	125	384

Analiza struktury wiekowej mieszkańców potwierdza niekorzystne tendencje demograficzne. Wskaźniki gminne dla obszaru LGD są do siebie zbliżone, różnice nie są większe niż 7%. Najbardziej niekorzystnie sytuacja wygląda w gminie Wińsko, natomiast stosunkowo młodą strukturą wiekową charakteryzują się gminy Głogów i Pęcław z uwagi na duży udział grupy w wieku przedprodukcyjnym i niskim w wieku poprodukcyjnym. Warto również zauważyć, że wskaźniki średnie dla LGD są korzystniejsze niż średnia wojewódzka.

Wykres Obciążenie demograficzne LGD

Podsumowując na terenie większości gmin panują cały czas, pomimo lepszych wskaźników dot. przyrostu, **negatywne tendencje demograficzne** objawiające się spadkiem ilości mieszkańców i starzejącą się strukturą wiekową ludności.

Poziom zatrudnienia i aktywność gospodarcza podmiotów

Odrzańskie gminy charakteryzują się zróżnicowanym poziomem bezrobocia. Najwyższy poziom bezrobocia charakteryzuje gminy wiejskie, które są położone peryferyjnie jak Wińsko i Jemielno. Najniższy poziom bezrobocia dotyczy natomiast ośrodków, w których lepiej rozwinięty jest sektor przemysłowy jak Malczyce, Środa Śląska, Brzeg Dolny. Warto zwrócić uwagę, że w ostatnich dwóch latach nastąpił (we wszystkich gminach) dosyć wyraźny spadek bezrobocia, na poziomie powiatów nawet o 10%.

Wielkość bezrobocia ma bezpośredni związek z mobilnością siły roboczej i jej poziomem wykształcenia. Gminy położone w pobliżu większych ośrodków powiatowych gdzie funkcjonują podmioty gospodarcze charakteryzują się niższym poziomem bezrobocia od gmin położonych peryferyjnie.

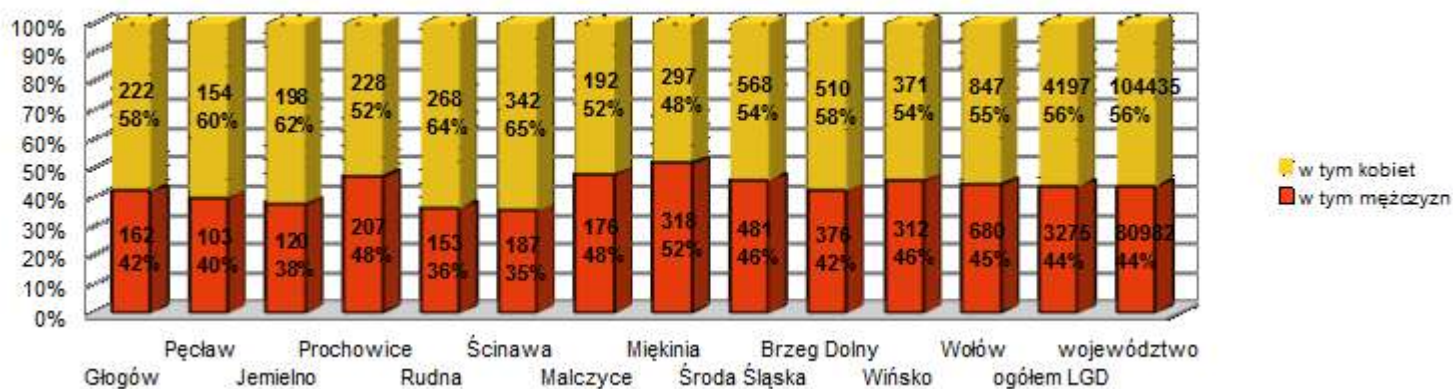
I tak mieszkańcy Środy Śląskiej i okolic znajdują zatrudnienie w zakładach produkcyjnych na potrzeby budownictwa i przemysłu samochodowego zlokalizowanych w tym mieście lub też dojeżdżają do Wrocławia. Część mieszkańców gmin zlokalizowanych w byłym województwie legnickim znajduje zatrudnienie w Legnicy, Lubinie i Głogowie w zakładach związanych z KGHM „Polska Miedź S.A”. Ważnym pracodawcą dla gminy Brzeg Dolny są zakłady „PCC Rokita”. Najtrudniejsza sytuacja jest w gminach leżących po prawej stronie Odry – Wińsko, Jemielno, które położone są peryferyjnie względem dużych ośrodków miejskich. Jednocześnie gminy mające wysoki wskaźnik bezrobocia mają również największy udział mieszkańców z wykształceniem podstawowym: Pęcław 43% i Jemielno 42%.

Jeśli chodzi o strukturę bezrobocia to podobnie jak w całej Polsce dominują osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (średnia dla LGD: 36%) oraz długotrwale bezrobotni (średnia dla LGD: 28%). Największą grupą wiekową wśród bezrobotnych są osoby w wieku 25-34 lata (średnia dla LGD: 27%). Wśród bezrobotnych jest zdecydowanie więcej kobiet niż mężczyzn; średnia dla LGD wynosi 56%, przy czym w gminach Pęcław, Jemielno, Rudna Ścinawa wskaźnik ten jest wyższy niż 60%.

Tabela. Stopa bezrobocia wg powiatów¹

głogowski		górowski		legnicki		średzki		wołowski		lubiński		LGD		Dolny Śląsk	
2006	2008	2006	2008	2006	2008	2006	2008	2006	2008	2006	2008	2006	2008	2006	2008
18	11	28,2	18	23,2	13,2	15,8	8,2	18,3	14	10,5	6,2	19	11,8	18	9,6

Wykres. Liczba bezrobotnych w podziale na płeć

¹ Dane za 2008r – stan w końcu listopada 2008

Tabela. Dane na temat poziomu wykształcenia – w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

	Miękinia	Brzeg Dolny	Głogów	Pęcław	Rudna	Ścinawa	Prochowice	Malczyce	Środa Śląska	Wołów	Wińsko	Jemielnio	LG D
wyższe	5%	8%	5%	2%	4%	4%	5%	4%	7%	7%	3%	3%	5%
policealne	2%	4%	2%	1%	1%	2%	2%	3%	4%	5%	2%	2%	3%
średnie	22%	29%	23%	15%	19%	23%	24%	26%	27%	29%	20%	15%	23%
zawodowe	28%	25%	31%	31%	31%	30%	28%	28%	28%	25%	28%	29%	29%
podstawowe	35%	30%	34%	43%	40%	36%	36%	33%	29%	31%	37%	42%	36%
Liczba osób z wyższym wykształceniem na 1000 mieszk.	37	66	40	17	35	37	39	34	55	57	26	21	38,5

O aktywności gospodarczej gmin i mieszkańców świadczy wskaźnik określający liczbę podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. Ogółem na terenie analizowanych gmin działa 9095 podmiotów gospodarczych – najwięcej w Środzie Śląskiej (1943) i Wołowie (1757). W porównaniu do średniej wojewódzkiej 86 podmiotów /1000 mieszkańców jedynie gminy Środa Śląska (104) Prochowice (94,5), Wołów (86,7) i lokują się powyżej średniej wojewódzkiej. W strukturze zatrudnienia w gminach takich jak Malczyce, Rudna, Głogów i Środa Śląska przeważają osoby zatrudnione w sektorze przemysłowym (odpowiednio: 65%, 58%, 56%, 53%). Większość zatrudnionych w sektorze usług występuje w gminie Pęcław (65%), Ścinawa (65%), Wińsko (64%) i Jemielnio (80%). Jeśli chodzi o formy własności to w gminie Głogów, Rudna, Prochowice, Środa Śląska przeważają zatrudnieni w sektorze prywatnym.

Tabela. Liczba podmiotów gospodarczych z przeliczeniem na 1000 mieszkańców

REGON	Miękinia	Brzeg Dolny	Głogów	Pęcław	Rudna	Ścinawa	Prochowice	Malczyce	Środa Śląska	Wołów	Wińsko	Jemielnio	Obszar LGD
liczba podmiotów	817	1215	305	108	385	727	711	446	1943	1757	482	152	9095
na 1000 mieszkańców	72	74	58	46,7	54,9	68,5	94,5	74,3	104	86,7	55	48,4	69,8

95% firm zatrudnia do 9 pracowników. LGD można więc śmiało nazwać krainą małych, często rodzinnych firm. Podmiotu zatrudniającego powyżej 50 osób stanowią jedynie 1% i najwięcej jest w 3 gminach: Środa Śląska, Brzeg Dolny i Wołów. Największe wiodące zakłady pracy w Dolinie Odry zlokalizowane są na terenie takich właśnie tych gmin jak i: Malczyce, Prochowice i Ścinawa.

Rolnictwo

Kraina Łęgów Odrzańskich jest rejonem typowo rolniczym. Użytki rolne zajmują w regionie 62% powierzchni, z tego większość 83% to grunty orne, łąki i pastwiska to 17%, a sady jedynie 0,6% powierzchni użytków rolnych. Największy udział użytków rolnych (powyżej 70%) jest w gminach Środa Śląska, Malczyce, Ścinawa i Peławy; najniższe (poniżej 50%) w gminach: Wołów, Brzeg Dolny i Jemielno. Najlepsze gleby położone są w gminie Głogów, Peławy, Ścinawa oraz w rejonie Środy Śląskiej, najłabsze gleby położone są na prawym brzegu Odry w gminie Jemielno i Wołów. Jakość i położenie gleb zdeterminowało charakter upraw i hodowli. Na lepszych glebach są to zboża: pszenicy, jęczmienia oraz kukurydzy i buraków cukrowych. Na gorszych glebach: żyto, ziemniaki, rzepak. Hodowla bydła i trzody chlewnej występuje przede wszystkim w gminie Wińsko, Wołów, Środa Śląska, Peławy. W większości gmin rolnictwo ma charakter ekstensywny i średnio intensywny a uzyskiwane plony są poniżej średniej wojewódzkiej.

Na terenie gmin LGD ogółem funkcjonuje 12429 gospodarstw rolnych, najwięcej w gminie Wińsko (2085) i Wołów (2050). Przeważająca ilość to gospodarstwa do 2 ha jest ich 72% ogółu. Gospodarstwa od 50 ha do 100 ha stanowią jedynie ok. 1% ogółu. Dane te świadczą o dużym rozdrobnieniu struktury własności, która nie sprzyja specjalizacji produkcji. Gospodarstwa rolne produkują głównie na własne potrzeby a ok. 10% na rynek. Dla jedynie 14% działalność rolnicza jest głównym/jedynym źródłem utrzymania.

Tabela. Ilość gospodarstw rolnych

	Głogów	Peławy	Rudna	Ścinawa	Prochowice	Malczyce	Środa Śląska	Wołów	Wińsko	Jemielno	Brzeg Dolny	Miękińa	Obszar LGD
Ilość ogółem	780	245	1084	927	722	578	1420	2138	1834	582	619	1500	12429
Z tego utrzymujące się z działalności rolniczej	130 17%	62 25%	142 13%	184 20%	147 20%	76 13%	190 13%	309 14%	229 12%	102 18%	55 9%	133 9%	1759 14%

Na terenie gminy Jemielno zlokalizowana jest duża ferma indyków i stadnina koni. W gminie Prochowice gdzie niegdyś rozwijał się intensywnie przemysł drobiarski pozostały fermy kurze produkujące na rynek. Znajdują się tam także ubojnie drobiu, wytwórnia pasz, browar.

W gminie Ścinawa i Rudna rolnicy od wielu lat prowadzą produkcję warzywniczą (kapusta, sałata) na potrzeby handlowe i do przetwarzania w Zakładach Handlu i Przetwórstwa Owocowo Warzywnego „Ścinawa”. Wymienione podmioty to jedyne zakłady zajmujące się przetwórstwem rolnym na terenie LGD.

Po akcesji Polski do Unii Europejskiej powstała możliwość wdrażania programów rolnośrodowiskowych w tym rolnictwa ekologicznego. Duże obszary użytków zielonych umożliwiają w większym stopniu wykorzystanie tych terenów w kierunku rolnośrodowiskowym niż jest to w tej chwili realizowane. Bariera jest niedostateczne rozpoznanie użytków rolnych, na których program może być realizowany oraz braki w wiedzy przyrodniczej doradców rolnośrodowiskowych.

Bezpieczeństwo publiczne

Obszar LGD obsługiwany jest przez trzy Komendy Powiatowe Policji mające siedziby w Środzie Śląskiej, Wołowie i Głogowie oraz:

- Komisariat Policji w Ścinawie, Brzegu Dolnym,
- Posterunek Policji w Rudnej, Prochowicach, Miękinii,
- Rewiry dzielnicowych w Malczycach, Wińsku, Jemielnie,

Poziom bezpieczeństwa mieszkańcy w większości gmin określają jako dobry. Najbardziej zagrożonymi przestępczością regionami jest Powiat Głogów (gmina Głogów i Pęcław). Pod względem liczby przestępstw na 100 mieszkańców powiat głogowski sytuuje się na pozycji powyżej średniej dla województwa dolnośląskiego. Wzrasta ilość przestępstw kryminalnych i gospodarczych. Z poziomem przestępczości ma też związek poziom bezrobocia którego wynikiem jest nadużywanie alkoholu, co ma bezpośredni wpływ na przemoc w rodzinie.

Zagrożenie pożarowe na obszarze Doliny Środkowej Odry związane jest z większymi powierzchniami zalesień i dotyczy przede wszystkim gmin o wysokim udziale lasów szczególnie na podłożu piaszczystym (gmina Rudna, Wołów, Jemielno, Prochowice, Wińsko). Na terenie funkcjonują komendy Powiatowe Staży Pożarnej w Środzie Śląskiej, Wołowie, Głogowie a dla gminy Jemielno w Górze, gminy Rudna i Ścinawa w Lubinie, gminy Prochowice w Legnicy. Na terenie poszczególnych gmin funkcjonują jednostki OSP które włączone są w Krajowy System Ratowniczo – Gaśniczy. Ochotnicze Straże Pożarne prócz działalności statutowej często organizują różne inicjatywy lokalne ważne dla mieszkańców. Wiele jednostek wymaga doposażenia w nowoczesny sprzęt gaśniczy.

Edukacja i wychowanie

Na terenie LGD działa ogółem 47 placówek oświatowych podlegających samorządom gminnym – przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja. Szkoły średnie funkcjonują na terenie Środy Śląskiej i Wołowa, które są siedzibami powiatów oraz Brzegu Dolnego. Uczniowie pozostałych gmin korzystają z oferty ponad gimnazjalnej zlokalizowanej w ośrodkach powiatowych w Legnicy, Lubinie, Głogowie, Górze, a także we Wrocławiu.

Poziom oświaty tj. wyniki edukacyjne uczniów, infrastruktura, wyposażenie oceniane są jako bardzo dobre, dobre i zadowalające. Szczególnie dobre warunki zapewniają placówki nowe lub zmodernizowane w ostatnich latach zapewniając bardzo wysoki poziom bazy edukacyjnej to m.in. Zespół Szkół w Białogórze, Jemielnie, Chobieni, Rudnej.

Większość nauczycieli posiada wykształcenie wyższe z przygotowaniem pedagogicznym. Szkoły rozwijają zainteresowania i umiejętności uczniów na różnego typu zajęciach pozalekcyjnych i aktywnie uczestniczą w życiu swoich społeczności organizując różnego typu imprezy, wystawy, przedsięwzięcia kiermasze, wyjazdy i odkrywanie tradycji miejscowości. Niektóre placówki umiejętnie korzystają z możliwości pozyskiwania środków finansowych z różnych źródeł na przedsięwzięcia realizowane w otoczeniu szkoły dotyczące ochrony środowiska, przyrody, edukacji regionalnej.

Turystyka

Baza turystyczna

Na obszarze LGD baza noclegowa istnieje tylko w 6 gminach: Wińsko, Wołów, Środa Śląska, Miękinia, Brzeg Dolny i Jemielno. Pozostałe gminy nie posiadają punktów prowadzących usługi noclegowe. Gmina Wołów, Brzeg Dolny, Miękinia, Środa Śląska posiadają obiekty hotelowe/motelowe wykorzystywane przeważnie w turystyce biznesowej. Dodatkowo obiekty noclegowe w gminie Wołów funkcjonują dla celów szkoleniowych, pielgrzymkowych i rekreacyjnych. W gminie Wińsko ośrodek wypoczynkowy przeznaczony jest głównie do rekreacji. W Jemielnie powstało pierwsze na obszarze LGD schronisko młodzieżowe. Ofertę uzupełniają gospodarstwa agroturystyczne, lecz jest ich zaledwie kilka i wymagają dalszej profesjonalizacji. Szacuje się, że na obszarze LGD jest ok. 800 miejsc noclegowych, przy czym najwięcej w gminie Wołów i Środa Śląska.

W zakresie gastronomii obszar ten jest bardzo ubogi. Punkty gastronomiczne na obszarach wiejskich praktycznie nie występują z wyłączeniem Rudnej i Lubiąza oraz punktów przy drodze krajowej nr 94 (Kawice, Lutynia, Błonie), a także przy drodze krajowej nr 34 (Iwno) i drodze krajowej nr 12 (Wilków). Punkty z usługami kulinarnymi zlokalizowane są głównie w miastach Ścinawa, Środa Śląska, Prochowice, Wołów, Brzeg Dolny. Brak jest gastronomii na szlakach turystycznych. W zakresie udostępniania sprzętu turystycznego funkcjonują dwie wypożyczalnie sprzętu kajakowego (Pęcław, Ścinawa) i 4 wypożyczalnie sprzętu rowerowego (Wołów, Jemielno i w ograniczonym zakresie Brzeg Dolny i Głębowice). W Lubiązu istnieje pole namiotowe i przygotowywana jest wypożyczalnia kajaków i rowerów.

Szlaki i ścieżki turystyczne

Głównym szlakiem jest rowerowy i kajakowy **Szlak Odry** przebiegający wzdłuż Doliny Odry o łącznej długości **672 km**. Szlak biegnie z Oławy do Owczar przez m.in. Wrocław i Głogów. Na obszarze LGD szlak ma długość **256 km i biegnie po obu jej brzegach**. Szlak Odry wpisany jest do sieci szlaków dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego **Greenways**. Jest to oznakowana trasa z kilkoma biwakami rowerowymi i punktami przystankowymi z tablicami informacyjnymi. Jest to oś działań turystycznych, przyrodniczych i społecznych w Partnerstwie. Zaletą Szlaku Odry jest to, że łączy niemal wszystkie charakterystyczne elementy kulturowe, społeczne i przyrodnicze jakie należy poznać na tym odcinku Odry. Ponadto łączy 12 z 17 ścieżek dydaktycznych na tym obszarze.

Na terenie LGD bazie Szlaku Odry powstała cała sieć szlaków rowerowych. Najlepiej przygotowany system szlaków rowerowych znajduje się w powiecie wołowskim i średzkim. W przypadku pozostałych gmin istnieją lokalne pętle, ale należy je solidniej przygotować. Dla całego systemu szlaków wydano mapę i przygotowano stronę internetową www.szlakodry.pl. Brakuje drukowanych przewodników turystycznych po tym obszarze.

Na obszarze funkcjonuje motorowy międzynarodowy **Szlak Cystersów**, który w partnerstwie koncentruje uwagę na zespół pocysterski w Lubiązu.

Ścieżki dydaktyczne

Na obszarze LGD znajduje się sieć ścieżek dydaktycznych połączonych tematycznie ze sobą. Łącznie ścieżek jest 17 z czego 14 to ścieżki przyrodnicze ukazujące specyfikę doliny rzecznej. Ścieżki są jednak słabo promowane i wymagają lepszego wyposażenia terenowego i wydawniczego dla sprawnego funkcjonowania. Funkcjonują również 3 ścieżki kulturowe. Wszystkie ścieżki są umiejscowione równomiernie w dolinie Odry bez nadmiernej koncentracji.

Z przyrodniczych ścieżek doskonale funkcjonuje jedynie ścieżka w rezerwacie Odrzyska i ścieżka kulturowa Lubiąż, które są obsługiwane przez 3 przewodników lokalnych

Podsumowując, można stwierdzić, że w chwili obecnej na tym obszarze nie ma istotnych ośrodków i produktów turystycznych będących atrakcją dla przyjezdnych. Do celów turystycznych wykorzystywany jest jedynie zespół pałacowo-klasztorny w Lubiążu i Skarb Średzki w Środzie Śląskiej. Nie funkcjonują one jednak w żadnym pakiecie czy ofercie turystycznej, a ich promocja jest nie wystarczająca. Bariery w rozwoju jest brak bazy noclegowej i gastronomicznej, ponadto brakuje spójnej oferty turystycznej, która trafiłaby do osób zainteresowanych Szlakiem Odry. Nie ma sprzedawalnego produktu turystycznego, którego odbiorcą w pierwszej kolejności powinni być mieszkańcy Wrocławia, Głogowa, Lubina i Legnicy. W trakcie tworzenia lub rozwoju są Ekomuzea (w Lubiążu, Tarchalicach, Wietszycach, Dziewinie, Malczycach i Środzie Śląskiej), które mają wypełnić tę lukę. Przy nich powstają punkty informacji turystycznej, które mają wspierać rozwój turystyki. Kraina Łęgów Odrzańskich ma niewątpliwie duży potencjał turystyczny – to wymarzony teren dla turystyki rodzinnej i weekendowej, a także nakierowanej na kontakt z przyrodą, I choć coraz częstsze są inicjatywy turystyczne (jedną z nich jest Partnerstwo), to brak jest spójnej polityki i wspólnych działań. Szansą na zmianę jest na pewno program i podejście LEADER.

Sport

Na terenie obszaru LSR funkcjonuje rozwinięta baza sportowa wykorzystywana przez aktywnie działające lokalne kluby sportowe. Dobrze wyposażoną bazę sportową posiadają następujące gminy:

- KHS "Rokita" Ośrodek Sportu i Rekreacji, Aquapark w Brzegu Dolnym,
- Klub Tenisa Stołowego Odra Głoska Röben Księginice – na terenie gminy Miękinia,
- Hala sportowa, stadion i korty tenisowe w Środzie Śląskiej,
- Przystań kajakowa w Malczycach,
- Dwa stadiony sportowe, hala sportowa, basen pływacki w Wołowie,
- Stadion piłkarski, sala gimnastyczna, basen kąpielowy otwarty w Prochowicach,
- Stadion miejski w Ścinawie,
- Stadion piłkarski i korty tenisowe w Chobieni oraz basen w Rudnej

Wyżej wymieniona infrastruktura jest w gestii ośrodków sportu i rekreacji lub ośrodków kultury. Ponadto w wielu miejscowościach funkcjonują boiska sportowe głównie przy szkołach lub jako wyodrębnione obiekty. We wszystkich gminach aktywnie działają kluby sportowe głównie sekcje piłki nożnej (klasy A, B, C), młodzież uprawia także lekkoatletykę, piłkę ręczną, koszykówkę, łucznictwo, tenis stołowy, karate.

Należy podkreślić, że jedynymi działającymi klubami wioślarskimi/żeglarskimi nad Odrą z własną przystanią są klub „Ster” w Malczycach i „Energetyk” w Brzegu Dolnym. Kluby sportowe wraz z całym gronem działaczy i osób czynnie uprawiających sport to duży potencjał społecznej aktywności w Dolinie Odry.

Kultura

Na obszarze gmin LGD działalność kulturalna prowadzona jest przez gminne ośrodki kultury, biblioteki i świetlice wiejskie. Wymienić należy następujące placówki:

- Samorządowy Ośrodek Kultury w Miękini,
- Dolnobrzezki Ośrodek Kultury w Brzegu Dolnym,
- Dom Kultury w Środzie Śląskiej,

- Gminny Ośrodek Kultury w Malczycach,
- Prochowicki Ośrodek Kultury i Sportu,
- Ścinawski Ośrodek Kultury,
- Gminny Ośrodek Upowszechniania Kultury,
- Kliszowski Ośrodek Kultury,
- Chobieński Ośrodek Kultury,
- Gminny Ośrodek Upowszechniania Kultury,
- Gminny Ośrodek Kultury w Białoleścu,
- Rudnowski Ośrodek Kultury,
- Wołowski Ośrodek Kultury,

Ośrodki prowadzą działalność kulturotwórczą, organizują imprezy, rozwijają zainteresowania młodzieży, umożliwiają funkcjonowanie różnego typu kół zainteresowań, w tym folklorystycznych. Przy wielu ośrodkach działają kawiarenki internetowe, oraz świetlice środowiskowe. Na terenie LGD funkcjonują 52 biblioteki, a także 2 kina i 1 muzeum w Środzie Śląskiej. Przy bibliotekach lub domach kultury prowadzone są często minigalerie, prezentujące twórczość lokalnych artystów i rzemieślników.

Poważnymi barierami w rozwoju działalności ośrodków jest ograniczona ilość środków finansowych i niedoinwestowana baza wymagająca remontów i doposażenia. Wzrost zainteresowania młodzieży dostępem do Internetu wymaga lepszego doposażenia w sprzęt komputerowy. Jest to o tyle ważne, iż w wielu mniejszych miejscowościach na tym obszarze ośrodki kultury i szkoły są jedynym miejscem gdzie Internet jest dostępny.

Działalność organizacji pozarządowych

Na terenie gmin LGD zarejestrowanych jest ok. 100 organizacji pozarządowych. Są to stowarzyszenia lokalne, związki, kluby sportowe, ochotnicze straże pożarne. Najwięcej zarejestrowanych organizacji funkcjonuje w gminach Środa Śląska, Ścinawa, Wołów. Organizacje pozarządowe zajmują się wieloma dziedzinami życia społecznego począwszy od działalności sportowej poprzez edukację, kulturę, pomoc społeczną, rozwój lokalny.

Organizacje czynnie działające to przede wszystkim kluby sportowe i ochotnicze straże pożarne. Wiele organizacji nie prowadzi działań systematycznych, nie posiada funkcjonującej siedziby, nie pozyskuje środków finansowych na swoje działania, a aktywność opiera tylko na zaangażowaniu społecznym swoich członków.

2.4. Specyfika obszaru

UZASADNIENIE SPÓJNOŚCI I SPECYFIKA OBSZARU

Specyfika i spójność przestrzenno-przyrodnicza

Kraina Łęgów Odrzańskich to spójny obszar w jednym obrysie, który spaja 120 km odcinek Odry, płynącej przez wszystkie gminy LGD. Określa się, że Odra na tym odcinku zachowała **najbardziej pierwotne środowisko przyrodnicze i urozmaicone ukształtowanie krajobrazu doliny rzecznej** - dużo starorzeczy, lasów łęgowych, łąk i pastwisk położonych w międzyrzeczu, a na obrzeżach doliny faliste wyniesienia. Obszar ten proponowany jest do ochrony w formie

parku krajobrazowego, chociaż niektóre siedliska i gatunki fauny i flory przemawiają za utworzeniem nawet Parku Narodowego.

Ze względu na występujące tu **rozległe obszary lasów łęgowych to jeden z najcenniejszych obszarów w Polsce i w Europie**. Ten odcinek Odry ma **największą ilość starorzeczy**, z którymi związane są bardzo rzadkie gatunki jedynie tu występujące takie jak kotewka orzech wodny, salwinia pływająca. Jest to wreszcie **raj dla wielu cennych gatunków ptaków**. Aby chronić rzadkie siedliska roślin i leśne w tym lasy łęgowe utworzono tu park krajobrazowy, 7 rezerwatów, 4 użytki przyrodnicze, 2 obszary chronionego krajobrazu. W sieci **NATURA 2000** znalazły się 4 obszary, wśród których cały obszar LGD łączą **Łęgi Odrzańskie**. Walory przyrodnicze prezentuje 10 utworzonych na tym obszarze ścieżek przyrodniczych. Partnerstwo angażuje się także w program Czysty Biznes, który w ramach różnych osi promuje ekologiczne rozwiązania zarówno w firmach i instytucjach jak i w turystyce. Dzięki programowi kreowany jest pozytywny, przyjazny przyrodzie wizerunek LGD. Jednak najpełniej różnorodne środowiska przyrodnicze pokazuje turystyczny **Szlak Odry** biegnący po prawym i po lewym brzegu Odry łącząc wszystkie gminy tego obszaru. Promocja i rozwój tego szlaku (zarówno w kontekście walorów przyrodniczych jak i kulturowych, historycznych, turystycznych czy żeglarskich), a także koncentracja działań wokół niego należą do głównych celów LGD.

Specyfika i spójność kulturowo – historyczna

Rzeka Odra i przylegające do niej tereny od najdawniejszych czasów przyciągała ludność. Wykorzystywano ją jako szlak wodny do komunikacji i handlu. Okolice Odry były miejscem o dużym zagęszczeniu osad, a potem grodów nadodrzańskich i nadodrzańskich ośrodków rzemieślniczo-handlowych. Od IX wieku od Chobieni na północ w kierunku Nowej Soli zasiedliło te ziemie plemię **Dziadoszan** a na południe Trzebowianie i Ślężanie, po których pozostałością są grodziska posiadające własną formę krajobrazową. Od średniowiecza przez wiele wieków osadnictwo na tym terenie przeżywało swój rozkwit. Nad Odrą wznoszono **zamki i siedziby feudalne** sięgające początkami XII – XIII wieku m.in. w Wołowie, Prochowicach, Chobieni. Wiele wsi założonych w tamtym okresie przetrwało do dziś wraz ze starymi urbanistycznymi układami ulic i zagrod. Od XVI wieku na tym obszarze zaczęły licznie powstawać bogate rezydencje feudalne, niektóre z nich przetrwały do dziś: zamek Bonerów w Wojnowicach, dwór w Dziewinie. W okresie nowożytnym wiejskie okolice ozdabiała **okazale pałace szlacheckie i ogrody, które są świadectwem dawnej epoki**. Wiele miast z opisywanego terenu posiada podobną zabudowę **charakterystyczną dla śląskich miast** (obszerny rynek otoczony kamieniczkami, ratusz): Środa Śląska, Wińsko, Wołów, Prochowice, Rudna. Pasma nadodrzańskie posiada również niezwykle cenne obiekty leżące na Dolnośląskim Szlaku **Cystersów**. Jest to przede wszystkim **zespół pałacowo-klasztorny w Lubiążu** jeden z największych i najobszerniejszych na Śląsku i w tej części Europy. Monumentalna sylwetka klasztoru jest rozpoznawalnym symbolem tego obszaru – jest on widoczny z wielu punktów widokowych zlokalizowanych w środkowej części odrzańskiej doliny. Opactwo ufundowane w 1175 r. przez Bolesława Wysokiego wywołało ogromny wpływ na życie gospodarcze i kościelne na tym terenie. Klasztor promieniował nie tylko sztuką, ale również kulturą wiejskich upraw i przetwarzania płodów od zbóż po **winorośl**. Obecnie dodatkowym elementem łączącym obszar LGD jest **idea ekomuzeum** – jako najlepszego sposobu zachowania i prezentacji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego przy jednoczesnej aktywizacji lokalnej społeczności. Tworzone są ekomuzea w Lubiążu, Tarchalicach, Wietszycach, Środzie Śląskiej i Malczycach.

Spójność gospodarcza i społeczna

Odra przez stulecia stanowiła szlak handlowy i drogę transportu wielu towarów. Tak również było w okresie powojennym. W latach 90 – tych znaczenie Odry jako arterii komunikacyjno-zeglugowej zdecydowanie spadło. Przypieczętował to również podział administracyjny kraju, w którym prawy brzeg Odry znalazł się w województwie wrocławskim, a lewy w województwie legnickim. Z uwagi na rzadką sieć dróg i jedynie dwa mosty komunikacyjne na 120 km odcinku rzeki (Lubiąż, Ścinawa) gminy tego obszaru szczególnie część północna i środkowa stały się **peryferyjne pod względem gospodarczym i społecznym**.

Teren ten charakteryzuje **mała gęstość zaludnienia** i obniżający się potencjał demograficzny, społeczności wielu gmin starzeją się i zmniejsza się grupa w wieku przedprodukcyjnym. **Niski poziom wykształcenia** i mała mobilność ludności zamieszkującej ten obszar powoduje, że stosunkowo wysokie są również wskaźniki bezrobocia. Wyjątkiem są tu trzy gminy – gmina Głogów położona wokół miasta Głogów, gmina Miękinia sąsiadująca z Wrocławiem, które stały się przysłowiową sypialnią dla mieszkańców tych miast, Środa Śląska, na terenie której funkcjonuje kilka wiodących w regionie branż (przemysł budowlany, części dla przemysłu samochodowego) tworzących wiele miejsc pracy oraz Brzeg Dolny będący centrum przemysłu chemicznego.

Ludność z tego obszaru utrzymuje się głównie z **rolnictwa**, co przy **rozdrobnionej strukturze** powoduje spadek dochodów i zwiększającą się rozpiętość pomiędzy mieszkańcami miast i wsi. Szansą dla tej grupy jest uzyskiwanie dodatkowych dochodów z **agroturystyki, turystyki, wytwórczości produktów lokalnych**. Szlak Odry przebiegający od 2003 r. przez gminy tego terenu stał się zaczynem wielu inicjatyw społeczności lokalnych, które realizują swoje pomysły podnoszące jego atrakcyjność.

Gminy w latach 90 tych przedzielone granicą administracyjną były odwrócone tyłem do rzeki. Obecnie widoczny jest proces integrowania samorządów i mieszkańców wokół rzeki Odry poprzez organizację wspólnych imprez, spotkań, warsztatów i realizację wspólnych projektów. Dzieje się to w ramach **Partnerstwa Doliny Środkowej Odry**, gdzie gminy tego odcinka rzeki od 2000r współpracują podejmując przedsięwzięcia promujące walory Odry. Współpraca ta zaowocowała powstaniem **LGD Kraina Łęgów Odrzańskich**. Warto podkreślić, że wszystkie gminy należące do LGD mają status gmin nadodrzańskich. Tworzy się **nowa tożsamość społeczności nadodrzańskiej** zupełnie inna niż powojenna tożsamość ludności napływowej, która funkcjonowała tu przez lata.

Zważywszy więc na specyfikę opisywanego obszaru operacje finansowane i podejmowane w ramach LSR powinny służyć zachowaniu oraz udostępnieniu jego walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych, w tym z głównym naciskiem na Szlak Odry, jak również podnoszeniu jego atrakcyjności m.in. przez budowę elementów infrastruktury turystycznej, zagospodarowanie miejsc rekreacji i wypoczynku, organizowanie wydarzeń kulturalno-rekreacyjnych, rozwój produktów lokalnych oraz idei ekomuzeów, podejmowanie innych działań o charakterze promocyjnym w tym: wydawanie publikacji, tworzenie i utrzymanie serwisów internetowych itp. Zważywszy, że tematem wiodącym dla LSR jest podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu nie bez znaczenia dla osiągnięcia zamierzonych celów będzie przyjmowanie do finansowania operacji firm działających w szeroko rozumianym sektorze turystycznym. Działaniom tym powinny towarzyszyć operacje, które przyczynią się do podniesienia jakości życia na obszarach wiejskich i będą przeciwdziałać ich marginalizacji. Niezbędne będą przedsięwzięcia nakierowane na rozwój kapitału ludzkiego i przedsiębiorczości. Stosunkowa młoda tożsamość lokalna wymaga integracji i rozwoju. Poniżej przedstawiono schematycznie sposób wykorzystania specyfiki obszaru LGD.

Elementy specyficzne		Sposób wykorzystania – kierunki działań
Odra	Szlak Odry (rowerowy, kajakowy)	Promocja obszaru i szeroko rozumiany rozwój turystyki
	Łęgi odrzańskie (NATURA 2000)	Integrowanie działań na rzecz ochrony przyrody i zachowania dziedzictwa przyrodniczego
	Ekomuzea	Zachowanie i promocja dziedzictwa kulturowego, promocja obszaru, rozwój turystyki, budowanie tożsamości lokalnej
Rolniczy charakter: duża ilość małych gospodarstw		Rozwój rolnictwa, tworzenie alternatywnych (pozarolniczych/okołorolniczych) źródeł dochodów, np. w sektorze (agro)turystyki, różnicowanie działalności, rozwój winoroślarnictwa i produktów lokalnych
Dominujący sektor mikro- i małych przedsiębiorców przy stosunkowo niskiej aktywności ekonomicznej		Wsparcie tworzenia działalności gospodarczej, rozwój przedsiębiorczości, aktywizacja społeczna
Duże nasycenie zabytkami i stanowiskami archeologicznymi		Zachowanie i promocja dziedzictwa kulturowego, promocja obszaru, rozwój turystyki, budowanie tożsamości lokalnej
Stosunkowo słaba infrastruktura turystyczna		Rozwój i modernizacja szeroko rozumianej infrastruktury turystycznej od bazy noclegowej poprzez małe obiekty infrastruktury turystycznej poprzez ścieżki i szlaki turystyczne.
Ludność napływowa – stosunkowo słabo rozwinięta tożsamość lokalna		Integracja społeczna i budowa nadodrzańskiej tożsamości, rozwój partnerstwa LGD, promocja dziedzictwa historyczno-kulturowego

3. Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR; wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy

Analiza SWOT jest techniką analizy strategicznej, związaną z badaniem silnych i słabych stron obszaru objętego LSR, a z drugiej strony - szans i zagrożeń pojawiających się w jego otoczeniu.

Analiza słabych i silnych stron dotyczy teraźniejszości (stanu obecnego) wewnątrz regionu:

- silne strony to zasoby, które wyróżniają region w sposób pozytywny w otoczeniu;
- słabe strony to te aspekty funkcjonowania regionu, które ograniczają sprawność i mogą blokować jego rozwój w przyszłości.

Analiza szans i zagrożeń dotyczy teraźniejszości i przyszłości. Analizujemy nie tylko region, ale i jego otoczenie. Określamy szanse i zagrożenia, które mogą wystąpić w otoczeniu regionu i w nim samym. Analiza ukazuje, więc możliwości i motywację:

- stawiania na mocne strony i przewyższanie słabości;
- wykorzystywania szans i odpieranie zagrożeń.

Uczestnicy warsztatów wykorzystali przeprowadzoną analizę SWOT do sformułowania wizji rozwoju obszaru Krainy Łęgów Odrzańskich oraz określenia celów ogólnych i szczegółowych LSR.

Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> walory krajobrazowe obszar NATURA 2000 lasy łęgowe, ptactwo i rośliny chronione korytarz ekologiczny Odry z dopływami trasy rowerowe i ścieżki przyrodnicze tereny rekreacyjne zaangażowanie młodzieży w działania przyrodnicze obecność Lasów Państwowych oraz współpraca z leśnikami częściowo uregulowana gospodarka odpadami skoncentrowanie dużego przemysłu w kilku miejscowościach wielokulturowość, otwartość i bogate tradycje mieszkańców przebieg przez teren partnerstwa - Szlaku Odry ośrodek cystersów w Lubiążu (na trasie międzynarodowego szlaku cysterskiego) rozwijająca się sieć Ekomuzeów istnienie pałaców, parków i innych obiektów historycznych i pradziejowych bogata spójność historyczna (piastowska) imprezy oraz święta lokalne i regionalne aktywne stowarzyszenia i organizacje tradycyjne rolnictwo, uprawy warzyw i tradycyjny wypas w międzywale bliskość dużych miast centrowanych - Wrocław, Głogów, Lubin, Legnica (możliwości 	<ol style="list-style-type: none"> niewystarczająca promocja terenów przyrodniczych oraz informacja o ofercie walorów kulturowych zanieczyszczenie rzeki Odry PCC Rokita S.A. i kopalnie w sąsiedztwie jako źródła zanieczyszczeń inwestycje degradujące środowisko Odry słaby poziom kanalizacji na terenach wiejskich traktowanie Odry i jej brzegów jako wysypiska śmieci niska świadomość ekologiczna mieszkańców problemy z gospodarką odpadami zaniedbana konserwacja wałów trudna żegluga po Odrze niedostateczne wykorzystanie funduszy na ochronę i promocję dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego oraz rozwój mieszkańców i obszaru nie utożsamianie się ludności napływowej z dziedzictwem historyczno – kulturowym tego regionu słaba baza i infrastruktura turystyczna słabo działające centra kulturotwórcze regionu nieuregulowany stan własności niektórych obiektów zabytkowych słaby poziom infrastruktury technicznej i społecznej w miejscowościach wiejskich niedostateczny rozwój komunikacji drogowej (obwodnice, mosty, słaby stan dróg) słaby stopień zgazyfikowania wsi

<ul style="list-style-type: none"> kształcenia, zatrudnienia i rozrywki) 21. prężnie rozwijające się miasta leżące w obszarze LGD – Środa Śląska, Wołów, Brzeg Dolny oraz bliskie położenie dobrze rozwijających się podmiotów gospodarczych 22. wysokie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców 23. dobry poziom szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego 24. aktywność sportowa 25. stosunkowo duża integracja wśród społeczności wiejskiej 26. wysoka aktywność środowisk kościelnych i wyznaniowych 27. współpraca i podejmowane działania w ramach Partnerstwa Doliny Środkowej Odry 28. pojawienie się LEADERA i środków pomocowych 	<ul style="list-style-type: none"> 19. mała ilość aktualnych (kompletnych) planów zagospodarowania przestrzennego 20. niski poziom przedsiębiorczości w niektórych gminach oraz niewystarczająca jej promocja 21. mała ilość wypromowanych produktów lokalnych 22. zanikające rzemiosło i stare zawody 23. rozdrobnienie gospodarstw rolnych 24. mało atrakcyjny rynek pracy poza rolnictwem 25. migracja młodych ludzi 26. mały procent ludności z wykształceniem wyższym 27. trudny dostęp do opieki zdrowotnej, szczególnie specjalistycznej 28. słaby dostęp do rzetelnej informacji nt. doksztalcenia i możliwości przekwalifikowania 29. niewystarczająco rozwinięta infrastruktura informatyczna na wsi i brak umiejętności jej wykorzystania wśród osób starszych 30. słaba oferta dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym 31. niska świadomość obywatelska
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> 1. rozwój eko-turystyki i rekreacji 2. objęcie ochroną najcenniejszych obszarów przyrodniczych 3. edukacja ekologiczna mieszkańców 4. czynna ochrona pastwisk, łąk, łęgów odrzańskich m.in. poprzez realizację programu rolnośrodowiskowego 5. wzrost czystości rzeki Odry 6. miejsca pracy związane z usługami turystycznymi 7. konsolidacja działań w partnerstwie oraz w ramach całego Szlaku Odry 8. wzrost zainteresowania flisem odrzańskim 9. dolnośląska sieć LGD (wymiana doświadczeń, wspólna promocja i lobbying) 10. wypromowanie lokalnych obiektów archeologicznych o znaczeniu ponad lokalnym 11. projekty edukacyjne na bazie zasobów historyczno – kulturowych i przyrodniczych 12. restauracja, zagospodarowanie i promocja zabytków 13. realizacja wspólnego kalendarza imprez 14. bliskość stolicy regionu - Wrocławia 15. realizacja Planów Odnowy Wsi 16. projekt wybudowania dwóch mostów 17. wymóg tworzenia lokalnych planów zagospodarowania 18. rozwój infrastruktury wiejskiej 19. wzrost poziomu wykształcenia 20. przekształcenie i specjalizacja gospodarstw rolnych 21. zachowanie tradycyjnych form rolnictwa w 	<ul style="list-style-type: none"> 1. budowa kopalni węgla brunatnego w LGOM 2. powódź, susza 3. inwestycje negatywnie oddziałujące na środowisko (stopnie wodne i inne) 4. intensywne rolnictwo oraz zanik wypasów na międzywalu 5. słaba komunikacja i infrastruktura drogowa na obszarach wiejskich (w szczególności łączność z dużymi miastami) 6. pogłębiająca się peryferyjność północnych gmin prawego brzegu Odry 7. pomijanie lokalnych ośrodków kulturowych przy podziale funduszy na ich działalność 8. zanik tradycji i obyczajów wśród społeczności lokalnej 9. konkurencja turystyczna Wrocławia, Sudetów (w tym Karkonoszy) i Kotliny Kłodzkiej 10. bezrobocie 11. brak przekształceń w sektorze rolnictwa 12. występowanie patologii społecznych 13. starzenie się społeczeństwa 14. odpływ ludności z obszaru LGD - emigracja osób z wysokimi kwalifikacjami 15. brak aktywności w działaniu na rzecz swojego miejsca zamieszkania jak i regionu 16. wzrost chorób cywilizacyjnych 17. ograniczenia w dostępie do edukacji i możliwości podnoszenia umiejętności społeczeństwa na wsi

dolinie rzecznej oraz promocja rolnictwa ekologicznego	
22. rozwój bazy i infrastruktury turystycznej (wzrost ruchu turystycznego)	
23. wyeksponowanie produktów lokalnych oraz atrakcji turystycznych	
24. wykorzystanie energii odnawialnej	
25. większa aktywność i współpraca organizacji pozarządowych	
26. wzrost przyrostu naturalnego	
27. rozwój szkolnictwa ukierunkowanego na potrzeby rynku pracy	
28. powstanie miejsc pracy zatrzymujących m.in. młode i wykształcone osoby	
29. rozwój systemu wsparcia dla dzieci i młodzieży	
30. napływ nowych mieszkańców zwiększający potencjał społeczny obszaru	
31. umiejętność pozyskiwania i wspólnego wykorzystania środków pomocowych na rozwój regionu i jego mieszkańców	
32. rozwój Partnerstwa Doliny Środkowej Odry	

Wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy SWOT

Niewątpliwymi atutami Doliny Środkowej Odry są wyróżniające ten obszar w skali kraju i Europy walory przyrodnicze. Są one wyjątkowe gdyż Odra jako jedna z niewielu dużych środkowoeuropejskich rzek częściowo zachowała swoją naturalność i to głównie na odcinku od Wrocławia do Głogowa.

Te wyróżniki przyrodnicze to naturalne i duże kompleksy lasów łągowych charakterystyczne dla dolin rzecznych, występujące na tak dużym obszarze tylko w Dolinie Środkowej Odry. To również malownicze starorzecza z rzadkimi okazami ginących roślin i cały szereg rzadkich gatunków ptaków związanych z terenami podmokłymi. Swoją wyjątkowość na tym odcinku Odra zawdzięcza również krajobrazowi – dolina rzeki na niektórych odcinkach ograniczana jest wyniesieniami stanowiącymi pozostałości zlodowaceń.

Wyjątkowym walorem przyrodniczym towarzyszy historia związana z doliną rzeki – szlaku komunikacyjnego i handlowego, przy którym powstawało osadnictwo i grody rzemieślnicze a w późniejszym okresie miasta i okazałe siedziby ziemskie.

Te atuty, które stanowią wyróżnik i spoiwo tego obszaru są wykorzystywane w niewielkim zakresie. Słabością tego terenu jest brak bazy turystycznej i brak przekonania wśród ludności, że przyjmowanie turystów może być dobrym źródłem dochodów.

Atrakcje nadodrzańskie nie są w żaden sposób wyeksponowane a stan wielu zabytków z powodu braku funduszy systematycznie się pogarsza. Ważną rolę koncentrującą ruch turystyczny pełnią perły tego obszaru: Ekomuzea, Cysterski Zespół Pałacowo - Klasztorny w Lubiążu i Skarb Średzki w Środzie Śląskiej, które od lat przyciągają rzesze gości.

Niewątpliwą szansą jest funkcjonujący od kilku lat Szlak Odry promujący dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe tego obszaru. Pojawiający się ruch turystyczny na szlaku szczególnie w

okolicach Wrocławia – Środa Śląska, Wołów – Lubiąż i Głogów – Pęcław dobrze rokuje na przyszłość.

Słaba infrastruktura drogowo-komunikacyjna wraz z niskimi wskaźnikami wykształcenia ma wpływ na małą mobilność mieszkańców – nie są oni konkurencyjni na rynkach pracy w większych aglomeracjach chociaż przy zmianie kwalifikacji i łatwiejszej drodze do miasta mogliby stanowić dobrą i konkurencyjną siłę roboczą. Duże rozdrobnienie w rolnictwie powoduje, że ludności trudno utrzymać się z gospodarstw rolnych i powoduje to stały spadek dochodów mieszkańców tych obszarów. Ale jest to również zdecydowana szansa – wiele osób jest zdeterminowanych do poszukiwania dodatkowych źródeł dochodów poza rolnictwem w usługach, drobnej wytwórczości i agroturystyce. Jednocześnie niektórzy rolnicy (szacuje się, że ok. 30%) korzystając z programów rolnośrodowiskowych, będą mogli podnieść dochodowość swoich gospodarstw pomagając w zachowaniu wielu cennych środowisk doliny rzecznej.

Szansą również jest bliskość dużych aglomeracji miejskich (Wrocław, Głogów, Legnica, Lubin) które nie tylko mogą oferować pracę ale także umożliwić młodzieży z tych terenów zdobycie lepszego wykształcenia. W przyszłości większa mobilność tej grupy spowoduje, że młodzi ludzie zamiast emigrować będą nadal mieszkać na wsi i dojeżdżać do pracy. Inną korzystną tendencją jest poszukiwanie spokojnych miejsc do zamieszkiwania przez ludzi wolnych zawodów. Dolina Odry z czystym środowiskiem, piękną przyrodą i niską gęstością zaludnienia w przyszłości może się stać atrakcyjnym miejscem do osiedlania się dla mieszkańców miast (szczególnie okolice Środy Śląskiej, Wołowa, Pęcławia i Rudnej). Ważne aby zahamować proces peryferyjności tego obszaru co przy zwiększającej się dostępności środków UE na infrastrukturę wiejską jest niewątpliwie szansą.

Zaplanowanie działań i kierunków rozwoju w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju, wykorzystanie wsparcia jakie daje oś 4 PROW oraz korzyści płynących z bycia grupą Leader, z pewnością umożliwi wykorzystanie ważnych szans i atutów Krainy Łęgów Odrzańskich oraz zniweluje wpływ problemów – słabych stron utrudniających rozwój tego obszaru.

– WIZJA ROZWOJU KRAINY ŁĘGÓW ODRZAŃSKICH –

Wizja to pożądaný obraz danego obszaru, który próbuje się osiągnąć w określonej perspektywie czasu. Wizja w Lokalnej Strategii Rozwoju tworzy podstawy do wyznaczenia celów strategicznych, pełni również funkcję integrującą procesy rozwojowe z marzeniami mieszkańców.

Uczestnicy warsztatów określili ramy czasowe Strategii na lata 2009-2015, stąd też zapisana przez nich wizja dla obszaru Krainy Łęgów Odrzańskich opisuje jej stan w 2015 roku.

Kraina Łęgów Odrzańskich to spójny region silnie związany z naturalnym, starannie pielęgnowanym krajobrazem i unikalną przyrodą rzeki Odry. Wyjątkowe walory tego obszaru są podstawą wielu podejmowanych wspólnie działań partnerskich.

Zachowane bogactwo przyrodniczo krajobrazowe, cenne zabytki architektury, pasjonująca historia, wielokulturowość, znane i cenione produkty oraz usługi oparte o lokalne zasoby sprawiają, że wiele osób chętnie spędza tu czas wolny jak również osiedla się, korzystając z rozwiniętej infrastruktury technicznej, społecznej i turystycznej.

Głównym motorem rozwoju jest aktywność społeczności lokalnych oraz dostęp do wiedzy. Mieszkańcy utożsamiają się z regionem i z entuzjazmem współpracują na jego rzecz.

4. Określenie celów ogólnych i szczegółowych LSR oraz wskazanie planowanych przedsięwzięć służących osiągnięciu poszczególnych celów szczegółowych, w ramach których będą realizowane operacje, zwanych dalej „przedsięwzięciami”

Turystyka, promocja, wygląd obszaru

1 Cel ogólny - Zachowanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru w oparciu o wysoką świadomość społeczną, turystykę i promocję regionu. /okres realizacji 2009-2015/

Cele szczegółowe:

- 1.1. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców
- 1.2. Animowanie i podtrzymywanie wielokulturowego życia obszaru oraz dbanie o jego zasoby przyrodnicze i spuściznę historyczną
- 1.3. Rozwój bazy i infrastruktury turystycznej, ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury związanej z turystyką wodną po Odrze
- 1.4. Utworzenie oferty usług i produktów lokalnych opartych o lokalne zasoby
- 1.5. Prowadzenie wspólnej polityki promocyjnej region Krainy Łęgów Odrzańskich
- 1.6. Zwiększenie wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych

Przedsięwzięcia

I „Turystyka na Szlaku Odry”

II „Rozpoznawalna, o wyjątkowych walorach Kraina Łęgów Odrzańskich”

VI „e-Kraina Łęgów Odrzańskich”

Mieszkańcy i ich aktywność

2 Cel ogólny - Budowa zintegrowanego, wykształconego i aktywnego społeczeństwa obywatelskiego oraz poprawa jakości życia mieszkańców. /okres realizacji 2009-2015/

Cele szczegółowe:

- 2.1. Wzrost dostępu mieszkańców do wiedzy i edukacji
- 2.2. Wsparcie różnych form aktywności społecznej i inicjatyw oddolnych na obszarach wiejskich
- 2.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej i technicznej
- 2.4. Rozwój platformy wymiany informacji i doświadczeń wzmacniającej integrację mieszkańców i regionu

Przedsięwzięcia

III „Aktywne, wykształcone i zintegrowane społeczeństwo obywatelskie”

IV „Nowoczesny i zaspokajający potrzeby mieszkańców region”

Gospodarka w regionie

3 Cel ogólny - Rozwój gospodarczy regionu oraz wzrost przedsiębiorczości wśród jego mieszkańców. /okres realizacji 2009-2015/

Cele szczegółowe:

- 3.1. Tworzenie dodatkowych źródeł dochodów na obszarach wiejskich
- 3.2. Rozwój rolnictwa ekologicznego, agroturystyki i nowoczesnie zarządzanych gospodarstw rolnych wykorzystujących innowacyjne technologie
- 3.3. Tworzenie sieci sprzedaży produktów rolno-spożywczych i rzemieślniczych

Przedsięwzięcia

V „Przedsiębiorczy mieszkańcy” – nowe źródła dochodów i miejsca pracy na terenach wiejskich

Planowane przedsięwzięcia służące osiągnięciu celów szczegółowych:

1 Cel ogólny - Zachowanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru w oparciu o wysoką świadomość społeczną, turystykę i promocję regionu.

Przedsięwzięcie I „Turystyka na Szlaku Odry”	
Cele szczegółowe	Działania
1.1. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców	a) Tworzenie Parków Edukacyjnych (np. Ornitologicznych w Wietszycach wykonanie przez rzeźbiarzy makiet 50 ptaków występujących w dolinie Odry i umieszczenie ich na platformie obserwacyjnej przygotowanej do rozpoznawania podstawowych gatunków ptaków - po rozpoznawaniu sztucznych okazów wędrówka nad Odrę i poszukiwania oryginałów w terenie)
1.2. Animowanie i podtrzymywanie wielokulturowego życia obszaru oraz dbanie o jego zasoby przyrodnicze i spuściznę historyczną	b) Wsparcie działań dla tworzenia i rozwijania ekomuzeów (m.in. osada Dziadoszan w Wietszycach, wieś rybacka w Dziewinie)

<p>1.3. Rozwój bazy i infrastruktury turystycznej, ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury związanej z turystyką wodną po Odrze</p>	<p>c) Budowa przystani kajakowych i portów rzecznych na Odrze d) Odbudowa, przebudowa, remont połączony z modernizacją, zagospodarowanie lub oznakowanie obiektów małej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz wyposażenie obiektów pełniących funkcje turystyczne i rekreacyjne e) Budowa nowych oraz rozbudowa i konserwacja istniejących szlaków pieszych, rowerowych etc. po regionie f) Mała infrastruktura służąca turystom przy szlakach turystycznych (np. wiaty, miejsca odpoczynku, punkty i wieże widokowe, pomosty, stacje, miejsca postoju parkingi, kubły na śmieci, etc.)</p>
<p>1.4. Utworzenie oferty usług i produktów lokalnych opartych o lokalne zasoby</p>	<p>g) Budowa i rozwijanie tematycznych ścieżek edukacyjnych w oparciu o lokalne zasoby (wraz z infrastrukturą, wyposażone w materiały edukacyjne) h) Utworzenie i wdrożenie oferty edukacyjnej dla szkół w ekomuzeach</p>
<p>1.5. Prowadzenie wspólnej polityki promocyjnej region Krainy Łęgów Odrzańskich</p>	<p>i) Wsparcie imprez o charakterze regionalnym, nastawionych na szerokie grono odbiorców - promujących produkty lokalne i walory regionu (m.in. Święto Łęgów Odrzańskich) j) Kampanie promocyjne Krainy Łęgów Odrzańskich, w tym wydawnictwa, strony internetowe</p>
<p>Przedsięwzięcie II „Rozpoznawalna, o wyjątkowych walorach Kraina Łęgów Odrzańskich”</p>	
<p>Cele szczegółowe</p>	<p>Działania</p>
<p>1.1. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców</p>	<p>a) Wsparcie działań i programów w zakresie ekologii i czynnej ochrony przyrody (np. kampanie informacyjne, wprowadzanie systemów segregacji odpadów, tworzenie biologicznych oczyszczalni ścieków przy świetlicach wiejskich) b) Wykorzystanie nowatorskich narzędzi w promocji regionu oraz edukacji mieszkańców i turystów (np. gry internetowe, planszowe, terenowe typu „larp” etc.)</p>

<p>1.2. Animowanie i podtrzymywanie wielokulturowego życia obszaru oraz dbanie o jego zasoby przyrodnicze i spuściznę historyczną</p>	<ul style="list-style-type: none"> c) Organizacja plenerów i wydarzeń artystycznych (np. malarskie, rzeźbiarskie, fotograficzne) d) Wsparcie lokalnych imprez, świąt i festiwali, m.in.: „Dni Winobrania i Bociana” w Wińsku, „Dymarki” w Tarchalicach, „Oblężenie klasztoru” w Lubiążu, festiwal zespołów ludowych w Mojęcicach (imprez o charakterze historyczno-kulturalnym) e) Realizowanie nowoczesnych opartych o energooszczędne i proprzyrodnicze technologie projektów inwestycyjnych dot. infrastruktury publicznej (np. modernizacji/budowy świetlic, centrów integracji, placów, małej architektury, obiektów sanitarnych) aspektów przyrodniczych takich jak zielone ściany/dachy, budki łęgowe, zielone ogrodzenia, wykorzystanie rodzimych, tradycyjnych roślin, roślin miododajnych itd. Wsparcie współpracy ramach wyżej wymienionych projektów z ośrodkami naukowymi, organizacjami pozarządowymi, firmami w zakresie uporządkowanego, funkcjonalnego, oryginalnego oraz przyjaznego przyrodzie zagospodarowania przestrzeni publicznej f) Modernizacja/budowa infrastruktury publicznej w oparciu o lokalne zasoby/tradycje i w nawiązaniu do nich np. tematyczne place zabaw (w tym wioska rycerska, cysterska, rybacka), /rekreacji (Park Łęgowy, Odrzańska przystań)
<p>1.3. Rozwój bazy i infrastruktury turystycznej, ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury związanej z turystyką wodną po Odrze</p>	<ul style="list-style-type: none"> g) Waloryzacja, remonty i zabezpieczenie obiektów zabytkowych, małej architektury i pomników przyrody (min. kapliczki, krzyże pokutne, pomniki, stare cmentarze, parki, mury, grobowce) oraz ich oznakowanie h) Znakowanie zasobów, miejsc i infrastruktury turystycznej wspólnym i ujednoliconym oznakowaniem kreującym tożsamość obszaru (w tym odnawianie oznakowania) i) Uwzględnienie w projektach inwestycyjnych dot. infrastruktury

	<p>turystycznej aspektów przyrodniczych takich jak zielone ściany/dachy, budki łęgowe, zielone ogrodzenia, wykorzystanie rodzimych, tradycyjnych roślin, roślin miododajnych) itd.</p> <p>j) Wykorzystywanie w projektach inwestycyjnych dot. infrastruktury turystycznej materiałów/technologii stosowanych w innych obszarach, np. w budownictwie hydrotechnicznym – gabiony, kamienie (nawiązanie do nadrzecznego charakteru regionu)</p>
<p>1.4. Utworzenie oferty usług i produktów lokalnych opartych o lokalne zasoby</p>	<p>k) "Jeżdżąca piekarnia" - obwoźny piec chlebowy prezentujący tradycyjny wypiek pieczywa podczas imprez lokalnych i regionalnych (promocja produktów regionu Wzgórz Wińskich)</p> <p>l) Wspieranie działań przywracających dawny krajobraz charakterystyczny w paśmie Odry (winnice, sady, szkółki rodzimych drzew i krzewów)</p> <p>m) Dokumentacja niezbędna do odtworzenia lub objęcia ochroną wybranych obiektów (zabytki, pomniki przyrody, tereny cenne przyrodniczo)</p> <p>n) Tworzenie minimuzeów, izb pamięci regionalnej oraz miejsc promujących region w oparciu o lokalne zasoby i walory</p> <p>o) Budowa adaptacja lub wyposażenie niemieszkalnych obiektów budowlanych wykorzystywanych do prowadzenia sprzedaży produktów lub usług lokalnych</p> <p>p) Budowa adaptacja lub wyposażenie niemieszkalnych obiektów budowlanych wykorzystywanych do tradycyjnego wyrobu produktów lokalnych</p> <p>q) Tworzenie ofert i ścieżek edukacyjnych opartych na zmysłach/nauczaniu zmysłowym i interaktywnym</p>
<p>1.5. Prowadzenie wspólnej polityki promocyjnej region Krainy Łęgów Odrzańskich</p>	<p>r) Promocja i rozwijanie marki „Szlak Odry” jako produktu turystycznego</p> <p>s) Działania promujące walory, usługi i produkty z regionu (tablice informacyjne, ulotki, foldery, mapy, przewodniki,</p>

	wystawy i inne) t) Badanie rynku produktów lub usług lokalnych
Przedsięwzięcie VI „e-Kraina Łęgów Odrzańskich”	
Cele szczegółowe	Działania
1.1. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców	u) Tworzenie internetowych serwisów, aplikacji, systemów informacyjnych, tematycznych, edukacyjnych, interaktywnych propagujących pozytywne zachowania ekologiczne, systemów informacji o środowisku, v) Tworzenie systemów i rozbudowa komunikatorów społecznościowych do komunikacji instytucji, samorządowi organizacji z mieszkańcami KŁO z szczególnym uwzględnieniem monitoringu pogodowego i komunikacji informacyjno-ostrzegawczej w paśmie rzeki Odry itd.
1.2. Animowanie i podtrzymywanie wielokulturowego życia obszaru oraz dbanie o jego zasoby przyrodnicze i spuściznę historyczną	w) Tworzenie i rozwijanie serwisów i aplikacji (w tym gier) służących obserwacji, monitoringowi, promocji oraz edukacji dot. lokalnej/regionalnej przyrody x) Tworzenie interaktywnych serwisów i aplikacji (w tym gier) upowszechniających i promujących w oryginalny sposób dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze dostępnych dla szkół, ośrodków kultury, bibliotek, organizacji i mieszkańców KŁO y) Tworzenie bibliotek i galerii cyfrowych gromadzących (digitalizacja) i udostępniających twórczość lokalnych artystów, rękodzielników, rzemieślników (profesjonalistów jak i amatorów) z) Włączenie nowoczesnych technologii multimedialnych/interaktywnych w wydarzenia artystyczne oraz w stałe ekspozycje w izbach, muzeach, centrach edukacyjnych itd.
1.3. Rozwój bazy i infrastruktury turystycznej, ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury związanej z turystyką wodną po Odrze	aa) Wdrażanie nowoczesnych technologii i aplikacji mobilnych służących obsłudze turystów np. fotokody, mobilne systemy informacji turystycznej, cyfrowe plany gmin, regionu, obiektów itd. wraz z

	powiązaniem oznakowaniem w terenie. bb) Wdrażanie e-usług turystycznych, elektronicznych systemów obsługi i zarządzania ruchem turystów (np. systemy rezerwacji itd.)
1.4. Utworzenie oferty usług i produktów lokalnych opartych o lokalne zasoby	cc) Tworzenie i wdrażanie gier, aplikacji, systemów łączących nowoczesne technologie (w tym Internet, gsm, gps) oraz zwiedzanie/rekreację w terenie , opartych na lokalnych zasobach
1.5. Prowadzenie wspólnej polityki promocyjnej region Krainy Łęgów Odrzańskich	dd) Tworzenie i rozwój narzędzi komunikacji i promocji elektronicznej/internetowej, sieciowanie serwisów, budowanie wspólnych systemów, baz, stron itd.
1.6. Zwiększenie wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych	ee) Efektywne i kreatywne wykorzystanie ICT we wszystkich obszarach ff) Prowadzenie szkoleń, kursów, opracowywanie poradników dla lokalnych liderów, jst, ngo z zakresu ICT, tworzenia/administrowania stronami WWW, e-marketingu itd.

Lista rekomendowanych operacji dla Przedsięwzięcia I Turystyka na Szlaku Odry

Operacje	Minimalna ilość operacji	Preferowany zakres operacji
Odnowa i rozwój wsi	7	<ul style="list-style-type: none"> - inwestycje w zakresie ścieżek rowerowych, szlaków pieszych, miejsc rekreacyjnych, obiektów sportowych, świetlic i klubów wiejskich - budowa, przebudowa lub remont małej infrastruktury turystycznej - budowa, przebudowa, remont i wyposażenie obiektów służących podtrzymywaniu i promocji kultury, tradycji, produktów lokalnych - rewitalizacja budynków zabytkowych i obiektów małej architektury, odnawianie lokalnych pomników historycznych miejsc pamięci - odnawianie elewacji zewnętrznych i dachów obiektów zabytkowych architektury sakralnej - nasadzenia drzew i roślin, - zagospodarowanie cieków i zbiorników na rzecz rekreacji, zakup sprzętu, materiałów, usług służących realizacji operacji,

Małe projekty	28	<ul style="list-style-type: none"> - budowa/ odbudowa małej infrastruktury turystycznej, - utworzenie, modernizacja bazy informacji turystycznej, stron www, publikacji - organizacja imprez kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych, - oznakowanie cennego dziedzictwa przyrodniczego, krajobrazowego, kulturowego - szkolenia dla mieszkańców LGD, wykorzystanie energii odnawialnej przy prowadzeniu działalności kulturalnej lub gospodarczej, - zachowanie, odtworzenie, zabezpieczenie , oznakowanie obiektów kulturowych i przyrodniczych - nasadzenia drzew i roślin - pomoc w rozwoju i wprowadzeniu na rynek produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, - remont lub wyposażenie muzeów
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	3	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem, - usługi budowlane - sprzedaż hurtowa lub detaliczna, - usługi informatyczne, - doradztwo, - przetwórstwo produktów rolnych lub leśnych, rzemiosła lub rękodzielnictwa, usług transportowych, - inne określone w osi 4.1 Leader wynikające z potrzeb i celów LSR
Tworzenie i rozwój mikro przedsiębiorstw	3	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem, - usługi budowlane - sprzedaż hurtowa lub detaliczna, - usługi informatyczne, - doradztwo, - przetwórstwo produktów rolnych lub leśnych, rzemiosła lub rękodzielnictwa, usług transportowych, - inne określone w osi 4.1 Leader wynikające z potrzeb i celów LSR
Funkcjonowanie LGD		<ul style="list-style-type: none"> - doradztwo, szkolenia dla LGD - badania i analizy dotyczące turystyki - studia i plany wykonalności dla przedsięwzięć turystycznych, - wydarzenia i wydawnictwa o charakterze promocyjnym

Wskaźniki realizacji Przedsięwzięcia I Turystyka na Szlaku Odry oraz celu ogólnego 1 i celów szczegółowych 1.1; 1.2; 1.3; 1.4; 1.5

Wyszczególnienie	Opis	Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia i celów LSR	Źródła weryfikacji
Cel ogólny	1. Zachowanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru w oparciu o wysoką świadomość społeczną, turystykę i promocję regionu	Wskaźniki oddziaływania: - wzrost ruchu turystycznego na obszarze LGD - udostępnienie obiektów zabytkowych turystom - wzrost poziomu wiedzy i świadomości mieszkańców o regionie	Dane w siedzibie LGD (gromadzenie dokumentacji i badania ankietowe)
Cele szczegółowe	1.1. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców 1.2. Animowanie i podtrzymywanie wielokulturowego życia obszaru oraz dbanie o jego zasoby przyrodnicze i spuściznę historyczną 1.3. Rozwój bazy i infrastruktury turystycznej, ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury związanej z turystyką wodną po Odrze 1.4. Utworzenie oferty usług i produktów lokalnych opartych o lokalne zasoby 1.5. Prowadzenie wspólnej polityki promocyjnej region Krainy Łęgów Odrzańskich	Wskaźniki rezultatu: - ilość utworzonych punktów małej infrastruktury min 15 do 2012 r. - ilość osób, które ukończyły szkolenia min. 50 do 2012 r. - ilość punktów turystycznych na terenie obszaru o obszarze min 10 do 2012 r. - ilość miejsc sprzedaży produktów i usług lokalnych min. 2 do 2012 r. - ilość ścieżek turystycznych, w tym edukacyjnych min. 2 do 2012 r.	Dane w siedzibie LGD (dane z j.s.t, szkół)
Działania PROW	Odnowa wsi	Wskaźniki produktu: min. 1 zrealizowana operacja	Dokumentacja w j.s.t i siedzibie LGD
	Małe projekty	Wskaźniki produktu: min. 23 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD

	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Wskaźniki produktu: min. 3 zrealizowane operacje	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Wskaźniki produktu: min. 3 zrealizowane operacje	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Funkcjonowanie LGD	Wskaźniki rezultatu: - przeprowadzenie min. 3 wydarzeń promujących LGD KŁO do 2012 r., - wydanie min. 3 publikacji w nakładzie 4 000 egzemplarzy do 2012 r. - przeprowadzenie min. 3 szkoleń do 2012 r. - opracowanie min. 1 programu do 2012r., - zorganizowanie min. 2 konferencji lub seminariów o tematyce turystycznej do 2012r. - ilość osób, którym udzielono doradztwa i animacji min. 50 h do 2012 r.	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD

Lista rekomendowanych operacji dla Przedsięwzięcia II Rozpoznawalna, o wyjątkowych walorach Kraina Łęgów Odrzańskich

Operacje	Minimalna ilość operacji	Preferowany zakres operacji
Odnowa i rozwój wsi	11	<ul style="list-style-type: none"> - inwestycje w zakresie ścieżek rowerowych, szlaków pieszych, miejsc rekreacyjnych, obiektów sportowych, świetlic i klubów wiejskich - budowa, przebudowa lub remont małej infrastruktury turystycznej - budowa, przebudowa, remont i wyposażenie obiektów służących podtrzymywaniu i promocji kultury, tradycji, produktów lokalnych - rewitalizacja budynków zabytkowych i obiektów małej architektury, odnawianie lokalnych pomników historycznych miejsc pamięci - odnawianie elewacji zewnętrznych i dachów obiektów zabytkowych architektury sakralnej - nasadzenia drzew i roślin, - zagospodarowanie cieków i zbiorników na rzecz rekreacji, zakup sprzętu, materiałów, usług służących realizacji operacji,

Małe projekty	25	<ul style="list-style-type: none"> - budowa/ odbudowa małej infrastruktury turystycznej, - utworzenie, modernizacja bazy informacji turystycznej, stron www, publikacji - organizacja imprez kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych, - oznakowanie cennego dziedzictwa przyrodniczego, krajobrazowego, kulturowego - szkolenia dla mieszkańców LGD, wykorzystanie energii odnawialnej przy prowadzeniu działalności kulturalnej lub gospodarczej, - zachowanie, odtworzenie, zabezpieczenie , oznakowanie obiektów kulturowych i przyrodniczych - nasadzenia drzew i roślin - pomoc w rozwoju i wprowadzeniu na rynek produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, - remont lub wyposażenie muzeów
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	4	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem, - usługi budowlane - sprzedaż hurtowa lub detaliczna, - usługi informatyczne, - doradztwo, - przetwórstwo produktów rolnych lub leśnych, rzemiosła lub rękodzielnictwa, usług transportowych, - inne określone w osi 4.1 Leader wynikające z potrzeb i celów LSR
Tworzenie i rozwój mikro przedsiębiorstw	3	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem, - usługi budowlane - sprzedaż hurtowa lub detaliczna, - usługi informatyczne, - doradztwo, - przetwórstwo produktów rolnych lub leśnych, rzemiosła lub rękodzielnictwa, usług transportowych, - inne określone w osi 4.1 Leader wynikające z potrzeb i celów LSR
Funkcjonowanie LGD		<ul style="list-style-type: none"> - doradztwo, szkolenia dla LGD - badania i analizy dotyczące turystyki - studia i plany wykonalności dla przedsięwzięć turystycznych, - wydarzenia i wydawnictwa o charakterze promocyjnym

Wskaźniki realizacji Przedsięwzięcia II Rozpoznawalna, o wyjątkowych walorach Kraina Łęgów Odrzańskich oraz celu ogólnego 1 i celów szczegółowych 1.1; 1.2; 1.3; 1.4; 1.5

Wyszczególnienie	Opis	Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia i celów LSR	Źródła weryfikacji
Cel ogólny	1. Zachowanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru w oparciu o wysoką świadomość społeczną, turystykę i promocję regionu	Wskaźniki oddziaływania: - wzrost ruchu turystycznego na obszarze LGD - udostępnienie obiektów zabytkowych turystom - wzrost poziomu wiedzy i świadomości mieszkańców o regionie	Dane w siedzibie LGD (gromadzenie dokumentacji i badania ankietowe)
Cele szczegółowe	<p>1.1. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców</p> <p>1.2. Animowanie i podtrzymywanie wielokulturowego życia obszaru oraz dbanie o jego zasoby przyrodnicze i spuściznę historyczną</p> <p>1.3. Rozwój bazy i infrastruktury turystycznej, ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury związanej z turystyką wodną po Odrze</p> <p>1.4. Utworzenie oferty usług i produktów lokalnych opartych o lokalne zasoby</p> <p>1.5. Prowadzenie wspólnej polityki promocyjnej region Krainy Łęgów Odrzańskich</p>	<p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ilość utworzonych punktów małej infrastruktury min 15 do 2012 r. - ilość osób, które ukończyły szkolenia min. 50 do 2012 r. - ilość punktów informujących o obszarze min 12 do 2012 r. - ilość miejsc sprzedaży produktów lokalnych min. 2 do 2012 r. - długość wyznakowanych ścieżek i szlaków min. 20 km do 2012 r. 	Dane w siedzibie LGD (dane z j.s.t, szkół, NGO's)
Działania PROW	Odnowa wsi	Wskaźniki produktu: min. 5 zrealizowana operacja	Dokumentacja w j.s.t i siedzibie LGD
	Małe projekty	Wskaźniki produktu: min. 20 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD

	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Wskaźniki produktu: min. 3 zrealizowane operacje	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Wskaźniki produktu: min. 2 zrealizowane operacje	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Funkcjonowanie LGD	Wskaźniki rezultatu: - przeprowadzenie min. 6 wydarzeń promujących do 2012 r., - wydanie min. 4 publikacji w nakładzie 6 000 egzemplarzy do 2012 r. - przeprowadzenie min. 3 szkoleń do 2012 r. - przeprowadzenie min. 1 konferencji do 2012 r. - opracowanie min. 1 programu do 2012r., - przeprowadzenie minimum 50 h doradztwa i animacji	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD

Lista rekomendowanych operacji dla przedsięwzięcia VI e-Kraina Łęgów Odrzańskich

Operacje	Minimalna ilość operacji	Preferowany zakres operacji
Odnowa i rozwój wsi	0	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa, przebudowa, remont lub wyposażanie budynków pełniących funkcje rekreacyjne, sportowe i społeczno-kulturalne, w tym świetlic i domów kultury, z wyłączeniem szkół, przedszkoli i żłobków • Zakup towarów służących przedsięwzięciom związanym z kultywowaniem tradycji społeczności lokalnych lub tradycyjnych zawodów • Budowa, przebudowa lub remont infrastruktury turystycznej • Zakup i odnawianie obiektów charakterystycznych dla danego regionu lub tradycji budownictwa wiejskiego i ich adaptacja na cele publiczne • Budowa, przebudowa, remont lub wyposażanie obiektów budowlanych przeznaczonych na cele promocji

		<p>lokalnych produktów i usług, w tym: pawilonów, punktów wystawowych, sal ekspozycyjnych lub witryn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zakup sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji
Małe projekty	10	<ul style="list-style-type: none"> • utworzenie, modernizacja bazy informacji turystycznej, stron www, publikacji • organizacja imprez kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych, oznakowanie cennego dziedzictwa przyrodniczego, krajobrazowego, kulturowego • szkolenia dla mieszkańców LGD, • zachowanie, odtworzenie, zabezpieczenie, oznakowanie obiektów kulturowych i przyrodniczych • pomoc w rozwoju i wprowadzeniu na rynek produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, • remont lub wyposażenie muzeów
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	0	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem, • sprzedaż hurtowa lub detaliczna, • usługi informatyczne, • doradztwo, • przetwórstwo produktów rolnych lub leśnych, rzemiosła lub rękodzielnictwa, usług transportowych, • inne określone w osi 4.1 Leader wynikające z potrzeb i celów LSR
Tworzenie i rozwój mikro przedsiębiorstw	1	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem, • sprzedaż hurtowa lub detaliczna, • usługi informatyczne, • doradztwo, • przetwórstwo produktów rolnych lub leśnych, rzemiosła lub rękodzielnictwa, usług transportowych,

		inne określone w osi 4.1 Leader wynikające z potrzeb i celów LSR
Funkcjonowanie LGD		<ul style="list-style-type: none"> • doradztwo, szkolenia dla LGD • badania i analizy dotyczące turystyki • studia i plany wykonalności dla przedsięwzięć turystycznych, • wydarzenia i wydawnictwa o charakterze promocyjnym

Wskaźniki realizacji Przedsięwzięcia e-Kraina Łęgów Odrzańskich oraz celu ogólnego 1 i celu szczegółowego 1.6

Wyszczególnienie	Opis	Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia i celów LSR	Źródła weryfikacji
Cel ogólny	Zachowanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru w oparciu o wysoką świadomość społeczną, turystykę i promocję regionu	Wskaźniki oddziaływania: - wzrost ruchu turystycznego na obszarze LGD - udostępnienie obiektów zabytkowych turystom - wzrost poziomu wiedzy i świadomości mieszkańców o regionie	Dane w siedzibie LGD (gromadzenie dokumentacji i badania ankietowe)
Cel szczegółowy	1.6. Zwiększenie wykorzystywania nowoczesnych technologii informatycznych	Wskaźniki rezultatu: - ilość utworzonych serwisów/aplikacji/systemów informatycznych/mobilnych min 5 do 2014 r. - ilość osób, które ukończyły szkolenia z zakresu ICT min. 50 do 2014 r. - ilość izb/muzeów/centrów wykorzystujących/wyposażonych w nowoczesne technologie inform./multimedialne min. 3 do 2014 r. - ilość utworzonych nowych miejsc pracy min. 1 do 2014r.	Dane w siedzibie LGD (dane z j.s.t, szkół)
Działania PROW dla przedsięwzięcia e-Kraina Łęgów Odrzańskich	Odnowa i rozwój wsi	Wskaźniki produktu: 0	Dokumentacja u beneficjenta i w siedzibie LGD
	Małe projekty	Wskaźniki produktu: min. 10	Dokumentacja

		zrealizowanych operacji	u beneficjenta i w siedzibie LGD
	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Wskaźniki produktu: 0	Dokumentacja u beneficjenta i w siedzibie LGD
	Tworzenie i rozwój mikro przedsiębiorstw	Wskaźniki produktu: min. 1 zrealizowana operacja	Dokumentacja u beneficjenta i w siedzibie LGD
	Funkcjonowanie LGD	Wskaźniki rezultatu: - wydanie publikacji i nowoczesnego wydawnictwa elektronicznego z dobrymi praktykami- 1 aplikacja, 1 wydawnictwo do 2014 r. - przeprowadzenie min. 3 Warsztatów z systemowego zarządzania informacją w ramach KŁO do 2014 r. -Włączenie bibliotek, ośrodków kultury i szkół do systemu informacji i komunikacji w szczególności w obszarze komunikacji – minimum 12 bibliotek, 12 szkół i 6 ośrodków kultury - przeprowadzenie min. 3 szkoleń z zakresu marketingu do 2014 r. - utworzenie i udostępnienie minimum 100 artykułów o KŁO w cyberprzestrzeni do 2014r.	Dokumentacja w siedzibie LGD Listy obecności Bazy danych

2 Cel ogólny - Budowa zintegrowanego, wykształconego i aktywnego społeczeństwa obywatelskiego oraz poprawa jakości życia mieszkańców.

Przedsięwzięcie III „Aktywne, wykształcone i zintegrowane społeczeństwo obywatelskie”	
Cele szczegółowe	Działania
2.1. Wzrost dostępu mieszkańców do wiedzy i edukacji	a) Tworzenie i wsparcie kół, klubów zainteresowań, (np. klub łuczniczy w Prochowicach etc.) oraz zespołów

	<p>sportowych, artystycznych, itp.</p> <p>b) Szkolenia, warsztaty i spotkania informacyjne odpowiadające na bieżące potrzeby mieszkańców - podnoszące ich wiedzę i umiejętności</p> <p>c) Kursy języków obcych (przydatne np. przy obsłudze ruchu turystycznego)</p> <p>d) Edukacja ukierunkowana na poznawanie regionu i tworzenie tożsamości lokalnej zgodnej z kierunkami strategii (wydawnictwa i zajęcia edukacyjne),</p>
<p>2.2. Wsparcie różnych form aktywności społecznej i inicjatyw oddolnych na obszarach wiejskich</p>	<p>e) Organizowanie wydarzeń integrujących społeczności lokalne - imprezy kulturalne i sportowo-rekreacyjne</p> <p>f) Zajęcia rekreacyjne i sportowe na Szlaku Odry - rajdy rowerowe, wycieczki terenowe</p> <p>g) Wsparcie dla działań i projektów integrujących osoby niepełnosprawne ze sprawnymi poprzez m.in. udział w imprezach lokalnych i regionalnych, wspólną rekreację</p> <p>h) Zajęcia wokalne, muzyczne, taneczne i teatralne w świetlicach wiejskich i centrach aktywności</p>
<p>2.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej i technicznej</p>	<p>i) Podejmowanie działań poprawiających dostęp mieszkańców do wiedzy i informacji, w tym dostęp na wsi do Internetu</p> <p>j) Tworzenie, modernizacja i wyposażenie miejsc na potrzeby szkoleń i warsztatów edukacyjnych, działalności lokalnych stowarzyszeń, miejsc spotkań, pobudzania aktywności i integracji wśród mieszkańców – „<i>tworzenie centrów aktywności wiejskiej</i>”</p>
<p>2.4. Rozwój platformy wymiany informacji i doświadczeń wzmacniającej integrację mieszkańców i regionu</p>	<p>k) Wsparcie rozwoju wolontariatu pod potrzeby inicjatyw społecznych i organizacji</p> <p>l) Organizacja wydarzeń wymiany informacji i doświadczeń takich jak targi, festiwale itp.</p>

Przedsięwzięcie IV „Nowoczesny i zaspokajający potrzeby mieszkańców region”	
Cele szczegółowe	Działania
2.1. Wzrost dostępu mieszkańców do wiedzy i edukacji	a) Zastosowanie innowacyjnych technologii w edukacji b) Tworzenie i rozbudowa Internetu na wsi
2.2. Wsparcie różnych form aktywności społecznej i inicjatyw oddolnych na obszarach wiejskich	c) Kreowanie w przestrzeni wsi - zielonych miejsc wypoczynku – z odpowiednią infrastrukturą (jak np. ławki, kosze na śmieci i inne funkcjonalne elementy) jak również nasadzenia i pielęgnacja miejsc wpływających na wizerunek i estetykę wsi d) Tworzenie, modernizacja i wyposażenie miejsc pozwalających spędzać czas wolny i animować życie kulturalne regionu
2.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej i technicznej	e) Budowa i modernizacja obiektów sportowo-rekreacyjnych f) Budowa placów zabaw dla dzieci g) Rozbudowa infrastruktury służącej poprawie bezpieczeństwa społeczności lokalnych (np. zatoczki, chodniki, azyle dla pieszych i oświetlenie) h) Zagospodarowanie przestrzeni publicznej pod potrzeby mieszkańców oraz turystów (np. miejsca przystosowane do imprez plenerowych, zagospodarowanie zbiorników wodnych, etc.) z wyłączeniem pasów drogowych dróg publicznych, i) Wykorzystanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia warunków prowadzenia działalności kulturalnej lub gospodarczej, w tym polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym z wyłączeniem działalności rolniczej.
2.4. Rozwój platformy wymiany informacji i doświadczeń wzmacniającej integrację mieszkańców i regionu	

Lista rekomendowanych operacji dla Przedsięwzięcia III „Aktywne, wykształcone i zintegrowane społeczeństwo obywatelskie”

Operacje	Minimalna ilość operacji	Preferowany zakres operacji
Odnowa i rozwój wsi	9	<ul style="list-style-type: none"> - budowa, przebudowa, remont i wyposażenie budynków pełniących funkcje rekreacyjne, sportowe, społeczno – kulturowe w tym świetlic, domów kultury - budowa, przebudowa, remont, wyposażenie obiektów małej architektury, obiektów sportowych, placów zabaw, miejsc rekreacji do użytku publicznego - odnawianie elewacji zewnętrznych i dachów obiektów zabytkowych architektury sakralnej, - kształtowanie obszarów o znaczeniu dla społeczności lokalnej w tym placów parkingowych, chodników, oświetlenia ulicznego - urządzenie terenów zielonych, parków, miejsc wypoczynku - rewitalizacja zabytkowych budynków na cele publiczne - wyburzenie i rozbiórki zdewastowanych obiektów w celu uporządkowania miejscowości
Małe projekty	27	<ul style="list-style-type: none"> - szkolenia i warsztaty dla mieszkańców, - udostępnienie urządzeń i sprzętu komputerowego umożliwiającego dostęp do Internetu, - remont lub wyposażenie świetlic wiejskich - organizacja imprez kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych - promocja lokalnej twórczości kulturalnej, - kultywowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła, - wykorzystanie energii odnawialnej przy prowadzeniu działalności kulturalnej i gospodarczej.
Różnicowanie w kierunku nierolniczym	-	
Mikroprzedsiębiorczość	-	
Funkcjonowanie LGD	-	- szkolenia i animowanie społeczności lokalnej - informowanie o obszarze działania

Wskaźniki realizacji Przedsięwzięcia III Aktywne, wykształcone i zintegrowane społeczeństwo obywatelskie oraz cel ogólny 2 i celów szczegółowych 2.1; 2.2; 2.3

Wyszczególnienie	Opis	Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia i celów LSR	Źródła weryfikacji
Cel ogólny	2. Budowa zintegrowanego,	Wskaźniki	Dane w siedzibie

	wykształconego i aktywnego społeczeństwa obywatelskiego oraz poprawa jakości życia mieszkańców.	oddziaływania: - wzrost ilości mieszkańców - wzrost integracji społecznej lokalnie i regionalnie - rozwój organizacyjny inicjatyw LGD	LGD (gromadzenie dokumentacji i badania ankietowe)
Cele szczegółowe	2.1. Wzrost dostępu mieszkańców do wiedzy i edukacji 2.2. Wsparcie różnych form aktywności społecznej i inicjatyw oddolnych na obszarach wiejskich 2.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej i technicznej 2.4. Rozwój platformy wymiany informacji i doświadczeń wzmacniającej integrację mieszkańców i regionu	Wskaźniki rezultatu: - ilość nowo założonych organizacji pozarządowych min 4 do 2012 r. - ilość wyposażonych świetlic wiejskich min.5 - ilość rewitalizacji miejsc, obiektów w miejscowościach min. 5 - ilość imprez dla mieszkańców min. 4 do 2012 r.	Dane w siedzibie LGD (dane z j.s.t, szkół, NGO's)
Działania PROW	Odnowa wsi	Wskaźniki produktu: min. 9 zrealizowane operacje	Dokumentacja w j.s.t i siedzibie LGD
	Małe projekty	Wskaźniki produktu: min. 27 zrealizowane projekty	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Wskaźniki produktu: min.	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Wskaźniki produktu: min.	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Funkcjonowanie LGD	Wskaźniki rezultatu: - ilość odwiedzin serwisu internetowego LGD - opracowanie min. 1 koncepcji do 2012 r. - ilość uczestników	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD

		szkoleń min. 100 osób do 2012 r. - ilość spotkań organizacyjnych z organizacjami i instytucjami min 10 - ilość osób, którym udzielono doradztwa i animacji min. 50 h do 2012 r.,	
--	--	--	--

Lista rekomendowanych operacji dla Przedsięwzięcia IV „Nowoczesny i zaspokajający potrzeby mieszkańców region”

Operacje	Minimalna ilość operacji	Preferowany zakres operacji
Odnowa i rozwój wsi	9	<ul style="list-style-type: none"> - budowa, przebudowa, remont i wyposażenie budynków pełniących funkcje rekreacyjne, sportowe, społeczno – kulturowe w tym świetlic, domów kultury - budowa, przebudowa, remont, wyposażenie obiektów małej architektury, obiektów sportowych, placów zabaw, miejsc rekreacji do użytku publicznego - odnawianie elewacji zewnętrznych i dachów obiektów zabytkowych architektury sakralnej, - kształtowanie obszarów o znaczeniu dla społeczności lokalnej w tym placów parkingowych, chodników, oświetlenia ulicznego - urządzenie terenów zielonych, parków, miejsc wypoczynku - rewitalizacja zabytkowych budynków na cele publiczne - wyburzenie i rozbiórki zdewastowanych obiektów w celu uporządkowania miejscowości
Małe projekty	34	<ul style="list-style-type: none"> - szkolenia i warsztaty dla mieszkańców, - udostępnienie urządzeń i sprzętu komputerowego umożliwiającego dostęp do Internetu, - remont lub wyposażenie świetlic wiejskich - organizacja imprez kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych - promocja lokalnej twórczości kulturalnej, - kultywowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła, - wykorzystanie energii odnawialnej przy prowadzeniu działalności kulturalnej i gospodarczej.
Różnicowanie w kierunku nierolniczym	-	
Mikroprzedsiębiorczość	-	
Funkcjonowanie LGD	-	- szkolenia i animowanie społeczności lokalnej - informowanie o obszarze działania

Wskaźniki realizacji Przedsięwzięcia IV „Nowoczesny i zaspokajający potrzeby mieszkańców region” oraz celu ogólnego 2 i celów szczegółowych 2.1; 2.2; 2.3

Wyszczególnienie	Opis	Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia i celów LSR	Źródła weryfikacji
Cel ogólny	2. Budowa zintegrowanego, wykształconego i aktywnego społeczeństwa obywatelskiego oraz poprawa jakości życia mieszkańców.	Wskaźniki oddziaływania: - wzrost ilości inicjatyw	Dane w siedzibie LGD (gromadzenie dokumentacji i badania ankietowe)
Cele szczegółowe	2.1. Wzrost dostępu mieszkańców do wiedzy i edukacji 2.2. Wsparcie różnych form aktywności społecznej i inicjatyw oddolnych na obszarach wiejskich 2.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej i technicznej 2.4. Rozwój platformy wymiany informacji i doświadczeń wzmacniającej integrację mieszkańców i regionu	Wskaźniki rezultatu: - ilość nowo założonych organizacji pozarządowych min 4 do 2012 r. - ilość wyposażonych świetlic wiejskich - ilość rewitalizacji miejsc, obiektów w miejscowościach - ilość imprez dla mieszkańców min. 4 do 2012 r.	Dane w siedzibie LGD (dane z j.s.t, szkół, NGO's)
Działania PROW	Odnowa wsi	Wskaźniki produktu: min. 9 zrealizowane operacje	Dokumentacja w j.s.t i siedzibie LGD
	Małe projekty	Wskaźniki produktu: min. 34 zrealizowane projekty	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Wskaźniki produktu: min.	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Wskaźniki produktu: min.	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Funkcjonowanie LGD	Wskaźniki rezultatu: - ilość odwiedzin serwisu	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD

		<p>Internetowego LGD</p> <ul style="list-style-type: none"> - opracowanie min. 1 koncepcji do 2012 r. - ilość uczestników szkoleń min. 100 osób do 2012 r. - ilość spotkań organizacyjnych z organizacjami i instytucjami min 5 - ilość zsieciovanych na terenie LGD portali min 5 Ilość zsieciovanych witryn internetowych min 15 - ilość osób, którym udzielono doradztwa i animacji min. 120 h do 2012 r., 	
--	--	---	--

3 Cel ogólny - Rozwój gospodarczy regionu oraz wzrost przedsiębiorczości wśród jego mieszkańców.

V „Przedsiębiorczy mieszkańcy” – nowe źródła dochodów i miejsca pracy na terenach wiejskich	
Cele szczegółowe	Działania
3.1. Tworzenie dodatkowych źródeł dochodów na obszarach wiejskich	<ul style="list-style-type: none"> a) Szkolenia i warsztaty podnoszące kwalifikacje zawodowe i umiejętności mieszkańców b) Pomoc w rozwoju nowej oferty produktów i usług w regionie (m.in. usługi dla leśnictwa, produktów energetycznych z biomasy) c) Wsparcie osób, usług i produktów zw. z winoroślarnictwem d) Wsparcie podmiotów gospodarczych tworzących dodatkowe miejsca pracy e) Wsparcie gospodarstw rolnych podejmujących dodatkową działalność w kierunku nierolniczym
3.2. Rozwój rolnictwa ekologicznego, agroturystyki i nowoczesnie zarządzanych gospodarstw rolnych wykorzystujących innowacyjne technologie	<ul style="list-style-type: none"> f) Wspieranie infrastruktury w gospodarstwach rolnych związanej, z wtórnym wykorzystaniem produkowanych przez siebie odpadów (kompostowanie,

	<p>obieg wody, itp.) oraz wykorzystującej odnawialne źródła energii</p> <p>g) Wsparcie dla tworzenia dodatkowej oferty turystycznej (np. gospodarstwa agroturystyczne, pola namiotowe, organizacja spływów kajakowych wypożyczalnie sprzętu, usługi gastronomiczne i noclegowe, etc.)</p>
3.3. Tworzenie sieci sprzedaży produktów rolno-spożywczych i rzemieślniczych	<p>h) Tworzenie sieci punktów dostępności i sprzedaży produktów lokalnych</p> <p>i) Utworzenie internetowej lokalnej giełdy produktów rolnych, przetworów i innych wyrobów wytwarzanych przez gospodarstwa domowe (e – targowisko)</p> <p>j) Wsparcie techniczne warsztatów wytwarzających produkty dawnymi metodami wsparcie ginących zawodów tworzących wizerunek regionu (np. kuźnie, warsztaty szkutnicze, przetwórstwo owocowe)</p> <p>k) Wdrażanie i udoskonalanie nowoczesnych linii produkcyjnych dla produktów markowych/firmujących LGD</p> <p>l) Wsparcie techniczne i infrastrukturalne w zakresie rozwoju usług o charakterze edukacyjnym i informacyjnym (np. warsztaty dawnego rzemiosła, pokazy historyczne, usługi doradcze)</p>

Lista rekomendowanych operacji dla V „Przedsiębiorczy mieszkańcy” – nowe źródła dochodów i miejsca pracy na terenach wiejskich

Operacje	Minimalna ilość operacji	Preferowany zakres operacji
Odnowa i rozwój wsi	0	<ul style="list-style-type: none"> - budowa, przebudowa lub remont obiektów na cele promocji lokalnych produktów i usług, - zakup towarów służących kultywowaniu tradycji i tradycyjnych zawodów - zakup i odnawianie obiektów charakterystycznych dla regionu lub tradycji budownictwa na cele społeczne - zakup sprzętu, materiałów, usług służących realizacji operacji

Małe projekty	14	<ul style="list-style-type: none"> - inicjowanie powstania, przetwarzania, wprowadzenia na rynek produktów i usług opartych o lokalne dziedzictwo - szkolenie i inne przedsięwzięcia edukacyjne i warsztatowe dla mieszkańców - kultywowanie tradycji , tradycyjnych zawodów, rzemiosła
Różnicowanie w kierunku nierolniczym	5	<ul style="list-style-type: none"> - wsparcie rzemiosła lub rękodzielnictwa - usługi turystyczne, - przetwórstwo produktów rolnych i leśnych, - sprzedaż hurtowa lub detaliczna, - magazynowanie produktów - inne określone w działaniach osi 4.1 Leader wynikające z potrzeb i celów LSR
Mikroprzedsiębiorczość	6	<ul style="list-style-type: none"> - wsparcie rzemiosła lub rękodzielnictwa - usługi turystyczne, - przetwórstwo produktów rolnych i leśnych, - sprzedaż hurtowa lub detaliczna - magazynowanie produktów - inne określone w działaniach osi 4.1 Leader wynikające z potrzeb i celów LSR
Funkcjonowanie LGD	-	<ul style="list-style-type: none"> - badania, analizy, dokumentacje dotyczące zasobów obszaru LGD - informowanie i wydarzenia promocyjne, - szkolenia i aminowania. społeczności lokalnych

Wskaźniki realizacji V „Przedsiębiorczy mieszkańcy” – nowe źródła dochodów i miejsca pracy na terenach wiejskich oraz Celu ogólnego 3 i celów szczegółowych 3.1; 3.2; 3.3

Wyszczególnienie	Opis	Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia i celów LSR	Źródła weryfikacji
Cel ogólny	3. Rozwój gospodarczy regionu oraz wzrost przedsiębiorczości wśród jego mieszkańców.	Wskaźniki oddziaływania: <ul style="list-style-type: none"> - wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców - wzrost promocji produktów z obszaru LGD 	Dane w siedzibie LGD (gromadzenie dokumentacji i badania ankietowe)

Cele szczegółowe	<p>3.1. Tworzenie dodatkowych źródeł dochodów na obszarach wiejskich</p> <p>3.2. Rozwój rolnictwa ekologicznego, agroturystyki i nowoczesnie zarządzanych gospodarstw rolnych wykorzystujących innowacyjne technologie</p> <p>3.3. Tworzenie sieci sprzedaży produktów rolno-spożywczych i rzemieślniczych</p>	<p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ilość pozarolniczych miejsc pracy utworzenie min 5 do 2012 r. - ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych min. 6 do 2012 r. - ilość osób, które ukończyły szkolenia min 30 do 2012 r. - ilość stowarzyszeń branżowych min 1 do 2012 r. 	Dane w siedzibie LGD (dane z j.s.t, szkół)
Działania PROW	Odnowa wsi	-	Dokumentacja w j.s.t i siedzibie LGD
	Małe projekty	Wskaźniki produktu: min. 14 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w siedzibie LGD
	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Wskaźniki produktu: min. 5 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w j.s.t. i siedzibie LGD
	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Wskaźniki produktu: min. 6 zrealizowanych operacji	Dokumentacja w siedzibie LGD
	Funkcjonowanie LGD	<p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ilość osób, którym udzielono doradztwa i animacji min. 50 h do 2012 r., - ilość podmiotów w bazie danych min 150 do 2012 r. - ilość konferencji poświęconych przedsiębiorczości min 1 - ilość spotkań poświęconych przedsiębiorczości min 3 	Dokumentacja w siedzibie LGD

5. Określenie misji LGD

Misja Lokalnej Grupy Działania określa jej rolę oraz system wartości, jakimi się kieruje. Wyraża ona deklarację sposobu działania grupy i łączy partnerów LGD dążących do osiągnięcia wspólnej wizji i wytyczonych celów rozwojowych.

„Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Kraina Łęgów Odrzańskich” jest grupą partnerów i przedstawicieli różnych środowisk z terenu doliny Odry, których jednoczy wspólny cel jakim jest zrównoważony rozwój obszarów wiejskich regionu Krainy Łęgów Odrzańskich (tj. gmin położonych na Szlaku Odry pomiędzy Brzegiem Dolnym a Głogowem).

Działamy w oparciu o aktywny, równoprawny i dobrowolny udział wszystkich partnerów angażując swoje najlepsze zasoby. Inicjujemy, wspieramy i integrujemy przedsięwzięcia społeczności lokalnych.

Bardzo ważne jest dla nas zachowanie i pielęgnacja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu. Idea ta przyświeca nam przy planowaniu i podejmowaniu wspólnych działań. Wspierają nas lokalne instytucje pozarządowe, samorządy, biznes oraz media.

6. Wykazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR

Określona w podsumowaniu diagnozy specyfika obszaru LGD dotyczyła:

- uwarunkowań przestrzennych i przyrodniczych,
- kulturowo - historycznych,
- oraz gospodarczo - społecznych.

Omówiona specyfika obszaru, związane z nią atuty i szanse, wnioski płynące z analizy SWOT, jak również opisane w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich cele dla Programu Leader - stanowiły punkt wyjścia do pracy nad celami dla LSR.

Cel ogólny 1 „Zachowanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru w oparciu o wysoką świadomość społeczną, turystykę i promocję regionu” **oraz cele szczegółowe 1.1** „Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców”, **1.2** „Animowanie i podtrzymywanie wielokulturowego życia obszaru oraz dbanie o jego zasoby przyrodnicze i spuściznę historyczną”, **1.3** „Rozwój bazy i infrastruktury turystycznej, ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury związanej z turystyką wodną po Odrze”, **1.4** „Utworzenie oferty usług i produktów lokalnych opartych o lokalne zasoby” i **1.5** „Prowadzenie wspólnej polityki promocyjnej region Krainy Łęgów Odrzańskich” **realizowane będą w oparciu o specyfikę przestrzenno-przyrodniczą i kulturowo-historyczną obszaru. Realizacja tych celów przyczyni się do** ochrony i zachowania walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru, rozwoju niezbędnej infrastruktury turystycznej i narzędzi do obsługi ruchu turystycznego wokół Szlaku Odry, jak również przyczyni się do wzrostu atrakcyjności tych terenów na skutek aktywnie i skutecznie prowadzonej promocji - co przełoży się na wzrost gospodarczy w regionie i poprawę warunków bytowych lokalnej społeczności.

Cel ogólny 2 „Budowa zintegrowanego, wykształconego i aktywnego społeczeństwa obywatelskiego oraz poprawa jakości życia mieszkańców” **oraz cele szczegółowe 2.1** „Wzrost dostępu mieszkańców do wiedzy i edukacji”, **2.2** „Wsparcie różnych form aktywności społecznej i inicjatyw oddolnych na obszarach wiejskich”, **2.3** „Rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej i technicznej” i **2.4** „Rozwój platformy wymiany informacji i doświadczeń wzmacniającej integrację mieszkańców i regionu” **realizowane będą w oparciu o specyfikę gospodarczo-społeczną obszaru wykorzystując pośrednio specyfikę przestrzenno-przyrodniczą i kulturowo-historyczną. Realizacja tych celów przyczyni się do** wzmocnienia kapitału społecznego, pobudzenia aktywności lokalnej, wzrostu wiedzy i świadomości obywatelskiej oraz większej skuteczności w podejmowanych działaniach. Wpłyne na rozwój nadodrzańskiej tożsamości i poprawę warunków życia na tym obszarze.

Cel ogólny 3 „Rozwój gospodarczy regionu oraz wzrost przedsiębiorczości wśród jego mieszkańców” **oraz cele szczegółowe 3.1** „Tworzenie dodatkowych źródeł dochodów na obszarach wiejskich”, **3.2** „Rozwój rolnictwa ekologicznego, agroturystyki i nowoczesnie zarządzanych gospodarstw rolnych wykorzystujących innowacyjne technologie” i **3.3** „Tworzenie sieci sprzedaży produktów rolno-spożywczych i rzemieślniczych” **realizowane będą w oparciu o specyfikę gospodarczo-społeczną oraz przestrzenno-przyrodniczą i kulturowo-historyczną obszaru. Realizacja tych celów przyczyni się do** wzrostu przedsiębiorczości wśród mieszkańców - rozwoju lokalnej gospodarki i turystyki integrującej usługi i produkty lokalne - przyczyniając się tym samym do ochrony zasobów i walorów krainy, w oparciu o które, budowany będzie zrównoważony rozwój obszarów wiejskich Krainy Łęgów Odrzańskich.

7. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR

Podejście zintegrowane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju „Krainy Łęgów Odrzańskich” rozpatrywać można na trzech poziomach:

- zintegrowania celów, przedsięwzięć i operacji tak aby wzajemnie się uzupełniały i na siebie oddziaływały dając efekt synergii,
- związków między różnymi podmiotami i aktorami lokalnymi w realizacji przedsięwzięć tak aby przedstawiciele z wszystkich sektorów byli zaangażowani w realizację operacji w ramach przedsięwzięć,
- oparcie realizacji przedsięwzięć o lokalne zasoby, tożsamość, wartości i specyfikę obszaru.

Mówiąc o zintegrowanym podejściu w ramach celów, przedsięwzięć i operacji zwrócić uwagę należy na proces planowania strategicznego przeprowadzony podczas przygotowania LSR dla obszaru Krainy Łęgów Odrzańskich. Planowanie to, opierało się na przeprowadzonej diagnozie obszaru, określonej specyfice oraz pracy warsztatowej (zgodnej z zasadami planowania strategicznego) z przedstawicielami społeczności lokalnej reprezentującej sektor publiczny, gospodarczy i społeczny. Takie przeprowadzenie procesu zapewnia, że w jego ramach uwzględnione zostały najważniejsze cele dla lokalnej społeczności. Zaplanowane w ramach LSR przedsięwzięcia mają charakter zintegrowany ponieważ zakładają, rozwiązywanie głównych zdefiniowanych dla obszaru problemów i zaspakajanie potrzeb w sferze społeczno - kulturowej, gospodarczej i przestrzennej, związanej z walorami i zasobami regionu. Przedsięwzięcia będą wzajemnie się uzupełniać w trakcie realizacji, np. rozwój turystyki w regionie ma generować powstawanie nowych miejsc pracy, postawienie na zdrową i ekologiczną żywność ma zwiększyć dochody rolników ale również stanowić element oferty promocyjnej i turystycznej. Turyści mogący korzystać z rozwiniętej i bezpiecznej infrastruktury oraz dostępu do wypromowanych walorów regionu, z pewnością przyczynią się do rozwoju gospodarczego obszaru co przełoży się na poprawę warunków życia mieszkańców i zapobiegnie istniejącemu zjawisku peryferyjności części obszaru. Podnoszenie poziomu wiedzy i aktywności mieszkańców obszaru przyczyni się również do tworzenia nowych miejsc pracy, rozwoju życia społeczno-kulturalnego regionu ale także czynnej i skutecznej ochrony zasobów i walorów Krainy Łęgów Odrzańskich. Przy planowaniu zakresu operacji w ramach przedsięwzięć również kierowano się ich zintegrowaniem i wzajemnym oddziaływaniem.

Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w ramach LSR dla Krainy Łęgów Odrzańskich przewidują zaangażowanie podmiotów reprezentujących sektor publiczny, gospodarczy i społeczny. Przykładowo przedsięwzięcia związane z rozwojem turystycznym regionu angażują jednocześnie gminy (budowa małej infrastruktury turystycznej), rolników (gospodarstwa agroturystyczne), mikroprzedsiębiorców i osoby myślące o założeniu działalności gospodarczej (usługi turystyczne, baza noclegowa i gastronomiczna) oraz organizacje pozarządowe (organizacja imprez promujących ofertę i walory regionu). Podobna zasada wzajemnego uzupełniania się przedstawicieli trzech sektorów w realizacji zadań przewidziana została w pozostałych przedsięwzięciach.

Realizacja przewidzianych w strategii przedsięwzięć oparta będzie o lokalne zasoby, tożsamość, wartości i specyfikę obszaru. Dotyczy to przede wszystkim zadań w ramach rozwoju turystyki oraz usług i produktów, które szczególnie oparte będą o lokalne walory przyrodnicze, historyczno-kulturowe, czy tradycji kulinarnej. O lokalne walory oparte będą również działania związane z promocją Krainy Łęgów Odrzańskich, jak i przedsięwzięcia integrujące mieszkańców, które opierać się będą na lokalnej i regionalnej tożsamości, wspólnych wartościach i specyfice.

Realizowane w ramach przedsięwzięć podejście zintegrowane skierowane będzie przede wszystkim do podmiotów z sektorów: rolnictwa, hotelarstwa i gastronomii, edukacji oraz wypoczynku i rekreacji.

8. Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR

Uzasadnienie podejścia innowacyjnego rozpatrzymy w kontekście trzech grup celów i przedsięwzięć zaplanowanych w strategii, tj.:

*„Turystyka, promocja, wygląd obszaru”
„Mieszkańcy i ich aktywność”
„Gospodarka w regionie”*

W kontekście pierwszej z grup i zaplanowanych w jej ramach przedsięwzięć: **Turystyka na Szlaku Odry** oraz **Rozpoznawalna, o wyjątkowych walorach Kraina Łęgów Odrzańskich** za innowacyjne na tym obszarze uznać należy:

- Tworzenie nowych „ekomuzeów” i rozwijanie mało rozpowszechnionej w kraju idei wsi ekomuzelanych - stawiających na odtwarzanie i zachowanie własnego dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, będącego podstawą rozwoju turystyki na danym obszarze, (m.in. żegluga w Malczycach, wieś rybacka w Dziewinie),
- Budowa przystani kajakowych i portów rzecznych na Odrze oraz małej infrastruktury służącej turystom przy szlakach turystycznych. Działania te wydawać by się mogło naturalne dla tego obszaru, jednak do tej pory były to inwestycje zaniedbywane, które wymagają szybkiego uzupełnienia. Dotychczas zostało opracowanych wiele planów i koncepcji, jednak nie poszły za tym konkretne działania w terenie mające bezpośredni wpływ na skuteczny i trwały rozwój turystyczny regionu. W porównaniu do wielkości obszaru i jego potencjału – należy uznać, iż infrastruktura turystyczna jest wysoce niewystarczająca.
- Tworzenie Parków Ornitologicznych wspierających turystykę i edukację przyrodniczą
- Promocja i rozwijanie marki „Szlak Odry” jako produktu turystycznego, wyjątkowej i unikalnej oferty w skali kraju i Europy,
- Wykorzystanie nowatorskich narzędzi w promocji regionu oraz edukacji mieszkańców i turystów (np. gry internetowe, planszowe, terenowe typu „larp” etc.)
- Wspieranie działań przywracających dawny krajobraz charakterystyczny w paśmie Odry (winnice, sady, szkółki rodzimych drzew i krzewów)

W kontekście drugiej z grup i zaplanowanych w jej ramach przedsięwzięć: **Aktywne, wykształcone i zintegrowane społeczeństwo obywatelskie** oraz **Nowoczesny i zaspokajający potrzeby mieszkańców region** za innowacyjne na tym obszarze uznać należy:

- Realizację szkoleń dla liderów i animatorów lokalnych, pozyskiwanie osób z terenu będących mocnymi partnerami i współpracownikami dla LGD,
- Kursy języków obcych - przydatne np. przy obsłudze ruchu turystycznego,
- Wsparcie dla działań i projektów integrujących osoby niepełnosprawne ze sprawnymi poprzez m.in. udział w imprezach lokalnych i regionalnych, wspólną rekreację,

- Wsparcie dla działań związanych z upowszechnianiem na obszarach wiejskich Krainy Łęgów Odrzańskich internetu,

W kontekście trzeciej z grup i zaplanowanych w jej ramach przedsięwzięć: **„Przedsiębiorczy mieszkańcy” – nowe źródła dochodów i miejsca pracy na terenach wiejskich** za innowacyjne na tym obszarze uznać należy:

- Wspieranie rozwoju nowej oferty produktów i usług w regionie (m.in. usługi dla leśnictwa, produktów energetycznych z biomasy). Tworzenie oferty turystycznej integrującej usługi i produkty lokalne – stwarzającej warunki do rozwoju gospodarczego regionu,
- Kompleksowe wsparcie dla podmiotów prowadzących i chcących rozpocząć działalność na obszarach wiejskich (wsparcie finansowe, doradztwo, szkolenia etc.). Do tej pory LGD, również jako Partnerstwo nie posługiwało się takimi narzędziami wsparcia rozwoju regionu. Są nadal na obszarze LGD gminy, które nie zostały objęte do tej pory realizowanymi na Dolnym Śląsku programami pomocowymi dla małych przedsiębiorców. Jednak mechanizmy, które obecnie będą dostępne w LGD z pewnością pozwolą wypełnić tę lukę i skuteczniej dotrzeć do społeczności lokalnej i wykorzystać jej potencjał,
- Utworzenie internetowej lokalnej giełdy płodów rolnych, przetworów i innych wyrobów wytwarzanych przez gospodarstwa domowe (e – targowisko)
- Wspieranie infrastruktury w gospodarstwach rolnych związanej, z wtórnym wykorzystaniem produkowanych przez siebie odpadów (kompostowanie, obieg wody, itp.) oraz wykorzystującej odnawialne źródła energii.

„Innowacyjność nowych i rozszerzonych celów szczegółowych i przedsięwzięć w zakresie realizacji dodatkowych zadań”.

Innowacyjność i nowatorskie podejście może być istotnym kluczem rozwoju regionu Krainy Łęgów Odrzańskich. Z badań i przeprowadzonej diagnozy wynika niewielka rozpoznawalność obszarów i elementów KŁO oraz niewielkie wykorzystanie nowych technologii informatycznych w edukacji, promocji i komunikacji przez nadodrzańskie gminy. Obszar rozwija się pod względem infrastruktury ale w parze nie idą działania związane z wspólną promocją i polityką informacyjną. Innowacyjność nie musi polegać jedynie na wprowadzaniu zupełnie nowego rozwiązania, ale może bazować także na odmiennym zastosowaniu dostępnych materiałów, dóbr, usług, metod, ich ulepszeniu, zmianie sposobu ich użytkowania, tak aby prowadziły do powstania pozytywnych, lepszych efektów. Wprowadzone nowe przedsięwzięcie.

**„e-Kraina Łęgów Odrzańskich” oraz cel szczegółowy
„Zwiększenie wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych”,**

nie tylko ze względu na swój charakter – szybko rozwijający się obszar nowych rozwiązań technologicznych wyróżnia się dużą innowacyjnością - ale także kreatywne możliwości, jakie daje, zakłada w dużym stopniu wprowadzenie nowych usług oraz rozwiązań na obszarze LSR, w różnych sferach życia (przede wszystkim w turystyce, edukacji, kulturze oraz w prezentacji i promocji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz atrakcji turystycznych regionu). Jednym z działań w zakresie komunikacji z mieszkańcami jest stworzenie alternatywnych kanałów informacji dotyczących bezpieczeństwa mieszkańców nad Odrą. Tworzone narzędzia komunikacji, będą służyły na co dzień jako komunikatory i informatory natomiast w przypadku

zagrożenia zgromadzona baza kontaktów da nam możliwość dotarcia do większej grupy mieszkańców KŁO i ostrzeżenia ich przed ewentualnymi zagrożeniami powodziowymi. Innowacyjnością z całą pewnością jest podejście LGD do nowych technologii w sposób zintegrowany z innymi przedsięwzięciami LSR KŁO i . innowacyjna jest również ustalona z organizacjami, przedsiębiorcami, samorządami i partnerami wspólna polityka informacyjna Krainy Łęgów Odrzańskich, która polega z jednej strony na doskonaleniu partnerów komunikacji za pomocą nowych narzędzi ale również na wyrównywaniu pomiędzy gminami poziomu tej komunikacji na całym obszarze LGD.

Fakt, że przedsięwzięcie i cel odnoszą się w dużej mierze do przestrzeni internetowej i informacji elektronicznej, a więc ogólnie dostępnej, sprawia, że nowe/nowatorskie usługi/metody nie ograniczą się jedynie do obszaru LGD/LSR, ale zostaną wprowadzone na obszarze województwa i kraju. Z drugiej strony zakładane rozwiązania mają zostać wprowadzone przez lokalnych aktorów (organizacje, samorzady, firmy itd.) w oparciu i w odniesieniu do lokalnych zasobów i warunków (np. aplikacje, gry komputerowe/internetowe itp.), jednak ich wykorzystanie, po odpowiednim dostosowaniu i przeformułowaniu do innych warunków (zgodnie z zasadą, że innowacją jest także adaptacja rozwiązań, które sprawdziły się gdzie indziej), będzie możliwe na obszarze całego województwa, jak i poza nim. Zakładamy zatem wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań modelowych, które będą mogły być multiplikowane. Jako innowatorzy w dziedzinie partnerskiego zarządzania informacją i promocją przez LGD naszym celem będzie również pokazywanie dobrych praktyk i modeli rozwiązań innym LGD w paśmie rzeki Odry (na Szlaku Odry) dla zwiększenia efektywności działania naszych narzędzi i uzyskania wartości dodanej w tym przedsięwzięciu.

Także rozszerzenie zakresu pozostałych przedsięwzięć celu ogólnego 1, tj. :

I „Turystyka na Szlaku Odry”

II „Rozpoznawalna, o wyjątkowych walorach Kraina Łęgów Odrzańskich”

zakłada wprowadzenie przede wszystkim nowych metod i usług nie tylko w kontekście obszaru LSR, ale i województwa czy kraju. Przykładem może być zaproponowane, niejako „systemowe”, uwzględnienie w projektach dot. infrastruktury publicznej, także turystycznej, aspektów przyrodniczych/przyjaznych przyrodzie. Obecnie w coraz większym wymiarze stosowane są rozwiązania przyjazne środowisku, np. kolektory słoneczne itd., my jednak proponujemy pójście o krok dalej i kreowanie przestrzeni publicznej w oparciu o niestosowane do tej pory w infrastrukturze publicznej rozwiązania przyjazne przyrodzie, np. zielone ściany, wybór odpowiednich, rodzimych roślin itd. Rozszerzenie zakresów w/w przedsięwzięć o te elementy ma zachęcić do podejmowania współpracy z wyspecjalizowanymi jednostkami (np. uczelnie wyższe, instytuty itd.), co z kolei może generować wprowadzenie czy zastosowanie nowych metod (na poziomie LSR, województwa, kraju), a także zmianę podejścia do kreowania i planowania przestrzeni publicznej jako takiej, w tym przede wszystkim wiejskiej. Koncepcja ta jest tym samym zgodna z pojęciem innowacji społecznej, która oznacza *zmiany w zachowaniu poprzez wprowadzanie nowych wartości, pomysłów, projektów działania, które umożliwiają odmienne rozwiązywanie problemów społecznych oraz przynoszą pozytywne rezultaty w funkcjonowaniu jednostek i grup społecznych*². Naszym zamiarem w zakresie rozszerzenia tego przedsięwzięcia jest również zachęcanie samorządów przestrzeni

---

² „Projekty innowacyjne. Poradnik dla projektodawców POKL”. Krajowa Instytucja Wspomagająca, Warszawa 2009.

publicznej i dobra wspólnego do takich rozwiązań konstrukcyjnych i architektonicznych, które będą wpływać na obniżanie kosztów funkcjonowania obiektów publicznych. Samorządy i zarządcy Krainy Łęgów Odrzańskich w ten sposób będą doskonałym wzorem do naśladowania dla innych samorządów i zarządców w Polsce w zakresie projektowania proekologicznego i ekonomicznego. Jednocześnie w ramach przedsięwzięcia zależy nam na przyjaznym i nowoczesnym kształtowaniu przestrzeni publicznej zgodnym z potrzebami mieszkańców i zasadami kształtowania krajobrazu na obszarach wiejskich.

Ponadto, innowacyjność stanowić będzie jedno z kryterium wyboru operacji do realizacji w ramach przedsięwzięć.

9. Określenie procedury oceny zgodności operacji z LSR, procedury wyboru operacji przez LGD, procedury odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji w ramach działania, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt 21 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, kryteriów, na podstawie których jest oceniana zgodność operacji z LSR, oraz kryteriów wyboru operacji, a także procedury zmiany tych kryteriów

Rozdział LSR określa w jaki sposób LGD przeprowadza konkursy i nabór wniosków i wybór operacji zgodnych z LSR. W rozdziale wskazuje się sposób komunikacji z wewnątrz LGD, a także beneficjentem oraz Instytucją Wdrażającą.

Rozdział określa również opis sposobu odwołania od decyzji Rady LGD i określa lokalne kryteria wyboru na podstawie których będzie tworzona lista rankingowa.

Opisane procedury mają na celu:

- Wybór operacji zgodnych z LSR i wskazanie operacji do podpisania umowy na realizację.
- Określenie w sposób jasny i czytelny dla członków LGD i beneficjentów sposobu uzyskania wsparcia finansowego z PROW w ramach Programu LEADER.
- Określenie kompetencji i odpowiedzialności władz LGD i biura LGD (wraz z pracownikami) oraz zakresu współdziałania z Instytucją Wdrażającą (IW).
- Skuteczne dotarcie z informacją do potencjalnych beneficjentów

Procedury powstały w oparciu o:

- **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI** z dnia 8 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007—2013 (z późniejszymi zmianami)
- Statut LGD
- Regulamin pracy Biura LGD, Zarządu i Rady LGD stanowiące integralną część procedur konkursowych.
- Uchwały władz LGD

Procedura wyboru wniosków do realizacji podzielona jest na etapy określające poszczególne działania:

ETAP I - OGŁOSZENIE KONKURSU I NABÓR WNIOSKÓW

- procedura określająca sposób skonstruowania i umieszczenia informacji o konkursie przyjmowania wniosków o dofinansowanie operacji w ramach wdrażania LSR;

ETAP II - WYBÓR OPERACJI:

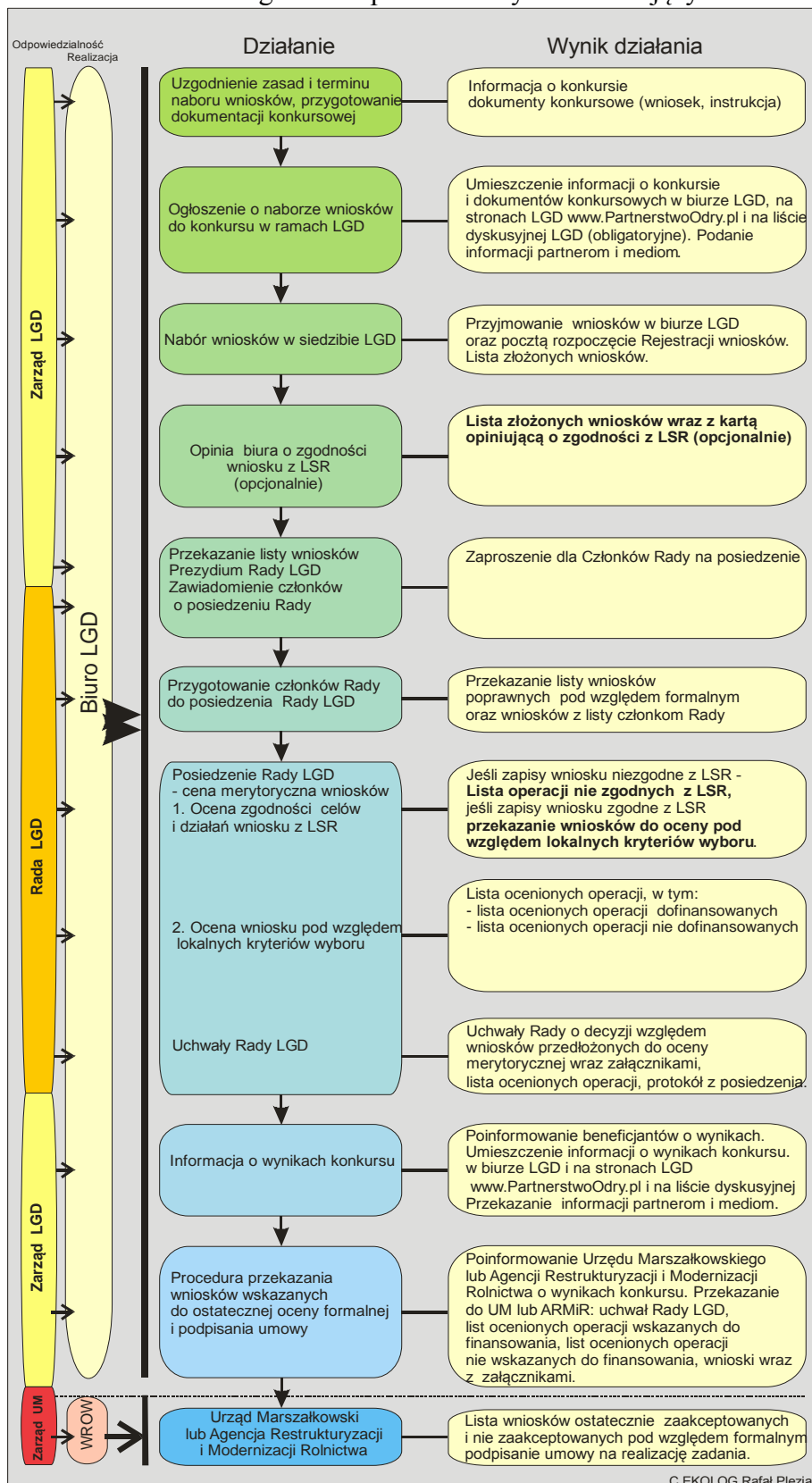
- ocena zgodności operacji z LSR,
- ocena operacji na podstawie lokalnych kryteriów wyboru, w tym lokalne kryteria wyboru operacji dla różnych działań;
  - Lokalne Kryteria Wyboru;
- procedura wyłączenia członka Rady od udziału w wyborze operacji w razie zaistnienia okoliczności podważających bezstronność w procesie oceny;
- procedura odwoławcza od decyzji Rady

ETAP III – INFORMACJA O WYNIKACH I PRZEKAZANIE WYNIKÓW IW

Procedury dodatkowe:

- procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru

Uproszczony schemat działań i ich wyników przy realizacji konkursu na zadania realizujące LSR wraz z określeniem organów odpowiedzialnych i realizujących wskazane zadania.

© EKOLOG Rafał Plezia

ETAP I - OGŁOSZENIE KONKURSU I NABÓR WNIOSKÓW

Ustalenie w sprawie przyjmowania wniosków przez LGD na działania: „Odnowa i rozwój wsi”, „Małe projekty”, „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” tryb będzie następujący:

1. **Ustalenie warunków konkursu.** Stowarzyszenie LGD Kraina Łęgów Odrzańskich wspólnie z Instytucją Wdrażającą - Urzędem Marszałkowskim Województwa Dolnośląskiego ustala termin składania wniosków o dofinansowanie operacji oraz treści ogłoszenia o naborze wniosków. Właściwy organ samorządu województwa odpowiedniego ze względu na siedzibę LGD, na jej wniosek, podaje do publicznej wiadomości, na stronie internetowej urzędu marszałkowskiego lub samorządowej jednostki, na tablicy ogłoszeń urzędu marszałkowskiego lub samorządowej jednostki oraz w prasie o zasięgu obejmującym obszar realizacji LSR, informację o możliwości składania, za pośrednictwem LGD, wniosków o przyznanie pomocy. LGD składa wniosek w terminie 44 dni przed planowanym dniem rozpoczęcia biegu terminu składania wniosków o przyznanie pomocy, a dokumenty niezbędne do podania do publicznej wiadomości informacji o możliwości składania wniosków o przyznanie pomocy - w terminie 24 dni przed planowanym dniem rozpoczęcia biegu terminu składania wniosków o przyznanie pomocy.

- 1) Biuro LGD przygotowuje pełną dokumentację konkursową. Dokumentacja konkursowa powstanie w oparciu o następujące dokumenty
  - rozporządzenie o wdrażaniu LSR,
  - rozporządzenie o PROW 2007 – 2013,
  - Lokalna Strategia Rozwoju Krainy Łęgów Odrzańskich
  - Regulaminy wewnętrzne stowarzyszenia

Dokumentacja konkursowa zawierać będzie następujące elementy składowe:

- Ogłoszenie o naborze wniosków.
- Formularze wniosków o dofinansowanie.
- Instrukcja wypełniania wniosków.
- Wzór umowy na realizację zadania.
- Formularze kart oceny wniosków – opcjonalnie.
- inne obowiązkowe formularze i wzory dokumentów. Zgodnie z ustaleniami z IW.

Elementy składowe dokumentacji konkursowej stanowią integralną całość dokumentacji konkursowej.

- 2) Ogłoszenie zawiera w szczególności wskazanie:
  - terminu składania wniosków o przyznanie pomocy:
    - nie krótszego niż 14 dni i nie dłuższego niż 30 dni,
    - rozpoczynającego bieg nie wcześniej niż po upływie 14 dni od dnia podania do publicznej wiadomości tej informacji,
  - miejsca składania wniosków o przyznanie pomocy,
  - miejsca zamieszczenia wzoru formularza wniosku o przyznanie pomocy,

- miejsca zamieszczenia kryteriów wyboru operacji przez LGD, określonych w LSR, w tym kryteriów, na podstawie których ocenia się uzasadnienie realizacji operacji w ramach LSR,
  - miejsca zamieszczenia wykazu dokumentów niezbędnych do weryfikacji spełnienia kryteriów wyboru operacji, określonych w LSR,
  - limitu dostępnych środków,
  - minimalnych wymagań, których spełnienie jest niezbędne do wyboru operacji przez LGD.
- 3) Przyjęcie dokumentacji konkursowej do realizacji przez Zarząd Stowarzyszenia. Zarząd LGD podejmuje uchwałę w sprawie ogłoszenia/rozpoczęcia naboru wniosków o pomoc w ramach środków przewidzianych na realizację LSR. Zarząd akceptuje dokumentację konkursową.

2. Ogłoszenie o naborze wniosków do konkursu w ramach LGD

- 1) Ogłoszenie o naborze wniosków zostanie umieszczone wszelkimi dostępnymi metodami.

Za obligatoryjne miejsca umieszczenia informacji uznaje się:

- strona internetowa LGD, www.lgdodra.pl, www.PartnerstwoOdry.pl
- strona internetowa IW (zgodnie z rozporządzeniem),
- lista dyskusyjna Partnerstwa – wiadomość wysłana e-mailem,
- tablica ogłoszeń w biurze LGD,

Za opcjonalne miejsca umieszczenia informacji uznaje się:

- tablicach ogłoszeń w urzędach gminnych na terenie LGD,
- strony internetowe urzędów gmin,
- tablice ogłoszeń członków/ siedzibach członków/partnerów LGD,
- informacje medialne skierowane do dziennikarzy i publikacja tych informacji w prasie, radiu i telewizji oraz na portalach informacyjnych,
- ogłoszenia płatne w środkach masowego przekazu (prasa, radio, telewizja, komercyjne portale informacyjne),

Pełna dokumentacja konkursowa będzie dostępna:

- w sekretariacie LGD -biuro LGD,
- na stronie internetowej LGD, (www.lgdodra.pl, www.PartnerstwoOdry.pl),
- na stronie internetowej IW (zgodnie z rozporządzeniem).

3. Doradztwo i szkolenia

W przypadku potrzeby doinformowania beneficjentów dla poprawy jakości składanych wniosków o wsparcie finansowe przewiduje się dwie formy wsparcia:

- Szkolenia dla beneficjentów
Szkolenia dla beneficjentów zakładają pracę informacyjną i warsztatową nad poprawnym wypełnieniem wniosku.
Termin i miejsce szkolenia wskazuje się w ogłoszeniu konkursu oraz w oddzielnym zaproszeniu wystosowanym przez biuro LGD i upublicznionym w podobnym trybie jak ogłoszenie konkursu.
- Doradztwo dla beneficjentów

Doradztwo będzie realizowane na prośbę beneficjentów i będzie obejmować indywidualne wsparcie i omówienie przygotowywanego wniosku.

Doradztwo będzie realizowane przez doświadczonych pracowników zatrudnionych przez biuro LGD oraz pracowników gmin w biurze LGD lub na terenie LGD.

Lista doradców i kontakt do doradców, będzie wskazany w ogłoszeniu o naborze wniosków

Doradztwo i szkolenia dla beneficjentów mogą być realizowane przed naborem wniosków i w trakcie naboru wniosków.

Doradztwo i szkolenia będą prowadzone dla beneficjentów zainteresowanych.

4. Nabór wniosków i przekazanie listy wniosków Radzie LGD

- Nabór wniosków będzie odbywał się w sekretariacie biura LGD w godzinach pracy biura. Beneficjenci składają wniosek bezpośrednio w biurze.
- Termin naboru wniosku jest nieprzekraczalny i dotyczy dnia oraz godziny złożenia.
- Przyjmowanie wniosków:
  - Wnioski składane są w formie papierowej: oryginał wypełniony komputerowo z podaniem spisu treści i liczby załączników, kopia wniosku z załącznikami oraz dodatkowo w wersji elektronicznej wypełniony formularz wniosku, a w przypadku działań: „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” i „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” – wypełniony formularz wniosku wraz z załącznikiem „Ekonomiczny Plan Operacji”. Wersje elektroniczne dokumentu muszą być takiej samej treści jak w dokumencie wydrukowanym, podpisanym i złożonym przez beneficjenta. Wnioski w wersji elektronicznej składa się na płycie CD lub DVD.
  - upoważniona osoba wydaje potwierdzenie przyjęcia wniosku, którego wzór znajduje się **w załączniku nr 9 do LSR**
- Rejestracja wniosków
  - na pierwszej stronie wniosku pracownik biura przystawia pieczętkę LGD, wpisuje datę oraz numer wniosku (znak sprawy) oraz liczbę załączników,
  - oficjalne zamknięcie listy złożonych wniosków następuje w dniu zakończenia terminu składania wniosków:
  - podkreślenie listy i podpisanie przez upoważnione osoby, przeliczenie wniosków, sprawdzenie rejestru przyjmowania wniosku

- przekazanie wniosków do oceny Radzie
  - wypełnienie kart opiniujących o zgodności z LSR (opcjonalnie)
  - do oceny przez Radę będą przekazane wszystkie wnioski złożone do biura LGD,
  - dla Członków Rady przygotowywane są skany lub kopie papierowe wraz załącznikami oraz wersje elektroniczne na płycie CD lub DVD wraz oświadczeniem beneficjenta o zgodności złożonej wersji wydrukowanej wniosku i załączników z wersją elektroniczną.
  - za wnioski zgodne z LSR uznaje się wnioski zgodne z rozporządzeniem MRiRW o wdrażaniu LSR, warunki zgodności określa rozdział 9.1. LSR (poniżej)
  - z **listy złożonych wniosków** pracownik biura LGD za pomocą karty opinii zgodności z LSR (karta opinii zgodności z LSR – **załącznik nr 10 do LSR** wpisuje je na **listę złożonych wniosków z opinią zgodności z LSR,(opcjonalnie)**
  - **listę złożonych wniosków z opinią zgodności z LSR** wraz z kartami opiniującymi zgodność z LSR, będzie przekazywana Prezydium Rady LGD do oceny merytorycznej,
- Biuro LGD przekazuje Radzie LGD listę złożonych wniosków, kopie wniosków z listy lub ich elektroniczne wersje, karty opinii zgodności z LSR (opcjonalnie), formularze kart oceny merytorycznej do procedury wyboru operacji.

Poniżej przedstawione jest tabelaryczne ujęcie tej procedury.

Ogólna procedura przygotowania i ogłoszenia konkursu i przyjmowania wniosków o dofinansowanie operacji w ramach wdrażania LSR – wersja tabelaryczna:

	OGÓLNA PROCEDURA: Przygotowania i ogłoszenia konkursu i przyjmowania wniosków o dofinansowanie operacji w ramach wdrażania LSR
Miejsce na pieczęć	
CEL PROCEDURY	Przyjęcie wniosków, ich kopii do wyboru operacji przez LGD w ramach posiadanego budżetu na realizację LSR
ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA PROCEDURĘ	Dyrektor Biura LGD
ZAKRES STOSOWANIA	Dotyczy wszystkich pracowników LGD biorących udział w przygotowaniu dokumentacji dotyczącej naboru oraz członków Zarządu i Prezydium Rady
WEJŚCIE	Lokalna Strategia Rozwoju, obowiązujące akty prawne dotyczące Leader PROW, personel biura LGD, sprzęt biurowy

KROK	Działania	OSOBA ODPOWIEDZ.	Wynik
1	Ustalenie przez LGD wspólnie z IW treści informacji o możliwości składania wniosków w Biurze LGD	Prezes Zarządu	Treść informacji o możliwości składania wniosków
2	Ogłoszenie w porozumieniu z IW terminu naboru wniosków o dofinansowanie operacji, zawierającego zasady składania wniosków	Prezes Zarządu	Informacja o naborze wniosków wraz z dokumentacją konkursową
3	Wsparcie szkoleniowe i doradcze potencjalnych beneficjentów. (Działanie opcjonalne do potrzeb)	Pracownik Biura	Przygotowanie beneficjentów do składania wniosków, wsparcie merytoryczne i formalne przy przygotowaniu wniosków
4	Przyjmowanie wniosków o dofinansowanie operacji dla danego działania osi 4 Leader	Pracownik Biura	Propozycje wniosków: oryginał, kopia, wersja elektroniczna oraz potwierdzenie przyjęcia wniosku
5	Zestawienie złożonych wniosków w zbiorczą listę wniosków o dofinansowanie operacji dla poszczególnych działań Leader	Pracownik Biura	Lista złożonych wniosków
6	Wypełnienie kart opinii biura w zakresie zgodności z LSR (opcjonalnie)	Pracownik Biura	Lista złożonych wniosków Karty opinii zgodności z LSR
7	Zlecenie wydania opinii przez niezależnych ekspertów na wniosek członków Rady (działanie opcjonalne do potrzeb)	Prezes Zarządu	Opinie eksperckie
WYJŚCIE		Lista złożonych wniosków Karty opinii zgodności z LSR (opcjonalnie) Opinie eksperckie (opcjonalnie)	
DOKUMENTY ZWIĄZANE Z PROCEDURĄ		Statut LGD Regulamin Biura LGD Regulamin Zarządu LGD Regulamin Rady LGD	
SPRAWDZIŁ Dyrektor Biura LGD/ Specjalista ds. administracji (Specjalista ds. administracji tylko w przypadku gdy Prezes Zarządu zatrudniony jest jako Dyrektor Biura LGD)		ZATWIERDZIŁ Prezes Zarządu	
Data:		Data:	

ETAP II - WYBÓR OPERACJI

a) Przygotowanie członków do posiedzenia Rady

- Przewodniczący Rady LGD otrzymuje od Biura LGD dokumenty podpisane przez Prezesa LGD
- Zarząd LGD przekazuje Radzie LGD do oceny merytorycznej dokumentację konkursową. W ramach dokumentacji znajduje się:
  - lista złożonych wniosków,
  - kopie wniosków z listy – do wglądu lub wysłane elektronicznie
  - karty opinii zgodności z LSR (opcjonalnie)
  - formularze kart oceny merytorycznej do procedury wyboru operacji/wniosku
- Rada dokonuje wyboru operacji w terminie 21 dni od dnia zakończenia składania wniosków na posiedzeniu Rady zwołanym zgodnie z regulaminem Rady
- Przewodniczący Rady LGD wspólnie z Prezesem Zarządu LGD ustala:
  - termin posiedzenia Rady LGD
  - sposób zawiadomienia członków Rady
  - sposób dostarczenia członkom Rady wniosków do przygotowania się na posiedzenie
  - zestawienie wniosków do oceny oraz kopie wniosków poszczególnym członkom Rady
- **Sposób oceny wniosków**
- Wszyscy członkowie Rady mają obowiązek zapoznania się z każdym wnioskiem.
- Karty oceny merytorycznej pod względem zgodności operacji z LSR i pod względem lokalnych kryteriów wyboru wypełniają wszyscy członkowie Rady.
- Głosują i punktuja wniosek wszyscy członkowie Rady. W liście ocenionych operacji liczy się średnia arytmetyczna ocen.
- Przewodniczący Rady spośród członków Rady wybiera i zawiadamia wyznaczonego członka do prezentacji wskazanego wniosku na posiedzeniu Rady.
- Każdy wniosek musi być zaprezentowany przez minimum 1 członka Rady. O zapewnienie i prawidłowość prezentacji wniosków dba Wiceprzewodniczący Rady.
- Przewodniczący, Wiceprzewodniczący i Sekretarz Rady nie biorą udziału w prezentowaniu wniosków, jednak podczas nieobecności na posiedzeniu wyznaczonego do prezentacji członka prezydium przejmuje obowiązki nieobecnego prelegenta.
- Biuro LGD zawiadamia członków Rady o spotkaniu na 14 dni przed posiedzeniem Rady, do zawiadomienia załącza się listę wniosków przedstawionych do oceny merytorycznej oraz formularze kart oceny merytorycznej i wskazanie członków Rady do zapoznania, zaprezentowania i oceny wniosku.

- Członkowie Rady w okresie 14 dni przed posiedzeniem Rady otrzymują z Biura dokumenty w wersji elektronicznej, drukowanej w formie kopii lub mogą mieć udostępnione do wglądu w Biurze LGD.
- Oceniający członkowie Rady mogą korzystać z pomocy ekspertów w dziedzinie, której dotyczy projekt. O zatrudnieniu eksperta decyduje Prezes Zarządu na wniosek członka Rady.

b) Posiedzenie Rady – wybór operacji, wyłączenie członka Rady od udziału w ocenie wniosków.

Procedura wyłączenia członka Rady od udziału w wyborze projektów

- Poprzez zabezpieczenie danych poufnych zawartych we wniosku członkowie rady dokonują w dniu posiedzenia Rady:
  - złożenie oświadczeń przez członków Rady, że zobowiązują się do zachowania w tajemnicy i zaufaniu informacji objętych tajemnicą handlową oraz że zobowiązują się do bezstronnej oceny,
  - oświadczenie, że oceniającego nie łączą interesy z wnioskodawcą.
- W razie zaistnienia okoliczności podważających bezstronność członka Rady w procesie oceny wprowadza się niniejszą procedurę.
- Niniejsza procedura ma także za zadanie zapobieganie sytuacjom, w których członkowie Rady ocenialiby operacje złożone przez wnioskodawców, z którymi są w pewnych formalnych lub nieformalnych zależnościach, uzasadniających wątpliwość co do bezstronności w procesie oceny i wyboru.
- Członkowie Rady każdorazowo przed posiedzeniem Rady poświęconemu ocenie operacji będą proszeni o wypełnienie **deklaracji bezstronności i poufności** według wzoru zawartego w **załączniku nr 11**
- W deklaracji bezstronności i poufności zawarte jest również oświadczenie członka Rady o zobowiązaniu do zachowania w tajemnicy wszystkich informacji i treści dokumentów dostępnych przy dokonywaniu oceny i wyboru.
- Zapis o wyłączeniu członka Rady od głosowania znajduje się w § 21 Regulaminu Rady.

a. Ocena zgodności operacji z Lokalną Strategią Rozwoju

- Procedura oceny zgodności operacji z LSR polega na dokonaniu oceny zgodności celów i zakresu operacji z celami ogólnymi, szczegółowymi i przedsięwzięciami zapisanymi w LSR.
- Ocena zgodności z LSR jest dokonywana indywidualnie przez członków Rady (na podstawie instrukcji) poprzez wypełnienie imiennej karty oceny merytorycznej – oceny zgodności z LSR .

- W karcie oceny zgodności operacji z LSR, członkowie Rady odpowiadają na pytania:
  1. czy realizacja projektu przyczyni się do osiągnięcia celów ogólnych LSR?
  2. czy realizacja projektu przyczyni się do osiągnięcia celów szczegółowych LSR?
  3. czy realizacja projektu jest zgodna z przedsięwzięciami zaplanowanymi w LSR?Oraz
  4. Oceniają wniosek pod względem zgodności z LSR na podstawie opinii biura (opcjonalnie)
- Uznanie operacji za zgodną z LSR uznaje się taką, która uzyska bezwzględną większość głosów członków Rady. Zostaje to odzwierciedlone w karcie oceny.
- Uznanie operacji za zgodną z LSR skutkuje przekazaniem operacji do dalszej oceny według lokalnych kryteriów wyboru.
- Operacja, która nie zostanie uznana za zgodną z LSR nie podlega dalszej ocenie zostaje wpisana na listę wniosków odrzuconych pod względem zgodności z LSR i zwrócona wnioskodawcy z możliwością odwołania się od decyzji Rady.
- Operacja zostanie uznana za zgodną z LSR jeżeli będzie zgodna z:
  1. co najmniej jednym celem ogólnym,
  2. co najmniej jednym celem szczegółowym,
  3. co najmniej jednym przedsięwzięciem zapisanym w LSR.
  4. opinia biura LGD o zgodności z zapisami LSR zostanie oceniona pozytywnie (opcjonalnie).
- Do dalszej oceny na podstawie lokalnych kryteriów wyboru zostaną przekazane operacje uznane przez Radę za zgodne z LSR - bezwzględną większością głosów, zgodnie z Regulaminem Rady.
- Załącznikiem do niniejszej procedury jest karta merytoryczna oceny - zgodności operacji z LSR.

b. Ocena operacji na podstawie lokalnych kryteriów wyboru

- Procedura oceny operacji na podstawie lokalnych kryteriów wyboru polega na dokonaniu oceny operacji zakwalifikowanych wcześniej, jako zgodnych z LSR oraz sporządzenia listy ocenionych operacji.
- Zasadniczym celem tej procedury jest wybór operacji, które w największym stopniu mogą realizować założenia LSR.
- Ocena dokonywana jest indywidualnie przez członków Rady na imiennych kartach oceny merytorycznej - ocena lokalnych kryteriów wyboru. Miejsce

operacji na liście rankingowej określa średnia arytmetyczna wszystkich indywidualnych ocen.

- Do dofinansowania kwalifikowane będą wnioski, które otrzymają co najmniej 40% z maksymalnej liczby punktów przewidzianej do konkretnego działania, czyli:
    - 8,4 pkt. nabór zwykły, 11,2 pkt. nabór tematyczny – w przypadku „Małych projektów”,
    - 7,2 pkt. nabór zwykły, 10,00 pkt. nabór tematyczny – w przypadku „Odnowy i rozwoju wsi”,
    - 6,00 pkt. nabór zwykły, 8,00 pkt. nabór tematyczny – w przypadku „Różnicowania w kierunku działalności nierolniczej”,
    - 8,00 pkt. nabór zwykły, 10,00 pkt. nabór tematyczny – w przypadku „Tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw”.
  - Niezwłocznie po dokonaniu oceny operacji pod względem zgodności z LSR oraz spełniania kryteriów wyboru operacji, lecz nie później niż w terminie 21 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy, LGD sporządza listę ocenionych operacji, ustalając ich kolejność według liczby uzyskanych punktów w ramach tej oceny, i przekazuje ją wnioskodawcom.
  - W terminie 45 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy, LGD sporządza listy:
    - operacji, które zostały wybrane, ustalając ich kolejność według liczby uzyskanych punktów w ramach oceny spełniania kryteriów wyboru operacji ,
    - operacji, które nie zostały wybrane lista ocenionych operacji tworzona jest według wartości uzyskanych punktów od najwyższej do najniższej.
- Uwzględnia się wyniki oceny operacji dokonanej na skutek złożonych odwołań
- Listy zawierają dane umożliwiające identyfikację operacji i wnioskowaną kwotę pomocy oraz dodatkowo wskazanie operacji, które mieszczą się w ramach limitu a także wskazanie operacji, które:
    - w wyniku oceny pod względem zgodności z LSR zostały uznane za:
      - zgodne z LSR,
      - niezgodne z LSR,
    - nie zostały złożone w miejscu i terminie wskazanym w ogłoszeniu.

- Głosowanie odbywa się za pomocą kart oceny zgodności operacji z LSR oraz za pomocą kart oceny operacji według kryteriów lokalnych przyjętych przez Stowarzyszenie,
- Głosowanie i wybór wniosków odbywa się zgodnie z Regulaminem Rady LGD,

ETAP III – INFORMACJA O WYNIKACH I PRZEKAZANIE WYNIKÓW IW

c) Poinformowanie o wynikach konkursu

- Uchwały podjęte przez Radę Przewodniczącą przekazuje Zarządowi nie później niż 2 dni od ich uchwalenia,
- Zarząd informuje wnioskodawcę w terminie **7 dni** o:
  - zgodności lub niezgodności operacji z LSR – wskazując przyczyny niezgodności,
  - wybraniu albo nie wybraniu operacji – wskazując przyczyny nie wybrania,
  - liczbie uzyskanych punktów i/lub miejsce na liście ocenionych wniosków,
  - możliwości złożenia odwołania od wyników oceny zgodnie z procedurą określoną w LGD, osobiście, w terminie **7 dni** od dnia otrzymania informacji

Z chwilą wpłynięcia odwołań, zwołuje się posiedzenie Rady celem ponownego rozpatrzenia wniosków o przyznanie pomocy co, do których złożono odwołanie.

- Rada rozpatruje odwołania tworzy i uchwała ostateczną listę ocenionych operacji wskazując operacje do dofinansowania.
- Biuro LGD informuje o wynikach konkursu, do tego celu zostanie użyta:
  - strona internetowa LGD www.lgdodra.pl,
  - www.PartnerstwoOdry.pl,
  - lista dyskusyjna Partnerstwa – wiadomość wysłana e-mailem,
  - tablica ogłoszeń w biurze LGD,

Za opcjonalne miejsca umieszczenia informacji uznaje się:

- tablicach ogłoszeń w urzędach gminnych na terenie LGD,
- strony internetowe urzędów gmin,
- tablice ogłoszeń członków/ siedzibach członków/partnerów LGD,
- informacje medialne skierowane do dziennikarzy i publikacja tych informacji w prasie, radiu i telewizji oraz na portalach informacyjnych,
- ogłoszenia płatne w środkach masowego przekazu (prasa, radio, telewizja, komercyjne portale informacyjne)

LGD publikuje listę na swojej stronie internetowej nie później niż w dniu jej przekazania do właściwego organu samorządu województwa

- W terminie nie później niż 45 dni, w którym upłynął termin składania wniosków LGD informuje na piśmie :
  - wnioskodawcę **małych projektów o:**

- wybraniu małego projektu albo jego niewybraniu, wskazując przyczyny niewybrania
- liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny małych projektów pod względem spełnienia kryteriów wyboru małych projektów lub miejscu na liście małych projektów, które zostały wybrane, wskazuje również czy projekt ten mieści się w ramach limitu.
- wnioskodawcę **pozostałych operacji** (*odnowa i rozwój wsi, różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej i tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw*) **O**:
  - wybraniu operacji albo niewybraniu operacji, wskazując przyczyny niewybrania
  - liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny operacji pod względem spełnienia kryteriów wyboru operacji lub miejscu na liście operacji, które zostały wybrane, wskazuje również czy projekt ten mieści się w ramach limitu.
  - możliwości złożenia wniosku o przyznanie pomocy bezpośrednio do podmiotu wdrażającego – w przypadku wnioskodawcy, którego operacja nie została wybrana

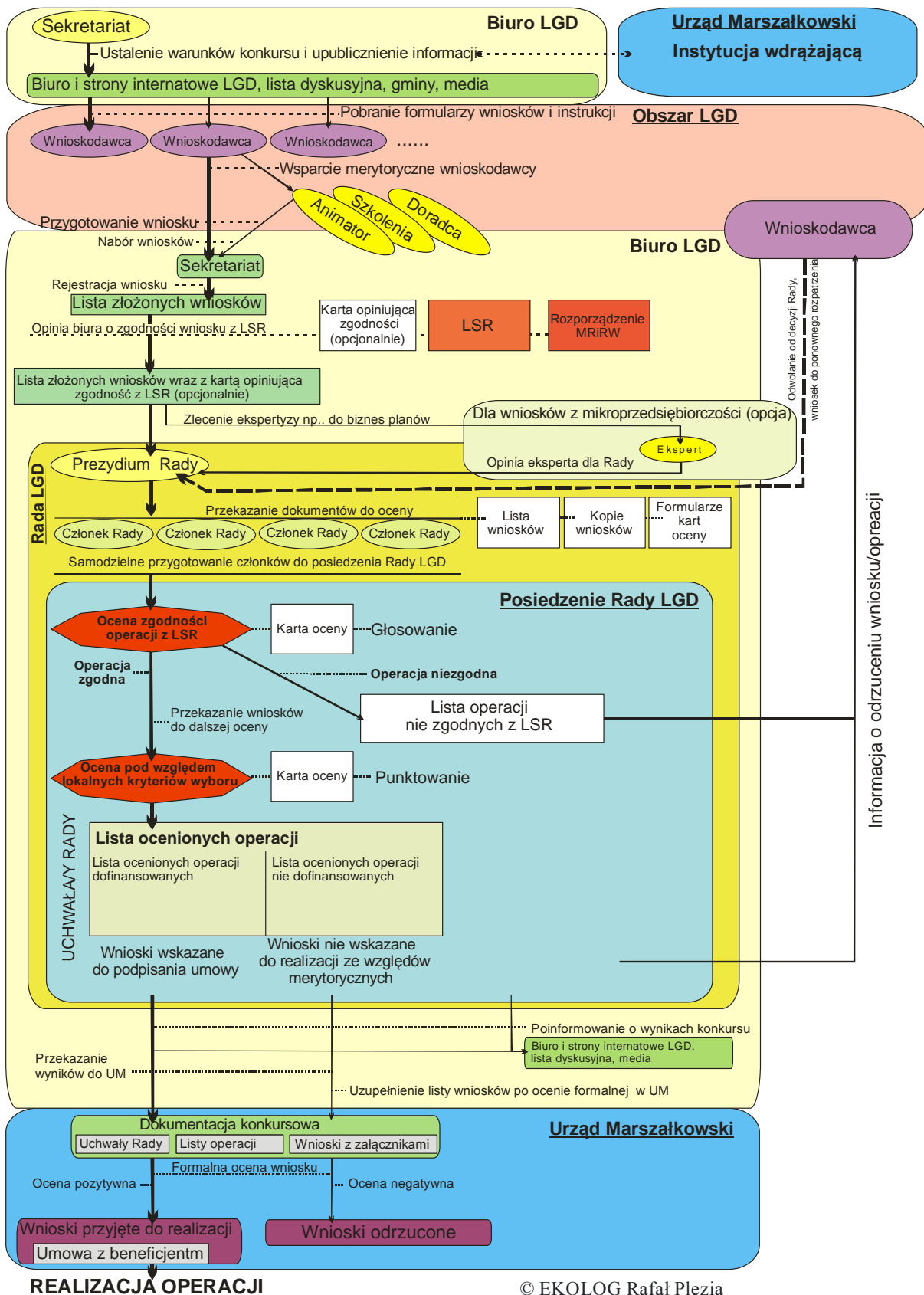
d) Przekazanie wyników do IW

LGD przekazuje właściwemu podmiotowi wdrażającemu wszystkie wnioski zgodnie z listą ocenionych operacji (listy wybranych i nie wybranych operacji) oraz uchwały właściwego organu, w tym Rady LGD, w sprawie wyboru operacji wraz ze wszystkimi złożonymi wnioskami o przyznanie pomocy w terminie 45 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków

Ogólna procedura wyboru operacji – wersja tabelaryczna:

OGÓLNA PROCEDURA WYBORU OPERACJI do dofinansowania w ramach wdrażania LSR			
(miejsce na pieczętkę)			
CEL PROCEDURY	Przejrzyste przeprowadzenie procesu wyboru operacji do dofinansowania przez LGD w ramach posiadanego budżetu na realizację LSR		
ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA PROCEDURE	Przewodniczący Rady		
ZAKRES STOSOWANIA	Dotyczy pracowników biura LGD biorących udział w organizacji procesu wyboru operacji, członków Rady, członków Zarządu		
WEJŚCIE	Złożone operacje do dofinansowania, Lista złożonych wniosków z opinią zgodności z LSR Karty opinii zgodności z LSR Opinie eksperckie (opcjonalnie), obowiązujące akty prawne dotyczące Leader PROW, Lokalna Strategia Rozwoju, personel biura, sprzęt biurowy		
KROK	DZIAŁANIA	OSOBA ODPOWIEDZIALNA	WYNIKI
1	Zapoznanie się przez członków Rady ze złożonymi wnioskami	Dyrektor Biura	Zbiorcza lista złożonych wniosków z opinią o zgodności o LSR, Kopie wniosków, opinie burza o zgodności z LSR (opcjonalnie) oraz opinie eksperckie (opcjonalnie).
2	Ocena wniosków o dofinansowanie projektów pod kątem zgodności z LSR	Przewodniczący Rady	Lista wniosków zgodnych z LSR. Lista wniosków odrzuconych z powodu braku zgodności z LSR Karty oceny zgodności operacji z LSR
3	Ocena wniosków o dofinansowanie projektów według lokalnych kryteriów wyboru	Przewodniczący Rady	Uchwały Rady Lista ocenionych operacji Karty oceny zgodności z lokalnymi kryteriami wyboru
4	Rozpatrzenie ewentualnych odwołań od decyzji Rady.	Przewodniczący Rady	Uchwały Rady Zweryfikowana lista ocenionych operacji Karty oceny zgodności operacji z LSR Karty oceny zgodności z lokalnymi kryteriami wyboru
5	Przekazanie listy wniosków wybranych do dofinansowania oraz nie wybranych i uchwał w/s wyboru operacji do IW	Prezes Zarządu	Uchwały Rady Zweryfikowana lista ocenionych operacji
WYJŚCIE	Zweryfikowania po odwołaniach lista rankingowa operacji, w tym - wnioski wskazane do podpisania umowy - rezerwowe wnioski wskazane do podpisania umowy, jeśli dotyczy naboru - wnioski nie wskazane do realizacji pod względem merytorycznym Uchwały Rady do operacji wybranych do dofinansowania Kopie wniosków wskazanych do realizacji		
DOKUMENTY ZWIĄZANE Z PROCEDURĄ	Statut LGD, Regulamin Rady LGD, Regulamin Zarządu LGD, Regulamin Biura LGD		
SPRAWDZIŁ: Dyrektor Biura/ Specjalista ds. administracji (Specjalista ds. administracji tylko w przypadku gdy Prezes Zarządu zatrudniony jest jako Dyrektor Biura LGD)		ZATWIERDZIŁ: Przewodniczący Rady	
Data:		Data:	

Ogólna procedura wyboru operacji do dofinansowania – wersja graficzna:

Lokalne Kryteria Wyboru

Stowarzyszenie LGD, jako instytucja finansująca rozwój lokalny decyduje o przyjęciu odpowiedniego zestawu kryteriów. Ze względu na zróżnicowany charakter operacji, które będą rozpatrywane i oceniane przez Radę, zaleca się stosowanie odmiennych zestawów kryteriów do różnych operacji.

Małe projekty				
L.p.	Kryteria	Opis	Punkty	Przykładowe odniesienie do analizy SWOT
1	Spójność i jakość wniosku oraz racjonalny budżet	Preferuje operacje które spełniają następujące warunki: Cele operacji są zgodne z opisem zadań i budżetem W opisie zadania określone są wskaźniki produktu i rezultatu	1 - spójność: celów, opisu zadań i budżetu 1 - wskazanie w opisie operacji wskaźników produktu i rezultatu 0 -wniosek jest niespójny pod względem: celów, opisu operacji i budżetu oraz nie ma określonych wskaźników produktu i rezultatu	
2	Działanie w partnerstwie	Preferuje operacje realizowane przy współpracy partnerów, w opisie zadań zostanie wskazane Partnerstwo wraz z podziałem zadań partnerów	2 – operacja zakłada zaangażowanie partnera lub partnerów 0 - operacja nie zakłada zaangażowania partnera	Kryterium związane jest z mocną stroną współpraca i podejmowanie działania w ramach Partnerstwa DŚO, działanie w partnerstwie jest niezwykle istotne i silnie powiązane z szansą określoną jako konsolidacja działań w partnerstwie w ramach całego Szlaku Odry a z strony zagrożeń wymienia się brak aktywności w działaniu na rzecz swojego miejsca zamieszkania jak i regionu. Do działania w partnerstwie zmusza również zagrożenie określone jako konkurencja turystyczna Wrocławia, Sudetów i Kotliny Kłodzkiej oraz pogłębiająca się peryferyjność północnych gmin prawego brzegu Odry

3	Zasięg oddziaływania operacji	Preferuje operacje mające wpływ na Region Krainy Łęgów Odrzańskich i/lub na większą ilość miejscowości	<p>2 - wpływa na LGD</p> <p>1 - wpływa na kilka miejscowości</p> <p>0 - wpływa na 1 miejscowość</p>	W ramach kryterium zakłada się wykorzystanie mocnej strony – dużej integracji wśród społeczności wiejskiej, wzmocnienie imprez oraz świąt o charakterze lokalnym i regionalnym oraz współpracę i podejmowanie działań w ramach Partnerstwa DŚO, Szanse wskazują na realizację wspólnego kalendarza imprez, zwiększenie aktywności i współdziałania organizacji pozarządowych, wyeksponowanie atrakcji turystycznych i produktów lokalnych
4	Innowacyjność operacji	Preferuje operacje innowacyjne, niespotykane w skali lokalnej - tj. wykorzystujące niepraktykowane dotąd zastosowania zasobów i rozwiązań, nowe technologie lub realizujące nowe usługi lub produkty na obszarze LGD	<p>2 - ma charakter innowacyjny w danym środowisku lokalnym</p> <p>0 - nie ma charakteru innowacyjnego</p>	
5	Spójność z regionem	Preferuje operacje powiązane z programami realizowanymi przez LGD, takimi jak Szlak Odry (rozwój turystyki wzdłuż Odry), Ekomuzea (ochrona i wykorzystanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego oraz lokalnych zasobów i tradycji), Łęgi Odrzańskie-Natura 2000 (ochrona i promocja przyrody na obszarach Natura 2000), Czysty Biznes (wdrażanie ekologicznych rozwiązań w działalności gospodarczej)	<p>2 - operacja jest powiązana z minimum 1 programem</p> <p>0 - operacja nie jest powiązana z żadnym programem</p>	<p>Kryterium bardzo mocno odwołuje się do specyfiki regionu mocne strony wyraźnie wskazują na obecność kluczowego dla partnerstwa obszaru Łęgów Odrzańskich wchodzącego w skład europejskiej sieci Natura 2000, w mocnych stronach znajduje się również obecność Szlaku Odry i sieci rozwijających się Ekomuzeów. Słabe strony nakazują wzmocnienie działań dla silniejszego utożsamiania się ludności napływowej z dziedzictwem historyczno-kulturowym regionu</p> <p>Szanse w SWOT nakazują konsolidację działań na Szlaku Odry, objęciem ochroną najcenniejszych obszarów, czynną ochronę siedlisk przyrodniczych, edukację</p>

				ekologiczną i realizację planów odnowy wsi (ekomuzea) Zagrożenia w SWOT wskazują zanik tradycji i obyczajów wśród społeczności lokalnej
6	Wykorzystanie lokalnych zasobów	Preferuje operacje, które wykorzystują potencjał przyrodniczo-kulturowy oraz aktywność mieszkańców	2 – wykorzystuje potencjał przyrodniczo-kulturowy i aktywność mieszkańców 1 – wykorzystuje potencjał przyrodniczo-kulturowy lub aktywność mieszkańców 0 – nie wykorzystuje potencjału przyrodniczo-kulturowego ani aktywności mieszkańców	
7	Promocja obszaru	Preferuje operacje, które wpływają na promocję-regionu Krainy Łęgów Odrzańskich	1 - umieszczenie informacji/logotypu regionu Krainy Łęgów Odrzańskich 1 – umieszczenie informacji o operacji na stronach LGD lub w wydawnictwach LGD 1 –umieszczenie informacji o operacji w mediach 1 – wykorzystuje w tytule operacji nazwę „Łęgi Odrzańskie” lub pochodne 0 – brak wpływu na promocję KŁO Od 0 do 4 punktów	W słabych stronach wymienia się niewystarczająca promocję
8	Wysokość wnioskowanej kwoty pomocy (dofinansowania)	Preferuje operacje, które nie przekraczają kwoty dofinansowania w wysokości 20 000,00 zł	5 – wnioskowana kwota nie przekracza kwoty 20 000,00 zł, 0 – wnioskowana kwota przekracza kwotę 20 000,00 zł	Kryterium niezbędne dla osiągnięcia wskaźników realizacji LSR KŁO
9	Stopień spełnienia dodatkowych założeń LSR	Preferuje operacje które w największym stopniu pod merytorycznym, i finansowym realizują cele i przedsięwzięcia w	0 – brak zgodności z założeniami tematycznego naboru 1 - Mały stopień zgodności z założeniami tematycznego naboru	Kryterium niezbędne dla osiągnięcia wskaźników realizacji LSR KŁO w ramach tematycznego naboru. Kryterium powstało dla premiowania operacji

		ramach tematycznego naboru wniosków. <i>Kryterium dotyczy tylko tematycznego naboru wniosków!</i>	2- Średni stopień zgodności z założeniami tematycznego naboru 3 - Duży stopień zgodności z założeniami tematycznego naboru	zgodnych z LSR KŁO i realizujących założenia tematycznego naboru w jak największym stopniu.
10	Grupa docelowa	Preferuje operacje, które nastawione są na 2 konkretne grupy docelowe młodzież do 26 roku życia i osoby powyżej 50 roku życia <i>Kryterium dotyczy tylko tematycznego naboru wniosków!</i>	4 - główną grupą docelową operacji są osoby do 26 roku życia i osoby powyżej 50 roku życia 2 - główną grupą docelową operacji są osoby do 26 roku życia lub osoby powyżej 50 roku życia 0 - Operacja nie wskazuje jako głównej grupy docelowej osób do 26 roku życia i/lub powyżej 50 roku życia	Dotyczy tylko tematycznego naboru wniosków
			Maksymalnie dla naboru tematycznego 28 punktów dla naboru zwykłego 21 punktów	
Minimalna ilość punktów jaką musi otrzymać operacja, by zostać uznaną za spełniającą lokalne kryteria wyboru: 40 % dla naboru tematycznego minimum 11,2 punktów dla naboru zwykłego minimum 8,4 punktów				
Odnowa i rozwój wsi				
L.p.	Kryteria	Opis	Punkty	Przykładowe odniesienie do analizy SWOT
1	Oddziaływanie operacji	Preferuje się operacje, które wpływać będą na następujące obszary: <ul style="list-style-type: none"> • poprawę jakości życia mieszkańców, • wzrost ich aktywności, integracji, 	2 – operacja wpływa na więcej niż 1 obszar oddziaływania 1 – operacja wpływa na 1 z obszarów 0 – operacja nie mieści się w preferowanych obszarach oddziaływania	W ramach kryterium zakłada się wykorzystanie mocnej strony – dużej integracji wśród społeczności wiejskiej, wzmocnienie imprez oraz świąt o charakterze lokalnym i regionalnym oraz współpracę i podejmowanie działań w ramach Partnerstwa DSO,

		<ul style="list-style-type: none"> • rozwój usług turystycznych wsi, • zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego 		Szanse wskazują na realizację wspólnego kalendarza imprez , zwiększenie aktywności i współdziałania organizacji pozarządowych , wyeksponowanie atrakcji turystycznych i produktów lokalnych
2	Wpływ na środowisko naturalne	Preferowane są operacje mające pozytywny wpływ na środowisko naturalne	2 – operacja jest przyjazna dla środowiska naturalnego 1 – operacja jest neutralna 0 – operacja ma negatywny wpływ na środowisko naturalne	W zagrożeniach dla LGD znajdują się inwestycje negatywnie oddziałujące na środowisko, kryterium ma ograniczać dostępność takich inwestycji do realizacji w ramach LSR
3	Spójność z regionem	Preferuje operacje powiązane z programami realizowanymi przez LGD, takimi jak Szlak Odry (rozwój turystyki wzdłuż Odry), Ekomuzea (ochrona i wykorzystanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego oraz lokalnych zasobów i tradycji), Łęgi Odrzańskie-Natura 2000 (ochrona i promocja przyrody na obszarach Natura 2000), Czysty Biznes (wdrażanie ekologicznych rozwiązań w działalności gospodarczej)	2 - operacja jest powiązana z minimum 1 programem 0 - operacja nie jest powiązana z żadnym programem	Kryterium bardzo mocno odwołuje się do specyfiki regionu mocne strony wyraźnie wskazują na obecność kluczowego dla partnerstwa obszaru Łęgów Odrzańskich wchodzącego w skład europejskiej sieci Natura 2000, w mocnych stronach znajduje się również obecność Szlaku Odry i sieci rozwijających się Ekomuzeów. Słabe strony nakazują wzmocnienie działań dla silniejszego utożsamiania się ludności napływowej z dziedzictwem historyczno-kulturowym regionu Szanse w SWOT nakazują konsolidację działań na Szlaku Odry, objęciem ochroną najcenniejszych obszarów, czynną ochronę siedlisk przyrodniczych, edukację ekologiczną i realizację planów odnowy wsi (ekomuzea) Zagrożenia w SWOT wskazują zanik tradycji i obyczajów wśród społeczności lokalnej
4	Wykorzystanie lokalnych zasobów	Preferuje operacje, które wykorzystują potencjał przyrodniczo-kulturowy oraz	2 – wykorzystuje potencjał przyrodniczo-kulturowy i aktywność mieszkańców	

		aktywność mieszkańców	<p>1 – wykorzystuje jedno z dwojga, potencjał przyrodniczo-kulturowy lub aktywność mieszkańców</p> <p>0 – nie wykorzystuje potencjału przyrodniczo-kulturowego ani aktywności mieszkańców</p>	
5	Promocja obszaru	Preferuje operacje, które wpływają na promocję regionu Krainy Łęgów Odrzańskich	<p>1 – dodatkowy punkt za umieszczenie informacji/logotypu regionu Krainy Łęgów Odrzańskich</p> <p>1 – dodatkowy punkt za umieszczenie informacji o operacji na stronach LGD lub w wydawnictwach LGD</p> <p>1 – dodatkowy punkt za umieszczenie informacji o operacji w mediach</p> <p>1 – wykorzystuje w tytule operacji nazwę „Łęgi Odrzańskie” lub pochodne</p> <p>0 – brak wpływu na promocję</p> <p>Od 0 do 4 punktów</p>	
7-6	Innowacyjność operacji	Preferuje operacje innowacyjne, niespotykane w skali lokalnej - tj. wykorzystujące nie praktykowane dotąd zastosowania zasobów i rozwiązań, nowe technologie lub realizujące nowe usługi lub produkty na obszarze LGD	<p>1 - ma charakter innowacyjny w danym środowisku lokalnym</p> <p>0 - nie ma charakteru innowacyjnego</p>	
7	Wysokość wnioskowanej kwoty pomocy (dofinansowania)	Preferuje operacje, które nie przekraczają kwoty dofinansowania w wysokości 250 000,00 zł	<p>5 – wnioskowana kwota nie przekracza kwoty 250 000,00 zł,</p> <p>0 – wnioskowana kwota przekracza kwotę 250 000,00 zł</p>	Kryterium niezbędne dla osiągnięcia wskaźników realizacji LSR KŁO
8	Stopień spełnienia dodatkowych założeń LSR	Preferuje operacje które w największym stopniu pod merytorycznym, i finansowym realizują cele i przedsięwzięcia w ramach tematycznego naboru	<p>0 – brak zgodności z założeniami tematycznego naboru</p> <p>1 - Mały stopień zgodności z założeniami tematycznego naboru</p> <p>2 - Średni stopień zgodności z</p>	Kryterium niezbędne dla osiągnięcia wskaźników realizacji LSR KŁO w ramach tematycznego naboru. Kryterium powstało dla premiowania operacji zgodnych z LSR KŁO i realizujących

		wniosków. <i>Kryterium dotyczy tylko tematycznego naboru wniosków!</i>	założeniami tematycznego naboru 3 - Duży stopień zgodności z założeniami tematycznego naboru	założenia tematycznego naboru w jak największym stopniu.
9	Grupa docelowa	Preferuje operacje, które nastawione są na 2 konkretne grupy docelowe młodzież do 26 roku życia i osoby powyżej 50 roku życia <i>Kryterium dotyczy tylko tematycznego naboru wniosków!</i>	4- główną grupą docelową operacji są osoby do 26 roku życia i osoby powyżej 50 roku życia 2- główną grupą docelową operacji są osoby do 26 roku życia lub osoby powyżej 50 roku życia 0- Operacja nie wskazuje jako głównej grupy docelowej osób do 26 roku życia i/lub powyżej 50 roku życia	Dotyczy tylko tematycznego naboru wniosków
			Maksymalnie dla naboru tematycznego 25 punktów dla naboru zwykłego 18 punktów	
Minimalna ilość punktów jaką musi otrzymać operacja, by zostać uznaną za spełniającą lokalne kryteria wyboru : 40 % dla naboru tematycznego minimum 10 punktów dla naboru zwykłego minimum 7,2 punktów				
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw				
L.p.	Kryteria	Opis	Punkty	Przykładowe odniesienie do analizy SWOT
1	Realizacja celów LSR-u	Preferuje operacje realizujące kilka celów szczegółowych	2 – więcej niż 2 cele szczegółowe 1 - 2 cele szczegółowe 0 – 1 cel szczegółowy	
2	Działanie w partnerstwie	Preferuje operacje, które zakładają współdziałanie z partnerami w trakcie realizacji lub po realizacji planowanych	1 – operacja zakłada współdziałanie z partnerami 0- operacja nie zakłada współdziałania partnerami	Szczególnie istotne dla tego kryterium jest łączenie działań w sferze turystyki. Kryterium związane jest z mocną stroną współpraca i podejmowanie działania w

		działań		ramach Partnerstwa DŚO, działanie w partnerstwie jest niezwykle istotne i silnie powiązane z szansą określoną jako konsolidacja działań w partnerstwie w ramach całego Szlaku Odry a z strony zagrożeń wymienia się brak aktywności w działaniu na rzecz swojego miejsca zamieszkania jak i regionu. Do działania w partnerstwie zmusza również zagrożenie określone jako konkurencja turystyczna Wrocławia, Sudetów i Kotliny Kłodzkiej oraz pogłębiająca się peryferyjność północnych gmin prawego brzegu Odry
3	Spójność z regionem	Preferuje operacje powiązane z programami preferowanymi i realizowanymi wcześniej przez LGD, takimi jak Szlak Odry (rozwój turystyki wzdłuż Odry), Ekomuzea (ochrona i wykorzystanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego oraz lokalnych zasobów i tradycji), Łęgi Odrzańskie-Natura 2000 (ochrona i promocja przyrody na obszarach Natura 2000), Czysty Biznes (wdrażanie ekologicznych rozwiązań w działalności gospodarczej)	2- operacja jest powiązana z minimum 1 programem 0- operacja nie jest powiązana z żadnym programem	Kryterium bardzo mocno odwołuje się do specyfiki regionu mocne strony wyraźnie wskazują na obecność kluczowego dla partnerstwa obszaru łęgów Odrzańskich wchodzącego w skład europejskiej sieci Natura 2000, w mocnych stronach znajduje się również obecność Szlaku Odry i sieci rozwijających się Ekomuzeów. Słabe strony nakazują wzmocnienie działań dla silniejszego utożsamiania się ludności napływowej z dziedzictwem historyczno-kulturowym regionu Szanse w SWOT nakazują konsolidację działań na Szlaku Odry, objęciem ochroną najcenniejszych obszarów, czynną ochronę siedlisk przyrodniczych, edukację ekologiczną i realizację planów odnowy wsi (ekomuzea) Zagrożenia w SWOT wskazują zanik tradycji i obyczajów wśród społeczności lokalnej
4	Wpływ na	Preferowane są operacje mające	2 – operacja jest przyjazna dla	W zagrożeniach dla LGD znajdują się

	środowisko naturalne	pozytywny wpływ na środowisko naturalne	środowiska naturalnego 1 – operacja jest neutralna 0 – operacja ma negatywny wpływ na środowisko naturalne	inwestycje negatywnie oddziałujące na środowisko, kryterium ma ograniczać dostępność takich inwestycji do realizacji w ramach LSR
5	Nowe usługi i produkty	Preferuje operacje niespotykane, w skali lokalnej, tj. wprowadzające nowe usługi i produkty	2 – operacja wprowadza nową usługę lub produkt w danym środowisku lokalnym/miejscowości 0 – operacja nie wprowadza nowej usługi lub produktu	
6	Nowe technologie	Preferuje operacje wykorzystujące i wdrażające nowe technologie, w tym nowoczesne rozwiązania informatyczne	1 – operacja wykorzystuje/wdraża nowe rozwiązania technologiczne, w tym informatyczne 0 – operacja nie wykorzystuje nowych technologii	
7	Innowacyjność operacji	Preferuje operacje innowacyjne, niespotykane w skali lokalnej - tj. wykorzystujące niepraktykowane dotąd zastosowania zasobów i rozwiązań, nowe technologie lub realizujące nowe usługi lub produkty na obszarze LGD	1 - ma charakter innowacyjny w danym środowisku lokalnym 0 - nie ma charakteru innowacyjnego	
8	Promocja obszaru	Preferuje operacje, które wpływają na promocję regionu Krainy Łęgów Odrzańskich	1 - umieszczenie informacji/logotypu regionu Krainy Łęgów Odrzańskich 1 – umieszczenie informacji o operacji na stronach LGD lub w wydawnictwach LGD 1 – umieszczenie informacji o operacji w mediach 1 – wykorzystuje w tytule operacji nazwę „Łęgi Odrzańskie” lub pochodne 0 – brak wpływu na promocję KŁO Od 0 do 4 punktów	
9	Wysokość	Preferuje operacje, które nie	5 – wnioskowana kwota nie	Kryterium niezbędne dla osiągnięcia

	wnioskowanej kwoty pomocy (dofinansowania)	przekraczają kwoty dofinansowania w wysokości 100 000,00 zł <i>Kryterium dotyczy tylko działania Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw!</i>	przekracza kwoty 100 000,00 zł, 0 – wnioskowana kwota przekracza kwotę 100 000,00 zł	wskaźników realizacji LSR KŁO
10	Stopień spełnienia dodatkowych założeń LSR	Preferuje operacje które w największym stopniu pod względem merytorycznym i finansowym realizują cele i przedsięwzięcia w ramach tematycznego naboru wniosków. <i>Kryterium dotyczy tylko tematycznego naboru wniosków!</i>	0 – brak zgodności z założeniami tematycznego naboru 1 - Mały stopień zgodności z założeniami tematycznego naboru 2- Średni stopień zgodności z założeniami tematycznego naboru 3 - Duży stopień zgodności z założeniami tematycznego naboru	Kryterium niezbędne dla osiągnięcia wskaźników realizacji LSR KŁO w ramach tematycznego naboru. Kryterium powstało dla premiowania operacji zgodnych z LSR KŁO i realizujących założenia tematycznego naboru w jak największym stopniu.
11	Grupa docelowa	Preferuje operacje, które nastawione są na 2 konkretne grupy docelowe młodzież do 26 roku życia i osoby powyżej 50 roku życia <i>Kryterium dotyczy tylko tematycznego naboru wniosków!</i>	2- główną grupą docelową operacji są osoby do 26 roku życia i osoby powyżej 50 roku życia 1- główną grupą docelową operacji są osoby do 26 roku życia lub osoby powyżej 50 roku życia 0- Operacja nie wskazuje jako głównej grupy docelowej osób do 26 roku życia i/lub powyżej 50 roku życia	Dotyczy tylko tematycznego naboru wniosków
			Maksymalnie dla naboru tematycznego 25 punktów dla TRM 20 punktów dla RDN dla naboru zwykłego 20 punktów dla TRM 15 punktów dla RDN	
<p>Minimalna ilość punktów jaką musi otrzymać operacja, by zostać uznana za spełniającą lokalne kryteria wyboru: 40 % dla naboru tematycznego minimum 10 punktów dla TRM minimum 8 punktów dla RDN</p>				

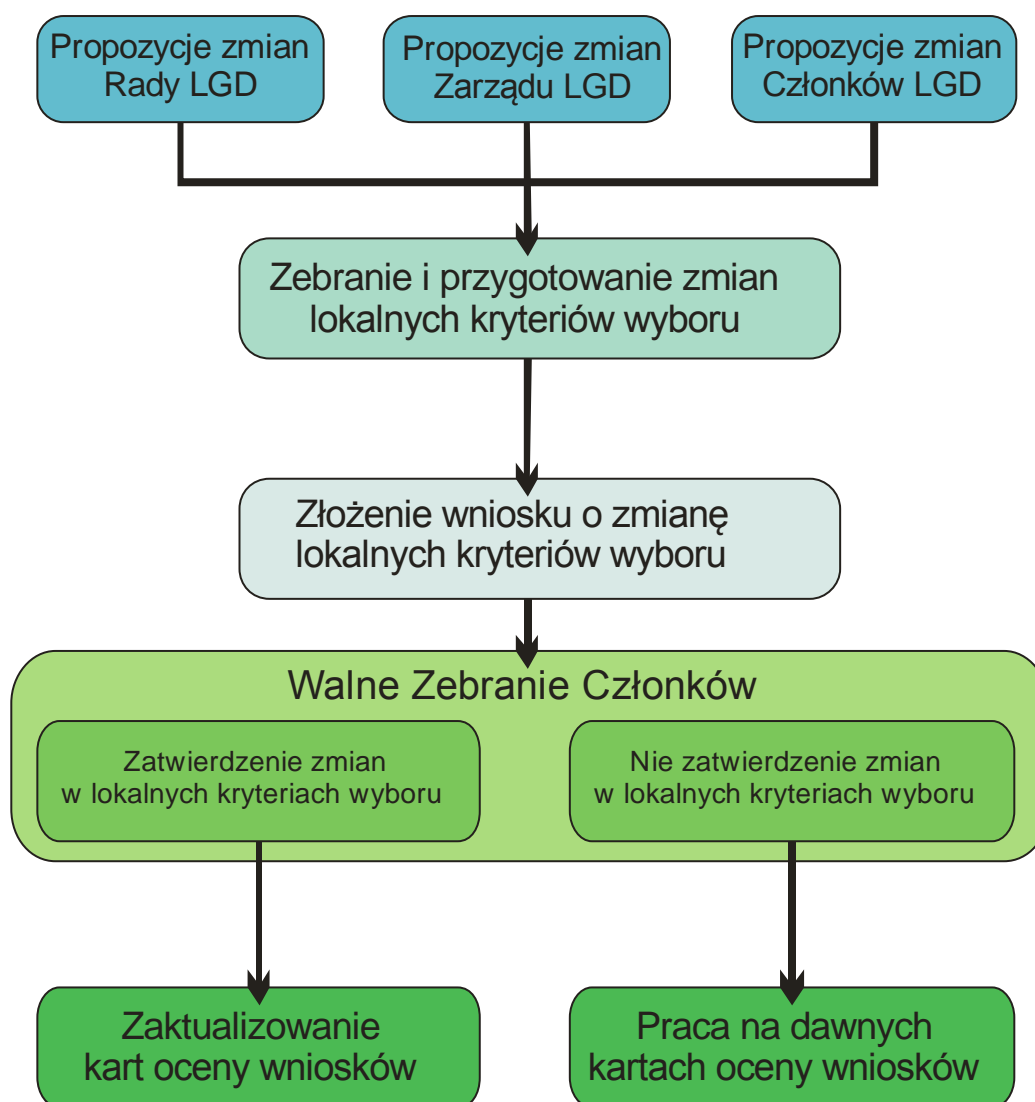
dla naboru zwykłego
minimum 8 punktów dla TRM
minimum 6 punktów dla RDN

PROCEDURY DODATKOWE

Procedura zmiany Lokalnych Kryteriów Wyboru

- Rada LGD ma prawo do propozycji zmiany lokalnych kryteriów wyboru projektów. Może się to stać w ramach aktualizacji LSR-u.
- Uprawnieni do wystąpienia o zmianę lokalnych kryteriów wyboru są wszyscy członkowie Rady, członkowie Zarządu i członkowie LGD. Zgłaszają pisemną propozycję zmian wraz ze szczegółowym uzasadnieniem. W oparciu o zgłoszenie Zarząd LGD przygotowuje i składa wniosek do Walnego Zebrania Członków.
- Propozycje zmian są rozpatrywane i uchwalane na Walnym Zebraniu Członków w ramach aktualizacji LSR.
- W przypadku zmiany lokalnych kryteriów wyboru będą one obowiązywać dla konkursów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian.

Procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru- wersja graficzna

Procedura odwoławcza od decyzji Rady

- Każdy wnioskodawca, który złożył wniosek w konkursie ma prawo do odwołania się od wyników pracy Rady.
- Odwołanie ma postać wniosku do Rady LGD o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji, według wzoru udostępnionego przez Biuro LGD, stanowiącym **załącznik nr 12** do niniejszej procedury.
- Biuro Zarządu informuje wnioskodawcę o wybraniu lub nie wybraniu operacji do realizacji, w ciągu 7 dni od posiedzenia Rady, na którym zapadły stosowne uchwały. Wnioskodawcy przysługuje prawo złożenia odwołania w terminie 7 dni od otrzymania pisma powiadamiającego o wynikach pracy Rady. W tym samym terminie wnioskodawcy przysługuje prawo wglądu do protokołu oceny w siedzibie Biura Zarządu.
- Odwołanie polega na ponownym rozpatrzeniu przez Radę wniosku o dofinansowanie operacji na najbliższym posiedzeniu Rady.
- Wniosek o ponowne rozpatrzenie operacji pozostaje bez rozpatrzenia w przypadku, gdy:
  - nie zostało złożone osobiście
  - został wniesiony po upływie terminu określonego w pkt 3,
  - został wniesiony przez nieuprawniony podmiot, tzn nie będący wnioskodawcą, którego wniosek o dofinansowanie operacji podlegał ocenie,
  - nie zawierał pisemnego uzasadnienia lub innych danych wymaganych we wniosku o ponowne rozpatrzenie.
- Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji musi zostać szczegółowo uzasadniony.
- W momencie ponownego rozpatrywania wniosku o dofinansowanie operacji, członkowie Rady rozpatrują wniosek na podstawie kryteriów obowiązujących w danym konkursie i tylko w tych elementach, których dotyczy uzasadnienie podane przez wnioskodawcę.
- Wniosek o dofinansowanie operacji, który w wyniku ponownego rozpatrzenia uzyskał liczbę punktów kwalifikujących go do objęcia dofinansowaniem w danym naborze, zyskuje prawo dofinansowania. Ten fakt może spowodować skreślenie z listy - operacji o mniejszej liczbie punktów. Wówczas tworzy się zweryfikowaną po odwołaniach listę ocenionych operacji, która jest obowiązująca.
- Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie konkretnej operacji może zostać złożony tylko jeden raz.
- O wynikach ponownego rozpatrzenia wniosku wnioskodawca zostaje poinformowany w terminie 14 dni od dnia posiedzenia Rady, na którym wniosek był rozpatrywany..
- Ponowna decyzja Rady jest ostateczna i nie przysługuje od niej odwołanie.

9.1. Warunki zgodności

1. Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz. U. nr 200, poz. 1442 z późniejszymi zmianami);

Beneficjenci:

O pomoc może ubiegać się rolnik lub jego domownik w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, lub małżonek tego rolnika, który:

- a) jest obywatelem państwa członkowskiego Unii Europejskiej,
- b) jest pełnoletnia i nie ukończył 60 roku życia,
- c) ma miejsce zamieszkania w miejscowości należącej do:
  - gminy wiejskiej lub
  - gminy – miejsko wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców lub
  - gminy miejskiej, wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców,
- d) nie podlega wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy na podstawie przepisów rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (Dz. Urz. UE L 277 z 21.10.2005, str. 1, z późn. zm.) oraz przepisów Unii Europejskiej wydanych w trybie tego rozporządzenia lub przepisów odrębnych,
- e) nie wystąpił o przyznanie lub nie przyznano mu renty strukturalnej w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 lub Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, zwanego dalej "Programem",
- f) jest nieprzerwanie ubezpieczony w pełnym zakresie na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, przez okres co najmniej ostatnich 12 miesięcy poprzedzających miesiąc złożenia wniosku o przyznanie pomocy,
- g) nie będzie realizował operacji jako wspólnik spółki cywilnej,
  - jeżeli za rok poprzedzający rok złożenia wniosku o przyznanie pomocy, do gruntów rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego posiadanego przez tego rolnika, przyznano płatność do gruntów rolnych.

Zakres pomocy

Pomocy udziela się z tytułu podjęcia lub rozwoju działalności w zakresie:

- usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa;
- usług dla ludności;
- sprzedaży hurtowej i detalicznej;
- rzemiosła lub rękodzielnictwa;
- robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych;
- usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem;
- usług transportowych;
- usług komunalnych;
- przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych;
- magazynowania lub przechowywania towarów;
- wytwarzania produktów energetycznych z biomasy;
- rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych.

Pełen wykaz znajduje się w załączniku nr 1 do rozporządzenia „Wykaz działalności nierolniczych, w zakresie których może być przyznana pomoc”).

Pomoc jest przyznana, jeżeli:

- operacja jest uzasadniona pod względem ekonomicznym;
- operacja spełnia wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawa, które mają zastosowanie do tej operacji;
- działalność, której dotyczy operacja, zarejestrowana jest w miejscowości należącej do:
  - gminy wiejskiej, albo gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców,
  - gminy miejskiej, z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców;
- inwestycje związane z budową, remontem, wyposażeniem, zagospodarowaniem nieruchomości objętych operacją, dotyczą nieruchomości położonych w miejscowościach o których mowa w punkcie 3;
- operacja wiąże się z możliwością zatrudnienia w ramach podjętej albo rozwijanej działalności nierolniczej;
- gospodarstwo rolne, w którym pracuje beneficjent było objęte, w roku poprzedzającym rok złożenia wniosku, płatnościami bezpośrednimi.

Forma i wysokość pomocy

Pomoc ma formę zwrotu maksymalnie 50% kosztów kwalifikowanych operacji etapowo lub za cały projekt.

. Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi w gospodarstwie rolnym, w okresie realizacji programu (2009-2015), **nie może przekroczyć 100 tys. zł.**

2. Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania "Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2010 (Dz.U. 2008 nr 139 poz. 883 z późniejszymi zmianami)

Beneficjenci:

O pomoc może ubiegać się **osoba fizyczna**:

1) która:

- a) podejmuje albo wykonuje we własnym imieniu działalność gospodarczą jako mikroprzedsiębiorca,
- b) jest obywatelem państwa członkowskiego Unii Europejskiej,
- c) jest pełnoletnia i nie ukończyła 60 roku życia,
- d) nie podlega przepisom o ubezpieczeniu społecznym rolników w pełnym zakresie,
- e) nie podlega wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy na podstawie przepisów rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (Dz. Urz. UE L 277 z 21.10.2005, str. 1, z późn. zm.), zwanego dalej

"rozporządzeniem nr 1698/2005", oraz przepisów Unii Europejskiej wydanych w trybie tego rozporządzenia lub przepisów odrębnych, których regulacje dotyczą realizacji operacji, f) w przypadku podmiotów innych niż podmioty podejmujące lub wykonujące działalność gospodarczą obejmującą świadczenie usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa, **ma miejsce zamieszkania** w miejscowości należącej do gminy:

- wiejskiej lub

- gminy-miejsko wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców lub

- gminy miejskiej, wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców,

g) w przypadku podmiotów podejmujących lub wykonujących działalność gospodarczą obejmującą świadczenie usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa, ma miejsce zamieszkania na obszarach wiejskich, to jest w miejscowości należącej do LGD,

2) której, w okresie ostatnich 2 lat poprzedzających złożenie wniosku o przyznanie pomocy, nie przyznano pomocy w ramach działania "Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienie" objętego Programem Operacyjnym "Kapitał Ludzki 2007-2013".

Zakres pomocy

Pomocy udziela się podmiotom z tytułu inwestycji związanych z tworzeniem lub rozwojem mikroprzedsiębiorstw, działających w zakresie:

- usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa;
- usług dla ludności;
- sprzedaży hurtowej i detalicznej;
- rzemiosła lub rękodzielnictwa;
- robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych;
- usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem;
- usług transportowych;
- usług komunalnych;
- przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych;
- magazynowania lub przechowywania towarów;
- wytwarzania produktów energetycznych z biomasy;
- rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych.

Pelen zakres znajduje się w Załączniku nr 1 do Rozporządzenia „Wykaz działalności gospodarczych, w których może być przyznana pomoc”).

Pomoc jest przyznana, jeżeli:

- operacja jest uzasadniona pod względem ekonomicznym;
- operacja spełnia wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawa, które mają zastosowanie do tej operacji;
- siedziba lub oddział lub miejsce zamieszkania przedsiębiorcy oraz, w przypadku operacji związanych z nieruchomością, miejsce położenia nieruchomości, znajdują się:

Forma i wysokość pomocy

Pomoc ma formę zwrotu maksymalnie 50% kosztów kwalifikowanych operacji etapowo lub za cały projekt.

Wysokość pomocy przyznanej na realizację operacji nie może przekroczyć:

100 000 zł - jeśli ekonomiczny plan operacji przewiduje utworzenie 1 miejsca pracy w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne i jest to uzasadnione zakresem rzeczowym operacji,

- 200 000 zł - jeśli ekonomiczny plan operacji przewiduje utworzenie 2 miejsc pracy w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne i jest to uzasadnione zakresem rzeczowym operacji,
- 300 000 zł - jeśli ekonomiczny plan operacji przewiduje utworzenie 3 miejsc pracy w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne i jest to uzasadnione zakresem rzeczowym operacji,

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi w okresie realizacji programu (w latach 2009-2015), nie może przekroczyć 300 000 zł. W przypadku przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych, maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi w okresie realizacji programu wynosi 100 000 zł.

3. Odnowa i rozwój wsi

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lutego 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Odnowa i rozwój wsi" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. 2008 nr 38 poz. 220 z późniejszymi zmianami); Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania "Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. 2008 nr 138 poz. 868 z późniejszymi zmianami)

Beneficjentem może być:

- gmina,
- instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego,
- kościół lub inny związek wyznaniowy,
- organizacja pozarządowa o statusie organizacji pożytku publicznego (w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie).

Pomocy finansowej udziela się podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie: remontu, przebudowy lub wyposażenia obiektów pełniących funkcje rekreacyjne, społeczno-kulturalne i sportowe, w tym świetlic i domów kultury z wyłączeniem szkół, przedszkoli i żłobków,

- budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia obiektów małej architektury,
- budowy, przebudowy, remontu obiektów sportowych, ścieżek rowerowych, szlaków pieszych, placów zabaw, miejsc rekreacji, przeznaczonych do użytku publicznego,
- zakupu towarów związanych z kultywowaniem tradycji społeczności lokalnych lub tradycyjnych zawodów,
- remontu, przebudowy i wyposażenia obiektów służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa kulturowego, tradycji, sztuki lub kultury; kształtowania przestrzeni publicznej,
- budowy lub remontu, przebudowy publicznej infrastruktury związanej rozwojem funkcji turystycznych, sportowych i społeczno-kulturalnych,
- zakupu obiektów zabytkowych lub charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie oraz ich adaptację na cele publiczne,
- odnawiania, eksponowania lub konserwacji lokalnych pomników historii, obiektów architektury sakralnej i miejsc pamięci,

- zakupu materiału siewnego lub nasadzeniowego roślin wieloletnich,
- zakup sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji.

Forma i wysokość pomocy

- refundacji podlegają koszty kwalifikowane poniesione przez beneficjenta, w wysokości nie przekraczającej 80% tych kosztów, z tym że dla jednej miejscowości – nie więcej niż 500 000 zł w okresie realizacji programu,
- wysokość pomocy nie może być wyższa niż 500 000 zł, także w przypadku operacji realizowanej w więcej niż jednej miejscowości, z tym że kwotę tę dzieli się proporcjonalnie do kosztów realizacji w każdej z tych miejscowości, wysokość pomocy przyznanej na realizację jednej operacji nie może być niższa niż 25 000, według kalkulacji kosztów określonych we wniosku o przyznanie pomocy.

Pomoc jest przyznawana na operację:

- która jest niefinansowana z udziałem innych środków publicznych, z wyłączeniem przypadku współfinansowania:
  - z krajowych środków publicznych będących w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w ramach Programu Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
  - z Funduszu Kościelnego,
  - ze środków własnych jednostek samorządu terytorialnego, zgodnie z przepisami o finansach publicznych
  - z krajowych środków publicznych będących w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu i ministra właściwego do spraw turystyki
- realizowaną w miejscowości należącej do:
  - gminy wiejskiej lub gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców, lub
  - gminy miejskiej, z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców;
- realizowaną w zakresie objętym działalnością statutową podmiotu ubiegającego się o pomoc – w przypadku instytucji kultury i organizacji pozarządowej o statusie organizacji pożytku publicznego.

4. Małe projekty

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania "Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. 2008 nr 138 poz. 868 z późniejszymi zmianami)

Beneficjentami może być:

- osoba fizyczna, która:

- a) jest obywatelem państwa członkowskiego Unii Europejskiej,
- b) jest pełnoletnia,

c) **ma miejsce zamieszkania** na obszarze objętym lokalną strategią rozwoju, zwaną dalej LSR lub **wykonuje działalność gospodarczą na tym obszarze**,
- osoba prawna albo jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną, jeżeli posiadają siedzibę na obszarze objętym LSR lub prowadzą działalność na tym obszarze, z wyłączeniem województwa oraz wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych.

Zakres pomocy:

Podnoszenie jakości życia społeczności lokalnej na obszarze objętym LSR przez:

- ✓ udostępnienie urządzeń i sprzętu, z wyłączeniem środków transportu napędzanych mechanicznie,
- ✓ organizacje szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i warsztatowym w ramach działania, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, oraz z wyłączeniem szkoleń połączonych z promocją towarów lub usług określonego przedsiębiorcy,
- ✓ organizację imprez kulturalnych, promocyjnych, rekreacyjnych lub sportowych związanych z promocją lokalnych walorów,
- ✓ zagospodarowanie przestrzeni publicznej z wyłączeniem pasów drogowych dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich,
- ✓ Rozwijanie aktywności społeczności lokalnej poprzez:
- ✓ promocję i organizację lokalnej twórczości kulturalnej lub aktywnej trybu życia, z wyłączeniem remontu i budowy budynków mieszkalnych,
- ✓ promocje lokalnej przedsiębiorczości,
- ✓ remont połączony z modernizacją lub wyposażeniem istniejących świetlic wiejskich oraz innych obiektów, pełniących ich funkcje, oraz zagospodarowanie terenu przylegającego do tych obiektów,
- ✓ Rozwijanie turystyki lub rekreacji na obszarze objętym LSR przez:
- ✓ utworzenie lub zmodernizowanie punktów informacji turystycznej, bazy informacji turystycznej oraz stron internetowych związanych tematycznie z ofertą turystyczną obszaru objętego LSR, przygotowanie i wydanie folderów oraz innych publikacji informacyjnych i promocyjnych dotyczących obszaru objętego LSR,
- ✓ budowę, odbudowę, przebudowę, remont połączony z modernizacją, zagospodarowanie lub oznakowanie obiektów małej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz wyposażenie obiektów pełniących funkcje turystyczne i rekreacyjne, z wyłączeniem hoteli, moteli, pensjonatów oraz bazy gastronomicznej,
- ✓ Promowanie, zachowanie, odtworzenie, zabezpieczenie lub oznakowanie cennego, lokalnego dziedzictwa krajobrazowego i przyrodniczego, w szczególności obszarów objętych poszczególnymi formami ochrony przyrody, w tym obszarów Natura 2000,
- ✓ Zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i historycznego przez:
- ✓ odbudowę, renowację, restaurację albo remont lub oznakowanie obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub objętych ewidencją zabytków,
- ✓ remont lub wyposażenie istniejących muzeów lub innych obiektów pełniących ich funkcję,
- ✓ kultywowanie:
  - miejscowych tradycji, obrzędów i zwyczajów,
  - języka regionalnego i gwary,

- tradycyjnych zawodów i rzemiosła,
- ✓ prowadzenie badań nad obszarem wdrażania LSR, innych niż realizowane w ramach działania, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 23 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- ✓ Inicjowanie powstania, przetwarzania lub wprowadzania na rynek produktów i usług, których podstawę stanowią lokalne dziedzictwo, w tym kulturowe, historyczne lub przyrodnicze, zwanych dalej „produktami lub usługami lokalnymi”, albo podnoszenie jakości takich produktów lub usług przez:
  - ✓ udział w targach i konkursach produktów lub usług lokalnych,
  - ✓ promocję produktów lub usług lokalnych,
  - ✓ uzyskanie certyfikatów i uczestnictwo w systemach jakości, innych niż realizowane w ramach działania, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 7 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
  - ✓ budowę, adaptację lub wyposażenie niemieszkalnych obiektów budowlanych wykorzystywanych do prowadzenia sprzedaży lub usług lokalnych,
  - ✓ budowę, adaptację lub wyposażenie niemieszkalnych obiektów budowlanych wykorzystywanych do tradycyjnego wyrobu produktów lokalnych,
  - ✓ badanie rynku produktów lub usług lokalnych – z wyłączeniem działalności rolniczej,
  - ✓ Wykorzystanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia warunków prowadzenia działalności kulturalnej lub gospodarczej, w tym polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym z wyłączeniem działalności rolniczej.

Poziom dofinansowania

Wysokość pomocy nie może przekroczyć 70% kosztów kwalifikowanych i nie więcej niż 25 000 zł na jeden mały projekt przy czym całkowity koszt operacji nie może być niższy niż 4,5 tys.. Poziom dofinansowania dla danego beneficjenta nie może przekroczyć kwoty 100 000 zł w okresie realizacji programu (2009-2015)

10. Określenie budżetu LSR dla każdego roku jej realizacji

Całkowity budżet, jakim dysponuje Lokalna Grupa Działania Kraina Łęgów Odrzańskich w ramach realizacji Osi 4 LEADER – Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich wynosi 22 881 360,00 zł.

Wielkość budżetu wynika z iloczynu, liczby mieszkańców zameldowanych na pobyt stały, na obszarze objętym LSR, według stanu na dzień 31 grudnia 2006 r. (wg GUS) i określonych dla poszczególnych komponentów kwot:

Komponent i jego kod wg PROW 2007-13	Przewidziana kwota (zł)	Liczba mieszkańców	Wartość budżetu (zł)
Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju (kod 4.1/413)	116	120 820,00	14 015 120,00
Wdrażanie projektów współpracy (kod 4.21)	3	120 820,00	362 460,00
Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja (kod 4.31)	29	120 820,00	3 503 780,00
Razem			17 881 360,00

a także środków otrzymanych w wyniku drugiego konkursu na wybór LGD do realizacji LSR w zakresie dodatkowych zadań w wys. 5 000 000 zł, w tym na Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju (kod 4.1/413) – 4 600 000 zł oraz na *Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja (kod 4.31) – 400 000 zł.*

Poniższa tabela przedstawia podział środków LGD Kraina Łęgów Odrzańskich w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” (kod 4.1/413) z uwzględnieniem minimalnej alokacji środków na poziomie 10% dla każdej z operacji:

Kod 4.1/413	Kwota alokacji(zł)	Średnia wartość pomocy (zł)	Planowana liczba operacji
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	1 700 000,00	75 000,00	23

Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	1 900 000,00	100 000,00	19
Odnowa i rozwój wsi	11 400 000,00	316 667,00	36
Małe projekty	3 615 120,00	25 000,00	145
Wysokość środków łącznie	18 615 120,00		

Założenia budżetowe

Koszty całkowite operacji stanowią sumę kwoty refundowanej (dofinansowania) i wkładu własnego zgodnego z rodzajem operacji – wg wytycznych PROW 2007-2013, tj.:

- » dla operacji „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” maksymalnie 50% dofinansowania (czyli minimum 50% wkładu własnego beneficjenta);
- » dla operacji „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” maksymalnie 50% dofinansowania (czyli minimum 50% wkładu własnego beneficjenta);
- » dla operacji „Odnowa i rozwój wsi” maksymalnie 80% dofinansowania (czyli minimum 20% wkładu własnego beneficjenta);
- » dla operacji „Małe projekty” maksymalnie 70% dofinansowania (czyli minimum 30% wkładu własnego beneficjenta);
- » dla operacji w ramach komponentów „Wdrażanie projektów współpracy” i „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja” - 100% dofinansowania (nie wymagany jest wkład własny)

Tabela pomocnicza budżetu dla dodatkowych zadań

Rok realizacji LSR	Działania osi 4 przeprowadzane przez LGD											
	4.1/413 - Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju					4.21 Wdrażanie projektów Współpracy			4.31 Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja			Razem oś 4
	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	Razem 4.1/413	Przygotowanie projektów współpracy	Realizacja Projektów współpracy	Razem 4.21	Funkcjonowanie LGD (koszty bieżące)	Nabywanie umiejętności i aktywizacja	Razem 4.31	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2013	3 oper. 200 000,00	3 oper. 400 000,00	12 oper. 3 000 000,00	20 oper 1 000 000,00	38 oper. 4 600 000,00	0,00	0	0,00	200 000,00	0,00	200 000	4800 000
2014	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	200 000,00	0,00	200 000	200 000
2015	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0
2013-2015	3 oper. 200 000,00	3 oper. 400 000,00	12 oper. 3 000 000,00	20 oper 1 000 000,00	38 oper. 4 600 000,00	0	0	0	400 000,00	0, 00	400 000	5 000 000

Stowarzyszenie LGD „Kraina Łęgów Odrzańskich” - Lokalna Strategia Rozwoju

Rok	Kategoria kosztu	Działania osi 4 przeprowadzane przez LGD											
		4.1/413 - Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju					4.21 Wdrażanie projektów współpracy			4.31 Funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności i aktywizacja			Razem oś 4
		Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	Razem 4.1/413	Przygotowanie projektów współpracy	Realizacja Projektów współpracy	Razem 4.21	Funkcjonowanie LGD (koszty bieżące)	Nabywanie umiejętności i aktywizacja	Razem 4.31	
2009	całkowite	200 000,00	119 834,00	3 411 229,84	177 815,21	3 908 879,05	0,00	0,00	0	387 627,20	152 912,80	540 540,00	4 449 419,05
	kwalfikowane	200 000,00	119 834,00	3 411 229,84	177 815,21	3 908 879,05	0,00	0,00	0	387 627,20	152 912,80	540 540,00	4 449 419,05
	do refundacji	100 000,00	59 917,00	2 728 983,87	124 470,65	3 013 371,52	0,00	0,00	0	387 627,20	152 912,80	540 540,00	3 553 911,52
2010	całkowite	200 000,00	1 051 042,00	1 832 972,17	450 088,76	3 534 102,93	0	0	0	387 627,20	152 912,80	540 540,00	4 074 642,93
	kwalfikowane	200 000,00	1 051 042,00	1 832 972,17	450 088,76	3 534 102,93	0	0	0	387 627,20	152 912,80	540 540,00	4 074 642,93
	do refundacji	100 000,00	525 521,00	1 466 377,74	315 062,13	2 406 960,87	0	0	0	387 627,20	152 912,80	540 540,00	2 947 500,87
2011	całkowite	200 000,00	262 000,00	0,00	389 754,30	851 754,30	0,00	0,00	0,00	387 627,20	152 912,80	540 540,00	1 392 294,30
	kwalfikowane	200 000,00	262 000,00	0,00	389 754,30	851 754,30	0,00	0,00	0,00	387 627,20	152 912,80	540 540,00	1 392 294,30
	do refundacji	100 000,00	131 000,00	0,00	272 828,01	503 828,01	0,00	0,00	0,00	387 627,20	152 912,80	540 540,00	1 044 368,01
2012	całkowite	1 000 000,00	400 000,00	4 060 426,25	1 084 949,00	6 545 375,25	0,00	0,00	0,00	387 627,20	152 912,80	540 540,00	7 085 915,25
	kwalfikowane	1 000 000,00	400 000,00	4 060 426,25	1 084 949,00	6 545 375,25	0,00	0,00	0,00	387 627,20	152 912,80	540 540,00	7 085 915,25
	do refundacji	500 000,00	200 000,00	3 248 341,00	759 464,30	4 707 805,30	0,00	0,00	0,00	387 627,20	152 912,80	540 540,00	5 248 345,30
2013	całkowite	1 800 000,00	1 967 124,00	4 945 371,74	2 980 838,67	11 693 334,41	0,00	362 460,00	362 460,00	587 627,20	152 912,80	740 540,00	12 796 334,41
	kwalfikowane	1 800 000,00	1 967 124,00	4 945 371,74	2 980 838,67	11 693 334,41	0,00	362 460,00	362 460,00	587 627,20	152 912,80	740 540,00	12 796 334,41

Stowarzyszenie LGD „Kraina Łęgów Odrzańskich” - Lokalna Strategia Rozwoju

	do refundacji	900 000,00	983 562,00	3 956 297,39	2 086 587,07	7 926 446,46	0,00	362 460,00	362 460,00	587 627,20	152 912,80	740 540,00	9 029 446,46
2014	całkowite	0,00	0,00	0,00	81 011,20	81 011,20	0,00	0,00	0,00	587 627,20	152 912,80	740 540,00	821 551,20
	kwalfikowane	0,00	0,00	0,00	81 011,20	81 011,20	0,00	0,00	0,00	587 627,20	152 912,80	740 540,00	821 551,20
	do refundacji	0,00	0,00	0,00	56 707,84	56 707,84	0,00	0,00	0,00	587 627,20	152 912,80	740 540,00	797 247,84
2015	całkowite	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	177 627,20	82 912,80	260 540,00	260 540,00
	kwalfikowane	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	177 627,20	82 912,80	260 540,00	260 540,00
	do refundacji	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	177 627,20	82 912,80	260 540,00	260 540,00
2009	całkowite	3 400 000,00	3 800 000,00	14 250 000,00	5 164 457,14	26 614 457,14	0	362 460,00	362 460,00	2 903 390,40	1 000 389,60	3 903 780,00	30 880 697,14
	kwalfikowane	3 400 000,00	3 800 000,00	14 250 000,00	5 164 457,14	26 614 457,14	0	362 460,00	362 460,00	2 903 390,40	1 000 389,60	3 903 780,00	30 880 697,14
2015	do refundacji	1 700 000,00	1 900 000,00	11 400 000,00	3 615 120,00	18 615 120,00	0	362 460,00	362 460,00	2 903 390,40	1 000 389,60	3 903 780,00	22 881 360,00

Tabela pomocnicza budżetu

Rok realizacji LSR	Działania osi 4 przeprowadzane przez LGD											
	4.1/413 - Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju					4.21 Wdrażanie projektów Współpracy			4.31 Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja			Razem oś 4
	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	Razem 4.1/413	Przygotowanie projektów współpracy	Realizacja Projektów współpracy	Razem 4.21	Funkcjonowanie LGD (koszty bieżące)	Nabywanie umiejętności i aktywizacja	Razem 4.31	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2009	1 oper. 100 000,00	1 oper. 59 917,00	8 oper. 2 728 983,87	7 oper. 124 470,65	17 oper. 3 013 371,52	0	0	0	387 627,20	152 912,80	540 540,00	3 553 911,52
2010	1 oper. 100 000,00	3 oper. 525 521,00	7 oper. 1 466 377,74	16 oper. 315 062,13	-27 oper. 2 406 960,87	0	0	0	387 627,20	152 912,80	540 540,00	2 947 500,87
2011	1 oper. 100 000,00	1 oper. 131 000,00	0,00	16 oper. 272 828,01	18 oper. 503 828,01	0	0	0	387 627,20	152 912,80	540 540,00	1 044 368,01
2012	5 oper. 500 000,00	1 oper. 200 000,00	7 oper. 3 248 341,00	36 oper. 759 464,30	49 oper. 4 707 805,30	0,00	0,00	0,00	387 627,20	152 912,80	540 540,00	5 248 345,30
2013	15* oper. 900 000,00**	12 *oper. 983 562,00*	14* oper. 3 956 297,39**	68* oper. 2 086 587,07**	109*oper. 7 926 446,46**	0,00	362 460,00	362 460,00	587 627,20**	152 912,80	740 540,00**	9 029 446,46*
2014	0,00	0,00	0,00	2 oper. 56 707,84	2 oper. 56 707,84	0,00	0,00	0,00	587 627,20**	152 912,80	740 540,00**	797 247,84**
2015	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	177 627,20	82 912,80	260 540,00	260 540,00
2009-2015	23*-oper. 1 700 000,00*	18*-oper. 1 900 000,00**	36*oper. 11 400 000,00**	145*oper. 3 615 120,00**	222* oper. 18 615 120,00**	0,00	362 460,00	362 460,00	2 903 390,40**	1 000 389,60	3 903 780,00**	22 881 360,00*

*ilość operacji z uwzględnieniem dodatkowych zadań

** sumy kwot dla działania z uwzględnieniem dodatkowych zadań

Tabela pomocnicza budżetu II

Cele ogólne	Przedsięwzięcia	Zakładana liczba operacji realizowanych w ramach przedsięwzięcia	Różnicowanie w kierunku działalności mikrolniczej (413)	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw (413)	Odnowa i rozwój wsi (413)	Małe projekty (413)	Razem wdrażanie LSR (4.1/413)	Wdrażanie projektów współpracy (4.21)	Funkcjonowanie LGD (koszty biurowe) i nabywanie umiejętności i aktywizacja (4.31)	Razem Oś 4
1. Zachowanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru w oparciu o wysoką świadomość społeczną, turystykę i promocję regionu.	I Turystyka na Szlaku Odry	Minimalna liczba	3	3	7	28	30			
		Wartość operacji	408 000,00	408 000,00	1 700 000,00	759 680,00	1525680,00			
	II Rozpoznawalna, o wyjątkowych walorach Kraina Łęgów Odrzańskich	Minimalna liczba	4	3	11	25	43			
		Wartość operacji	608 000,00	472000,00	2 500 000,00	593 200,00	4 273 200,00			
	VI E-Kraina Łęgów Odrzańskich	Minimalna liczba	0	1	0	10				
		Wartość operacji	0	200 000,00	0	500 000,00	700 000,00			
2. Budowa zintegrowanego, wykształconego i aktywnego społeczeństwa obywatelskiego oraz poprawa jakości życia mieszkańców.	III Aktywne, wykształcone i zintegrowane społeczeństwo obywatelskie	Minimalna liczba	0	0	9	27	36			
		Wartość operacji	0	0	360000,00	598320,00	4198320,00			
	IV Nowoczesny i zaspokajający potrzeby mieszkańców region	Minimalna liczba	0	0	9	34	43			
		Wartość operacji	0	0	360000,00	753680,00	4353680,00			
3. Rozwój gospodarczy regionu oraz wzrost przedsiębiorczości wśród jego mieszkańców.	V Przedsiębiorczy mieszkańcy – nowe źródła dochodów i miejsca pracy na terenach wiejskich	Minimalna liczba	5	6	0	14	25			
		Wartość operacji	684 000,00	820000,00	0	310240,00	1814240,00			

Stowarzyszenie LGD „Kraina Łęgów Odrzańskich” - Lokalna Strategia Rozwoju

Minimalna liczba operacji w ramach LSR	12	13	36	138	199	3	2	201
Wartość operacji w ramach LSR - ogółem	1 700 000, 00	1 900 000, 00	11 400 000 ,00	3 615 120,00	18 615 120 ,00	362 460,00	3 903 780,00	22 881 360,00

Harmonogram realizacji przedsięwzięć w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju

Przedsięwzięcia i typ operacji zgodnie z LSR	Okres realizacji LSR (z dokładnością do pół roku)													
	2009 I	2009 II	2010 I	2010 II	2011 I	2011 II	2012 I	2012 II	2013 I	2013 II	2014 I	2014 II	2015 I	2015 II
I „Turystyka na Szlaku Odry”														
II „Rozpoznawalna, o wyjątkowych walorach Kraina Łęgów Odrzańskich”														
III „Aktywne, wykształcone i zintegrowane społeczeństwo obywatelskie”														
IV „Nowoczesny i zaspokajający potrzeby mieszkańców region”														
V „Przedsiębiorczy mieszkańcy” – nowe źródła dochodów i miejsca pracy na terenach wiejskich														
Projekt współpracy														
Funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności i aktywizacja														

Harmonogram przewidywanych terminów podawania do publicznej wiadomości informacji o możliwości składania wniosków na realizację działań w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju

Lp.	Wyszczególnienie	2009				2010				2011		2012		2013		2014	
		I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	I	II	I	II	I	II
1	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej				X	X		X		X		X		X	X		
2	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw				X	X		X		X		X		X	X		
3	Odnowa i rozwój wsi				X			X		X		X		X	X		
4	Małe projekty				X	X		X		X		X		X	X	X	X

11. Opis procesu przygotowania i konsultowania LSR

Proces tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju Krainy Łęgów Odrzańskich prowadzony był **metodą uspołecznioną** przy udziale szerokiego grona przedstawicieli regionu - samorządów, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, rolników, lokalnych liderów oraz instytucji. Prace przebiegały zgodnie ze standardami procesu planowania strategicznego, czyli od etapu diagnozy poprzez analizę SWOT, uzgodnienie celów, działań i oczekiwanych rezultatów.

Po odbyciu szeregu spotkań informacyjnych w pierwszej połowie 2008 roku z mieszkańcami i partnerami LGD - przeprowadzono analizę lokalnych i regionalnych aktorów istotnych z punktu widzenia zasad Leadera, interesów społeczności lokalnych i środowisk opiniotwórczych. W wyniku tej analizy wytypowano grupę lokalnych przedstawicieli i liderów, których zaproszono do prac nad dokumentem.

Podstawową metodą wykorzystaną do tworzenia Strategii były **spotkania warsztatowe** prowadzone w okresie od września do października 2008 r. – łącznie odbyły się **2 spotkania, w Środzie Śląskiej (16.09.2008) i Jemielnie (15.10.2008)**, w których udział wzięła **32 osobowa grupa**. Uczestnicy pracowali na sesjach plenerowych oraz w grupach roboczych na każdym etapie opracowania strategii. Warsztaty prowadzone były metodami interaktywnymi przez zaproszonych w tym celu moderatorów, którzy prowadzili proces. Spotkania te wymagały aktywnego uczestnictwa, sprzyjały wymianie poglądów i wiedzy pomiędzy uczestnikami procesu. W ramach tych prac wypracowane zostały: opis i diagnoza obszaru, analiza SWOT, wizja i misja, cele oraz przedsięwzięcia do realizacji w ramach LSR. Dzięki wypracowanym na warsztatach zapisom, uzgodnieniom uczestników i konsultacjami ze społecznością lokalną powstała ostateczna wersja strategii dla Lokalnej Grupy Działania „Krainy Łęgów Odrzańskich”. Na podstawie prac warsztatowych, konsultacji społecznych i po uzgodnieniach z Zarządem LGD przygotowane zostały zasady wdrażania i aktualizacji strategii, wszystkie niezbędne procedury, lokalne kryteria wyboru operacji oraz budżet LSR.

Na potrzeby prac nad strategią pośród mieszkańców obszaru przeprowadzone zostały **badania ankietowe**. Dotyczyły one zapotrzebowania związanego z planowanymi do realizacji przedsięwzięciami oraz możliwymi do sfinansowania w ramach nich operacjami (różnicowanie działalności, mikroprzedsiębiorczość, odnowa wsi oraz „małe projekty”). Wyniki tych badań wykorzystano do planowania podziału środków w ramach budżetu na wdrażanie LSR.

Za pośrednictwem **stron internetowych** samorządów oraz serwisu www.lgdodra.pl, www.partnerstwoodry.pl przekazywane były informacje o spotkaniach warsztatowych oraz stanie prac nad dokumentem. W gminach funkcjonowały **punkty informacyjno – konsultacyjne** oraz osoby, które były łącznikami z pracownikami biura LGD przekazując materiały i informacje. Na bieżąco prowadzone były **konsultacje telefoniczne** z przedstawicielami samorządowymi, reprezentantami organizacji i instytucji z regionu oraz lokalnymi liderami – którzy przekazywali swoje pomysły i spostrzeżenia na temat strategii i planowanych przedsięwzięć. Duża część konsultacji i uzgodnień odbywała się za pomocą poczty elektronicznej. Prace nad LSR zostały zakończone wraz z przyjęciem strategii do realizacji uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” w dniu 12.01.2009 r.

Opis konsultacji LSR w zakresie wprowadzenia nowych oraz rozszerzenia celów szczegółowych i przedsięwzięć

Proces **konsultacji LSR w zakresie wprowadzenia nowych oraz rozszerzenia celów szczegółowych i przedsięwzięć** prowadzony był, podobnie jak samo tworzenie Lokalnej Strategii Rozwoju Krainy Łęgów Odrzańskich, **metodą uspołecznioną** przy udziale partnerów społecznych - samorządów, organizacji pozarządowych, lokalnych liderów, aktorów oraz instytucji. Podstawą prac była wspólna dyskusja oraz ewaluacja własna LGD dokonana na różnych szczeblach zarządzania Partnerstwem: Zarząd, Rada LGD, Walne Zebranie Członków LGD oraz Konwent wójtów, burmistrzów i starostów LGD KŁO, tj. analiza dotychczasowego wdrażania LSR, potrzeb oraz możliwości realizacji dodatkowych zadań przez potencjalnych beneficjentów.

Na podstawie bieżącego monitoringu wnioskowanych i realizowanych operacji (ich zakresów i celów), funkcjonowania LGD i partnerstwa, dyskusji i wymiany poglądów między partnerami, wskazano na obszary, które wymagają wzmocnienia i skoncentrowania działań. Ewaluacja dokonana została w kontekście efektywności, skuteczności, oddziaływania i trwałości podejmowanych nakładów i osiągniętych rezultatów w ramach środków wydatkowanych na realizację LSR KŁO na bieżąco. Jej wyniki zestawiono z wynikami **badania ankietowych** zebranych w raporcie *Rozwój form turystyki w Krainie Łęgów Odrzańskich*. W oparciu o te dwa elementy wskazano dostępność informacji o Dolinie Odry oraz Internet i nowoczesne technologie informatyczno-komunikacyjne jako obszar działania, który należy bezwzględnie rozwijać w sposób możliwie skoncentrowany i usystematyzowany. Ponadto z przeprowadzonej ewaluacji wynika, że w bardzo małym stopniu realizowane są operacje z zakresu ekologii i ochrony przyrody, co w kontekście faktu, iż właśnie przyroda jest głównym elementem wizerunku regionu, może mieć niekorzystne oddziaływanie. Wskazane było więc zaproponowanie takich działań, które zachęcą do podejmowania operacji w tym zakresie, a jednocześnie wzmocnią przyrodniczy wizerunek obszaru. W dalszym ciągu niewystarczająco wykorzystywane są również elementy kulturowo-historyczne (zarówno materialne jak i niematerialne), o które należałoby zadbać w zakresie zarówno projektów inwestycyjnych, jak i miękkich, a w optymalnym wymiarze, w ramach łączenia tych dwóch płaszczyzn. Powyższe wyniki ewaluacji stanowiły dla zarządu LGD ważny punkt wyjścia dla konsultacji i wypracowania propozycji zmian LSR.

Pierwsze wytyczne do wprowadzenia zmian w zakresie nowych zadań w LSR KŁO pojawiły się po uzyskaniu *Rozwój form turystyki w Krainie Łęgów Odrzańskich* (Wrocław, 2009) Raport jest upubliczniony na stronie <http://www.lgdodra.pl/leader/raport>. Wówczas nie było jeszcze dokładnego planu dotyczącego źródeł finansowania nowych zadań ale już powstawały konkretne pomysły na realizację zadań rozwijających KŁO.

Dalsze prace nad projektem zmian były prowadzone w ramach partycypacji społecznej i partnerskiej. Przeprowadzono cykl spotkań dotyczących zmian LSR KŁO. Pierwsze spotkanie odbyło się w dniu 5 grudnia 2011 r. w Krzelowie (gmina Wińsko). Był to Konwent, wójtów, burmistrzów i starostów Krainy Łęgów Odrzańskich. Na konwencie przedstawiono problematykę rozwoju promocji i informacji w Krainie Łęgów Odrzańskich po czym władze samorządowi zaproponowali kierunki związane z nowymi technologiami w komunikacji, wizerunku i promocji działalności partnerów KŁO i regionu. Zaproponowano, aby kwestie nowych zadań dokładnie omówić z partnerami w ramach kolejnego, szerszego spotkania LGD.

Kolejnym etapem było spotkanie Wizja i przyszłość Krainy Łęgów Odrzańskich, które odbyło się 13 grudnia 2012 w Środzie Śląskiej. W jego trakcie **debata open-space** wypracowano propozycje rozwiązań promocyjnych w zakresie turystyki, edukacji i promocji. Działania

wypracowano w grupach. Powstała ogólna lista zadań w zakresie kilku programów merytorycznych prowadzonych przez lgd z czego do projektu zmiany LSR KŁO wniesiono część zapisów z programu Szlak Odry oraz większość zapisów z grupy programowej EDUKACJ (nowy program). Zaproszenie na spotkanie było otwarte i uczestniczyli w nim członkowie LGD, członkowie Rady LGD, członkowie zarządu, sołtysi, radni, lokalni liderzy i aktorzy oraz animatorzy Krainy Łęgów Odrzańskich. Łącznie w debacie udział wzięło 30 osób.

Wypracowane na debacie rozwiązania zostały rozesłane na **liście dyskusyjnej Krainy Łęgów Odrzańskich** oraz wysłane do członków LGD i członków Zarządu.

W międzyczasie w oczekiwaniu na publikację rozporządzenia o dodatkowym naborze przy okazji spotkań wewnętrznych, dyskutowano o propozycjach zmian lsr i nowych zadań do lsr na posiedzeniach:

- ✓ Walnego Zebrania Członków LGD – 25 stycznia 2012r.
- ✓ Rady LGD – 22 lutego 2012r.
- ✓ Zarządu LGD – 25 stycznia, 14 lutego 2012r.

Zarząd LGD w dniu 14 lutego 2012r. przyjął propozycję kierunków zmian LSR KŁO i nakazał pracownikom biura przygotowania do złożenia wniosku o dodatkowe środki na realizację LSR.

Wypracowane zmiany do LSR, nowe zadania i programy merytoryczne LGD KŁO zostały zatwierdzone w ramach Konwentu wójtów, burmistrzów i starostów Krainy Łęgów Odrzańskich w dniu 27 kwietnia 2012r. w Środzie Śląskiej.

Na podstawie ogłoszonego rozporządzenia *Ministra Rolnictwa i Rozwoju wsi z dnia 9 marca 2012 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych kryteriów i sposobu wyboru lokalnej grupy działania do realizacji lokalnej strategii rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007- 2013*, rozpoczęto pracę nad dokumentem zmian LSR KŁO. Zebrano wszystkie dotychczasowe wyniki, warsztatów, spotkań, dyskusji, debat i rozmów konkretyzując zapisy w niniejszym dokumencie.

W fazie konsultacji dotychczasowych wyników opracowania rozesłano w formie elektronicznej do wszystkich członków LGD zaproszenie do współpracy nad projektem zmiany LSR z prośbą o ostateczne przesyłanie propozycji i pomysłów dot. rozszerzenia obecnych przedsięwzięć/celów szczegółowych i/lub wprowadzenia nowych metodą „burzy mózgów”. Aby dotrzeć do partnerów społecznych, którzy nie są członkami LGD zaproszenie umieszczono na stronie internetowej LGD, a także rozesłano poprzez listę dyskusyjną partnerstwa Kraina Łęgów Odrzańskich.

Następnie 17 lipca 2012r. odbyło się w siedzibie stowarzyszenia w Prochowicach spotkanie warsztatowe z udziałem przedstawicieli różnych sektorów. Przedstawiono na nim wstępne założenia do projektu zmiany LSR oraz przeprowadzono dyskusję, w wyniku której uzgodniono szczegółowe kierunki prac nad zmianami LSR KŁO. Kolejnym elementem konsultacji było przesłanie dokumentu roboczego projektu zmian LSR członkom LGD z ponowną prośbą o **przejrzenie propozycji i przesłanie ewentualnych uwag w wyznaczonym terminie**. Ponadto na bieżąco prowadzone były **konsultacje telefoniczne** oraz za pomocą poczty elektronicznej.

W wyniku prac powstał ostateczny projekt zmian LSR, który został poddany ostatecznej dyskusji podczas Walnego Zebrania Członków LGD, a następnie zatwierdzony uchwałą

Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” w dniu 27.07.2012 r.

Schemat prac nad Lokalną Strategią Rozwoju

Przygotowanie procesu – kwiecień /sierpień 2008

- Konferencja Odrzańska informująca o nowym okresie programowania i potrzebie budowy Lokalnej Strategii Rozwoju
- Informowanie społeczności lokalnej (indywidualne spotkania z lokalnymi liderami i partnerami)

Opracowanie dokumentu strategii – wrzesień /listopad 2008

- **Warsztaty z mieszkańcami** (2 spotkania)
  - » Diagnostyka obszaru i analiza uczestników
  - » Analiza SWOT
  - » Identyfikacja problemów
  - » Wizja, cele, misja LGD
  - » Cele główne i szczegółowe
  - » Przedsięwzięcia do realizacji wraz z budżetem
- **Badania ankietowe**
- **Konsultacje ze społecznością lokalną**
  - » Punkty konsultacyjne w gminach, strony internetowe

Listę osób biorących udział w pracach nad strategią zamieszczono na str. 3 LSR

Zakończenie procesu – grudzień 2008 /styczeń 2009

- Konsultacje z lokalnymi liderami i partnerami
- Przyjęcie na Walnym Zebraniu Członków – końcowego dokumentu LSR

12. Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR

Lokalna Grupa Działania odpowiedzialna będzie za proces wdrażania i aktualizacji LSR. Z jednej strony Rada odpowiedzialna będzie za wybór operacji do realizacji a z drugiej zarząd realizować będzie działania związane z **wdrażaniem LSR** – promocją i informacją, aktywizacją i motywowaniem społeczności lokalnej do zaangażowania się w realizację Leadera, odpowiedzialny będzie również za **aktualizację** Strategii.

Rada realizując swoje podstawowe zadanie, jakim jest wybór projektów powinna kierować się zasadami bezstronności, jawności i przejrzystości w podejmowaniu decyzji. Zasady i procedury dotyczące wyboru projektów dokładniej opisane zostały w rozdziale 9 Strategii. Szersza i nie mniej odpowiedzialna będzie rola Zarządu LGD. Jego zadania w procesie **wdrażania** LSR podzielić można na działania związane z **promocją i informacją, aktywizacją i motywowaniem** oraz **monitorowaniem** realizacji Strategii.

W ramach **promocji i informacji** LGD w pierwszym okresie wdrażania powinno skupić się na działaniach zapewniających szeroką informację i promocję założeń Lokalnej Strategii Rozwoju oraz przybliżającą zasady i harmonogram ogłaszania konkursów na finansowanie konkretnych operacji. W tym celu wykorzystane mogą zostać tradycyjne oraz bardziej nowoczesne narzędzia komunikacji społecznej. Ponieważ Program Leader proponuje wsparcie głównie dla mieszkańców obszarów wiejskich nie należy pomijać narzędzi, które są dla nich bezpośrednio dostępne, tj. tablice ogłoszeniowe w wioskach, informacje na tablicach przy urzędach gmin i parafiach, druki informacyjne wykładane w sklepach i innych często odwiedzanych przez mieszkańców miejscach. Warto również współpracować z **lokalnymi mediami** w realizacji działań promocyjnych. Do realizacji tych działań zaangażować można również lokalną prasę, radio i telewizję. Obecnie standardowym narzędziem komunikacji staje się Internet. Niezbędne jest, aby na stronie internetowej www.partnerstwoodry.pl i www.lgdodra.pl dostępna była Lokalna Strategia Rozwoju, harmonogram konkursów, informacja o aktualnych wydarzeniach, wzory wniosków, protokoły z posiedzeń Rady, etc. Dodatkowo w kolejnych latach wdrażania LSR pomyśleć można o lokalnej bazie „dobrych praktyk” projektów sfinansowanych już w ramach środków Leadera. Dobrym narzędziem komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami obszaru będzie funkcjonująca już przy stronie internetowej **e-mailowa lista dyskusyjna** Partnerstwa

Za bezpośredni kontakt ze społecznością lokalną odpowiedzialne będzie działające przy zarządzie LGD biuro. W jego godzinach pracy przynajmniej jeden pracownik powinien być obecny i dysponować aktualną informacją o działaniach LGD, konkursach oraz udostępniać wzory wniosków i instrukcję ich wypełniania. Biuro odpowiedzialne będzie za zorganizowanie bezpłatnej pomocy doradczej dla podmiotów z obszaru zainteresowanych złożeniem wniosków w ramach ogłaszanych konkursów oraz przyjmować składane wnioski. Widać więc, że w działaniach informacyjnych i promocyjnych najistotniejsza będzie rola biura, które koordynować będzie realizację tych działań i dbać o ich aktualność i systematyczność.

Ważną rolą LGD we wdrażaniu LSR powinno być **aktywizowanie i motywowanie** mieszkańców do zaangażowania się we wdrażanie Strategii. Na tym polu LGD może pochwalić się już osiągnięciami związanymi z dużym zaangażowaniem lokalnych liderów reprezentujących sektory publiczny, społeczny i gospodarczy w prace warsztatowe i przygotowanie dokumentu LSR. Zaangażowanie to zaowocowało również wejściem tych osób w skład Rady i Zarządu LGD. Można więc domniemać, że kompetencje przedstawicieli tych organów są wystarczające do podjęcia działań aktywizacyjnych i motywacyjnych skierowanych do pozostałych mieszkańców obszaru. W tym zakresie szczególna rola organów LGD związana będzie z pomocą dla beneficjentów w przygotowaniu wniosków o przyznanie pomocy w ramach LSR. Obecnie na obszarze niewiele jeszcze podmiotów ma doświadczenie w tworzeniu aplikacji konkursowych i pozyskiwanie w ten sposób środków na swoją działalność. Zadaniem LGD będzie zorganizowanie szkoleń i warsztatów, skierowanych do organizacji pozarządowych i osób fizycznych, pozwalających potencjalnym beneficjentom na nabycie niezbędnych umiejętności i kwalifikacji. Drugim ważnym zadaniem będzie aktywizacja mieszkańców do wspólnych działań społecznych i realizowanie ich poprzez zakładanie organizacji pozarządowych, grup nieformalnych, spółdzielni socjalnych etc.

W następnym rozdziale opisany zostanie system **monitorowania** będący elementem ewaluacji własnej LGD.

System **aktualizacji** Strategii bezpośrednio związany będzie z wnioskami płynącymi z monitorowania wdrażania LSR oraz dokonanej ewaluacji własnej LGD.

Monitorowanie oraz ewaluacja własna w sposób systematyczny będzie przeprowadzana na zakończenie każdego roku wdrażania LSR.

Druga naczelną zasadą prac nad aktualizacją LSR dotyczy, podobnie jak na etapie tworzenia dokumentu, zaangażowania w ten proces szerokiej reprezentacji społeczności lokalnej.

Aktualizacja LSR będzie realizowana w przypadku zaistnienia przesłanek do wprowadzenia zmian, ale nie rzadziej niż raz do roku, przy czym ostatnia aktualizacja powinna odbyć się w roku 2013, a aktualizacja przeprowadzona w 2012 r. będzie obejmować również wskaźniki przedsięwzięć.

Wnioski z tej analizy posłużą do eliminacji ewentualnych błędów i barier we wdrażaniu LSR. A w przypadku szczególnie negatywnej oceny wpływającej z wyciągniętych wniosków zakończą się rekomendacją uruchomienia procesu aktualizacji LSR. Proces aktualizacji wykorzystywać będzie narzędzia planowania strategicznego zastosowane już podczas prac nad LSR, tj. warsztaty z liderami lokalnymi, badania ankietowe, konsultacje za pośrednictwem Internetu etc.

13. Zasady i sposób dokonywania oceny (ewaluacji) własnej

W przypadku ewaluacji własnej w ramach programu Leader zwrócić uwagę należy na 2 aspekty: wdrażanie LSR oraz funkcjonowanie LGD.

Ewaluacja musi być realizowana na bieżąco a z końcem każdego roku powinny być zbierane płynące z niej wnioski. Raz na dwa lata (przełom 2010/2011 oraz 2012/2013) należy wykorzystać je do aktualizacji LSR. Po zakończeniu realizacji Strategii w 2015 roku dokonana powinna być ewaluacja końcowa. Za realizację tych działań odpowiedzialny będzie Zarząd LGD, który na podstawie niniejszych rekomendacji przygotować powinien szczegółowe zasady systemu monitorowania i ewaluacji własnej wdrażania LSR. W przypadku zgłaszanych przez członków Partnerstwa nieprawidłowości we wdrażaniu LSR do działań związanych z monitoringiem i ewaluacją włączona zostanie komisja rewizyjna.

Podstawą ewaluacji we wdrażaniu LSR będzie monitoring osiągnięcia celów strategii oraz wskaźników realizacji przedsięwzięć. Cele ogólne powinny zostać osiągnięte w perspektywie długofalowej, realny wydaje się horyzont czasowy do 2020 roku. Cele szczegółowe osiągnięte będą na koniec realizacji przedsięwzięć zapisanych w LSR, tj. do końca 2015 roku.

W monitoringu zaawansowania realizacji celów pomocne będą wskaźniki realizacji celów. Aby zachować spójność dokumentu i przede wszystkim efektywność planowania strategicznego oraz realizacji LSR przedstawione niżej wskaźniki realizacji celów są tożsame z wskaźnikami rezultatu i oddziaływania zaplanowanych przedsięwzięć.

Analiza osiągnięcia celów oraz coroczne monitorowanie osiągnięcia wskaźników celów i przedsięwzięć stanowić będą podstawę ewaluacji własnej we wdrażaniu LSR. Jednocześnie monitorowanie to posłuży do działań związanych z ewentualną aktualizacją Strategii zgodnie z procedurą przedstawioną w poprzednim rozdziale. Pomocne może w tym być narzędzie w postaci matrycy logicznej. W ramach monitoringu zalecany jest również coroczny przegląd procedur związanych z wdrażaniem LSR.

Ewaluacja uzupełniona będzie o ocenę elementów związanych z:

- efektywnością – tj. nakładów w stosunku do osiągniętych rezultatów,
- skutecznością – czyli czy osiągnięto zakładane rezultaty,
- oddziaływaniem – jaką zmianę przyniosły działania dla szerzej rozumianego rozwoju regionu,
- trwałością – przeświadczeniem, że rezultaty i korzyści będą kontynuowane.

Drugim istotnym elementem ewaluacji własnej będzie ocena funkcjonowania samego Partnerstwa. Ocena ta powinna dotyczyć kwestii związanych z funkcjonowaniem biura, działalnością zarządu, wyborem operacji do realizacji przez Radę, jakości i efektywności stosowanych procedur, współpracy pomiędzy organami Partnerstwa, przepływu informacji czy sprawności w podejmowaniu decyzji. Ponieważ ocena ta dotyczy bezpośrednio osób zaangażowanych w funkcjonowanie LGD przeprowadzona powinna być przez podmiot zewnętrzny. Innym rozwiązaniem jest powierzenie tych czynności komisji rewizyjnej, która co roku przygotowałaby raport dotyczący oceny funkcjonowania LGD. W przypadku pojawienia się w raporcie rekomendacji związanych ze zmianą zasad i procedur funkcjonowania LGD zostaną one uwzględnione w procedurze aktualizacji LSR.

Monitoring proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażanej Lokalnej Strategii Rozwoju w aspekcie finansowym i rzeczowym, Monitoring to wewnętrzny mechanizm zarządzania wdrażaniem LSR, Monitoring to dokumentowanie realizacji LSR poprzez zbieranie danych w celu wykonania ewaluacji, Monitorowanie służy dostarczeniu informacji na podstawie których Zarząd, Rada i członkowie LGD mogą systematycznie dowiadywać się o występowaniu rozbieżności w realizacji planów i osiągnięciu celów.

Dzięki temu LGD dba o swoją stabilną sytuację finansową i podejmuje działania interwencyjne w przypadku rozbieżności lub niepowodzeń w realizacji LSR. **Monitorowaniu będą podlegać następujące aspekty działań LGD:**

- monitorowanie realizacji LSR-u,
- monitorowanie wydatkowania środków na poszczególne zamierzenia – operacje, działania własne LGD.

Monitoring – sposoby gromadzenia danych:

- analiza dokumentów merytorycznych i finansowych dostępnych w biurze,
- analiza sprawozdań z ankietyzacji beneficjentów realizujących operacje
- gromadzenie danych do wskaźników produktu, rezultatu, oddziaływania oraz danych z GUS, j.s.t., PUP
- dokumentacja dotycząca posiedzeń Rady i wyboru operacji
- gromadzenie danych dotyczących wydatkowanie środków na Funkcjonowanie LGD, Projekty współpracy oraz wdrażanie LSR uzyskanych od podmiotów wdrażających
- roczne sprawozdania wynikające z umowy ramowej na Wdrażanie LSR oraz Funkcjonowanie LGD i Projekty współpracy

Sposoby zbierania i dokumentowania danych:

- Listy obecności
- Badania ankietowe
- Ankieta ewaluacyjna
- Wywiady indywidualne
- Oświadczenia beneficjentów
- Karty doradztwa
- Dokumentacja zdjęciowa, filmowa
- Sprzedane bilety
- Sprawozdania
- Wnioski na operacje
- Wnioski o płatność

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie monitoringu jest Zarząd LGD. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym. Za gromadzenie danych odpowiada biuro LGD

Ewaluacja służy ocenie sukcesu LGD i LSR.

W ramach ewaluacji dokonuje się oceny odpowiedzialności, skuteczności, efektywności i oddziaływania projektu w stosunku do założeń. Ewaluacja będzie realizowana:

- mid term on: dotyczy ewaluacji bieżącej wykorzystywanej co roku w zakresie analizy spodziewanych efektów dotyczących wdrożenia LSR, Funkcjonowania LGD, nabywania umiejętności i aktywizacji oraz projektów współpracy.
- ex post: dotyczy oceny działań w minionym okresie z perspektywy realizacji w latach 2009 – 2015. Ewaluacja zostanie wykonana po 6 latach od rozpoczęcia realizacji LSR; dzięki ewaluacji będzie można zweryfikować osiągnięcia wskaźników, celów i przedsięwzięć opisanych w rozdziale 4.
- ocena jakości partnerstwa i sprawności funkcjonowania LGD. Ewaluacja będzie dotyczyć funkcjonowania biura, funkcjonowania organów LGD, efektywności stosowanych procedur, przepływu informacji, sprawności podejmowania decyzji.

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie ewaluacji będzie Zarząd. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym. Za gromadzenie danych do ewaluacji odpowiada biuro LGD. Zarząd sporządzi przed Walnym Zebraniem Członków podsumowującym dany rok, sprawozdanie za miniony rok. Powinno ono zawierać:

- wykaz zrealizowanych operacji z wdrażania LSR oraz działań dotyczących Funkcjonowania LGD, nabywania umiejętności i aktywizacja i Projektów Współpracy wraz z informacją o efektach i finansach,
- opis uzyskanych efektów w porównaniu z założeniami,
- analizę dotyczącą wpływu przedsięwzięć na osiąganie celów LSR,
- wnioski w formie uwag i rekomendacji, które zapewnią lepsze osiągnięcie celów LSR i wyższą efektywność LGD.

Sprawozdanie powinno być podawane do wiadomości publicznej zgodnie z zasadą jawności. Informacje uzyskane w trakcie monitoringu i ewaluacji będą służyły aktualizacji LSR-u.

Wskaźniki realizacji LSR

- Wskaźnik – miara celów jakie mają zostać osiągnięte, zaangażowanych zasobów, uzyskanych produktów, efektów oraz innych zmiennych (np. ekonomicznych, społecznych, dot. ochrony środowiska).
- Wskaźniki produktu – odnoszą się do bezpośrednich wyników realizacji projektu, materialne efekty działań projektu, liczone w jednostkach materialnych lub w zł/ np. liczba zrealizowanych operacji lub podmiotów, które uzyskały pomoc, łączna wartość pomocy na określone rodzaje operacji).
- Za osiągnięcie produktów odpowiadają podmioty wdrażające projekty w ramach LSR
- Wskaźniki te mają pomóc w zliczeniu fizycznych rezultatów produktów, usługi dostaw, robót
- Wskaźniki rezultatu – odpowiadają natychmiastowym efektom wynikającym z powstania produktów, dostarczają informacji o korzyściach dotyczących bezpośrednio beneficjentów (np. liczba skutecznie przeszkolonych, liczba wyremontowanych obiektów i liczba utworzonych miejsc pracy, długość szlaków)
- Wyraz zmiany stanu na lepszy w porównaniu z rokiem bazowym
- Wskaźniki oddziaływania – odnoszą się do długotrwałych konsekwencji realizacji danego projektu w otoczeniu społeczno – gospodarczym wykraczają poza natychmiastowe efekty, odczuwalne są po dłuższym okresie realizacji projektu (np. wzrost ruchu turystycznego na

obszarze, wzrost miejsc noclegowych, wzrost liczby odwiedzających muzea (izby, spadek liczby bezrobotnych), wzrost poziomu wykształcenia

- Ze względu na długi horyzont badania oddziaływania nie można ich uchwycić w trakcie bieżącej realizacji projektu, mogą być mierzone od czasu do czasu
- Określają poprawę stanu lub zmniejszanie zjawisk negatywnych

14. Określenie powiązań LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR

LSR a strategie lokalne:

Cele i przedsięwzięcia Lokalnej Strategii Rozwoju komplementarne są ze „strategiami rozwoju” wszystkich gmin wchodzących w skład LGD „Kraina Łęgów Odrzańskich”:

- Program Rozwoju Lokalnego Gminy Środa Śląska – 2004;
- Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Malczyce – 2004;
- Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Prochowice – 2005;
- Plan Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Ścinawa – 2004;
- Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wołów – 2004;
- Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Wińsko – 2001;
- Strategia Rozwoju Gminy Rudna – 2003;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Jemielno - 2004;
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pęcław – 2002;
- Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Głogów – 2004;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Miękinia – 2000;
- Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Brzeg Dolny – 2004;

Zapisy tych dokumentów wykorzystane zostały do prac nad diagnozą obszaru oraz na etapie planowania strategicznego w ramach niniejszego dokumentu. Monitorowana była ich zgodność z proponowanymi do realizacji celami i przedsięwzięciami Lokalnej Strategii Rozwoju dla Krainy Łęgów Odrzańskich.

Realizacja zapisanych celów i przedsięwzięć w LSR wobec uzupełniających się i komplementarnych zapisów lokalnych dokumentów strategicznych gmin przyczynią się do zrównoważonego rozwoju regionu.

Na etapie prac diagnostycznych oraz w planowaniu strategicznym wykorzystane zostały również zapisy Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Lokalna Strategia Rozwoju dla Krainy Łęgów Odrzańskich komplementarna jest również z dokumentami poziomu powiatowego a mianowicie:

- Strategia Rozwoju Powiatu Głogowskiego – 2001r.;
- Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Lubińskiego – 2004r.;
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Górowskiego – 2000r.;
- Strategia Rozwoju Powiatu Wołoskiego – 2001r.;
- Strategia Rozwoju Powiatu Legnickiego – 2002r.;
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Środa Śląska – 2000r.;

LSR a strategię regionalne:

W ramach procesu tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju dla Krainy Łęgów Odrzańskich zbadano jej spójność z regionalnymi strategiami a mianowicie: Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego oraz Programem Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego.

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r. została uchwalona w 2005 r. i jest zaktualizowana i gruntownie przebudowaną wersją strategii z 2000 r. już pod potrzeby NPR i polityki rozwoju regionalnego kraju.

Wizja regionu określona w nowej strategii to: **"Dolny Śląsk europejskim regionem węzłowym"**.

Cel nadrzędny: "Podniesienie poziomu życia mieszkańców Dolnego Śląska oraz poprawa konkurencyjności regionu przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju".

Cel nadrzędny zostanie zrealizowany poprzez realizację priorytetów i działań w sferze gospodarczej, przestrzennej i społecznej.

Niżej wymienione cele, priorytety i działania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego są komplementarne z Lokalną Strategią Rozwoju LGD Kraina Łęgów Odrzańskich.

Sfera Gospodarcza:

Cel „gospodarczy”: Zbudowanie konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki Dolnego Śląska.

Priorytety:	Działania w ramach priorytetów:
<i>Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Wspieranie rozwoju MŚP - Promowanie produktów regionalnych i ich marketing - Współpraca gospodarcza w regionie - Rozszerzenie współpracy regionalnej i międzynarodowej - Wspieranie integracji i rozbudowy dolnośląskiego potencjału turystycznego oraz uzdrowiskowego. - Wspieranie zmian postaw mieszkańców regionu ukierunkowanych na przedsiębiorczość

Sfera przestrzenna:

Cel „przestrzenny”: Zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej regionu i jego integracja z europejskimi obszarami wzrostu.

Priorytety:	Działania w ramach priorytetów:
<i>Poprawa spójności przestrzennej regionu.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Policentryczny rozwój wsi osadniczej oraz tworzenie nowoczesnych rozwiązań funkcjonalnych przy zachowaniu walorów przyrodniczych, środowiskowych i krajobrazowych - Przeciwdziałanie degradacji obszarów peryferyjnych i zagrożonych marginalizacją
<i>Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Podniesienie poziomu życia ludności wiejskiej - Rozwój pozarolniczej aktywności mieszkańców terenów wiejskich i wykształcenie nowych funkcji

	<p>dla tych terenów</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wspieranie działalności na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania - Modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej wychodząca naprzeciw wymogom funkcji gospodarczych oraz edukacyjnych
Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych.	<ul style="list-style-type: none"> - Kształtowanie atrakcyjnych form różnorodnych zespołów zabudowy w tym rewitalizacja obszarów zdegradowanych. - Ochrona dziedzictwa kulturowego
Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki.	<ul style="list-style-type: none"> - Ograniczenie negatywnego oddziaływania odpadów komunalnych i przemysłowych na środowisko - Ochrona zasobów naturalnych poprzez ich racjonalne wykorzystanie - Utworzenie i ochrona obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, podniesienie różnorodności biologicznej i krajobrazowej - Propagowanie wiedzy ekologicznej

Sfera społeczna

Cel „społeczny”: Rozwijanie solidarności społecznej oraz postaw obywatelskich i otwartych na świat.

Priorytety:	Działania w ramach priorytetów:
Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.	<ul style="list-style-type: none"> - Redukowanie zjawiska ubóstwa. - Promowanie innowacyjnych metod i technik rozwiązywania problemów z zakresu polityki i profilaktyki społecznej. - Wdrażanie planów działania na rzecz wzrostu zatrudnienia przy wykorzystaniu partnerstwa społecznego. Promocja zatrudnienia socjalnego i spółdzielczości socjalnej.
Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury.	<ul style="list-style-type: none"> - Optymalizacja infrastruktury kulturalnej, zwiększenie aktywności w obszarze kultury. - Ochrona dziedzictwa cywilizacyjnego, rozwój tożsamości regionalnej. - Wsparcie i promocja postaw prospołecznych oraz lokalnych inicjatyw społecznych na zasadach pomocniczości i partnerstwa. - Aktywizacja społeczności lokalnych w szczególności z terenów wiejskich. - Umacnianie i rozwój współpracy administracji publicznej i sektora pozarządowego.
Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych.	<ul style="list-style-type: none"> - Zapewnienie powszechnego dostępu do technologii informacyjno-komunikacyjnych. - Rozwijanie kompetencji i umiejętności potrzebnych dla społeczeństwa wiedzy oraz postaw innowacyjnych. - Rozwijanie przedsiębiorczości poprzez promowanie inicjatywy i kreatywności w procesie kształcenia.
Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa	<ul style="list-style-type: none"> - Zwiększanie aktywności samorządów, organizacji i stowarzyszeń w rozwoju i promowaniu sportu, rekreacji i aktywnego trybu życia. Szkolenie kadr, - Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym. - Zwiększenie skuteczności zapobiegania, wczesnego wykrywania i leczenia chorób oraz zapobieganie i leczenie uzależnień.

Kolejnym ważnym dokumentem poziomu regionalnego jest **Program Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego**, który opracowano w 2004 roku.

Program został opracowany na lata 2004-2013. Wdrażanie założeń przyjętych w programie ma przyczynić się do rozwoju turystyki w województwie dolnośląskim i wzrostu jego konkurencyjności oraz wykorzystania dostępnych regionalnych środków finansowych. Działania w nim przyjęte powinny pozytywnie wpłynąć na wzrost ekonomiczny województwa, dalszy wzrost atrakcyjności turystycznej regionu, zwiększenie różnorodności kulturowej jego mieszkańców oraz pogłębienie współpracy międzynarodowej szczególnie z partnerami z Czech i Niemiec.

W programie tym wyróżniono 4 priorytety, w ramach których wypracowano cele szczegółowe.

Poniżej wymienione zostały te cele szczegółowe Programu, które na poziomie Dolnego Śląska w pełni współgrają z celami i przedsięwzięciami Lokalnej Strategii Rozwoju Krainy Łęgów Odrzańskich.

Priorytety	Cele szczegółowe
1. Markowe produkty turystyczne	<ul style="list-style-type: none"> - Określenie i rozwój regionalnego produktu turystycznego. - Identyfikacja i wsparcie rozwoju markowych produktów turystycznych województwa (turystyka aktywna, uzdrowiskowa, kulturowa). - Modernizacja bazy i formuły usług klimatycznych. - Kreowanie markowych produktów turystycznych w oparciu o walory regionalnych osobliwości przyrody, kultury i krajobrazu. - Uzupełnienie oferty rekreacyjnej o propozycje turystyczne, kulturalne i sportowe. - Oferta turystyczna dla rodzin i osób starszych – wspieranie rozwoju turystyki na obszarach wiejskich. - Poszerzenie wachlarza ofert turystyki specjalistycznej i wycieczkowej. - Przygraniczne imprezy kulturalne dla turystów z kraju i zagranicy.
2. Rozwój lokalny turystyki.	<ul style="list-style-type: none"> - Wspieranie inicjatyw w zakresie turystyki, przyczyniających się do aktywizowania obszarów niewykorzystanych. - Eksponowanie i wykorzystanie aspektu wielonarodowości i wielokulturowości regionu w rozwoju oferty turystycznej. - Stworzenie systemu wsparcia dla sektora turystycznego, w tym MSP i rzemiosła. - Popularyzacja dorobku wybitnych twórców regionu. - Stymulacja endogennej aktywności obywatelskiej i ekonomicznej. - Popularyzacja dorobku kulturalnego i naukowego istotnego dla stymulacji ruchu turystycznego. - Rozwój turystyki w poszanowaniu środowiska naturalnego.
3. Markowa infrastruktura turystyczna.	<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój markowej infrastruktury turystycznej i paraturystycznej.

	<ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie odpowiednich warunków dla wzrostu ruchu turystycznego. - Tworzenie infrastruktury turystycznej sprzyjającej rozwojowi produktów markowych regionu.
4. System wsparcia sektora i produktów turystycznych.	<ul style="list-style-type: none"> - Stworzenie zintegrowanego systemu promocji i informacji w regionie. - Stworzenie systemu badań potrzeb i oczekiwań turystów - Stworzenie systemu wsparcia doradczego – konsultingowego dla podmiotów z sektora turystycznego. - Stymulowanie rozwoju firm i instytucji otoczenia biznesu. - Stworzenie mechanizmów kształcenia profesjonalnych kadr turystycznych w oparciu o rzetelną analizę potrzeb. - Otwarcie województwa na międzynarodowy ruch turystyczny poprzez sprawny system informacji turystycznej i skuteczną promocję. - Wykształcenie profesjonalnej kadry obsługi ruchu turystycznego i zarządzania turystyką.

Podsumowując opisane wyżej dokumenty poziomu regionalnego należy zaznaczyć, iż realizacja celów i przedsięwzięć zapisanych w LSR **wpłyne na zrównoważony rozwój województwa dolnośląskiego.**

LSR a dokumenty poziomu krajowego:

Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015:

LSR dla obszaru Lokalnej Grupy Działania wpisuje się w nadrzędny dla Polski wieloletni dokument strategiczny rozwoju społeczno-gospodarczego, tj. **Strategię Rozwoju Kraju 2007-2015** (SRK), stanowiący odniesienie dla innych strategii i programów rządowych, jak i innych dokumentów opracowywanych na szczeblu regionalnym i lokalnym. Dokument ten określa cele i priorytety rozwoju Polski oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić, uwzględniając przy tym najważniejsze trendy rozwoju gospodarki światowej oraz cele, jakie stawia Unia Europejska w odnowionej Strategii Lizbońskiej. **Zapisana w LSR polityka rozwoju obszaru partnerstwa, będzie przyczyniać się do realizacji zapisanej w Strategii Rozwoju Kraju wizji**, która zakłada, że *Polska w roku 2015 będzie krajem o wysokim poziomie i jakości życia mieszkańców oraz silnej i konkurencyjnej gospodarce, zdolnej do tworzenia nowych miejsc pracy*. Wizja ta ma zostać osiągnięta poprzez działania realizowane w 6 priorytetach, wśród których 2, tj. *Priorytet 5. Rozwój obszarów wiejskich* (bezpośrednio) oraz *Priorytet 6. Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej* (pośrednio) stanowiąc będą główne obszary korelacji priorytetów i kierunków rozwoju zapisanych w LSR. W szczególności poprzez cele zapisane w LSR realizowane będą działania: a) „Rozwój przedsiębiorczości i aktywności pozarolniczej” oraz d) „Wzrost jakości kapitału ludzkiego oraz aktywizacja zawodowa mieszkańców wsi” w Priorytecie 5 SRK, z kolei w Priorytecie 6 w sposób pośredni realizowane będą dwa zapisane działania, tj. a) „Podniesienie konkurencyjności polskich regionów” oraz b) „Wyrównywanie szans rozwojowych obszarów problemowych”.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 (Narodowa Strategia Spójności):

Drugim istotnym dokumentem planistycznym w jaki wpisuje się LSR dla obszaru Lokalnej Grupy Działania są **Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (Narodowa Strategia**

Spójności) 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Dokument ten reguluje w szczególności realizację tzw. polityki spójności w Polsce, a tym samym wydatkowanie największej puli środków pomocowych, pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności. Nie dotyczy on wprost rozwoju obszarów wiejskich, jednak sporo uwagi poświęca koordynacji polityki spójności z innymi politykami wspólnotowymi, w tym w szczególności Wspólną Polityką Rolną i realizowaną ramach niej polityką rozwoju obszarów wiejskich. **Działania w ramach LSR będą spójne zarówno z głównym celem strategicznym NSRO**, tj. *tworzeniem warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej*, **jak i jednym z 6 głównych celów horyzontalnych**, tj. *Wyrównywaniem szans rozwojowych i wspomaganiem zmian strukturalnych na obszarach wiejskich*. **Realizacja LSR będzie powiązana** pośrednio również z innymi celami NSRO, w tym w szczególności z celem 1. *Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa* oraz celem 2. *Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej*.

Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich:

Dokumentem strategicznym o charakterze krajowym, z którym poprzez branżowy charakter w największym stopniu powiązana musi być LSR dla obszaru naszego LGD jest **Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013** (KPSROW). Zawiera on priorytety rozwoju obszarów wiejskich na okres 7 lat, uwzględniające zarówno regulacje wspólnotowe (Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dla Rozwoju Obszarów Wiejskich), jak i spójność z dokumentami krajowymi (KPS, NSRO oraz Krajowy Program Reform). KPSROW jest tym samym podstawowym dokumentem ramowym, na podstawie którego został przygotowany główny instrument wdrażania Wspólnej Polityki Rolnej w Polsce, w części dotyczącej rozwoju obszarów wiejskich, tj. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Podstawę realizacji KPSROW stanowi koncepcja wielofunkcyjności rolnictwa i obszarów wiejskich. Zakłada ona wzmocnienie ekonomiczne gospodarstw rolnych i wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego, przy jednoczesnym zapewnieniu instrumentów na rzecz różnicowania działalności gospodarczej w kierunku pozyskania i stworzenia alternatywnych źródeł dochodów mieszkańców wsi. Równie ważnym aspektem obszarów wiejskich w Polsce, poza funkcjami ekonomicznymi i dobrymi warunkami dla rozwoju społecznego, jest ich rola w zachowaniu i odtwarzaniu walorów krajobrazowych oraz zasobów przyrody, tj. zachowanie dobrego stanu ekologicznego wód i gleb, bogactwa siedlisk i różnorodności biologicznej, a także dziedzictwa kulturowego wsi. **Powyższe istotne kwestie znajdują swój wyraz w głównych kierunkach / priorytetach rozwoju dla obszaru LGD, przewidzianych do realizacji w ramach LSR**. Ze względu na wynikowy charakter tych dokumentów, tj. Strategia Rozwoju Kraju → Krajowy Plan Strategiczny dla Rozwoju Obszarów Wiejskich → Program Rozwoju Obszarów Wiejskich → Lokalna Strategia Rozwoju największe związki pomiędzy celami, priorytetami i działaniami występują w obszarze tzw. osi priorytetowych rozwoju 3 i 4, tj. *jakości życia na obszarach wiejskich i różnicowania gospodarki wiejskiej oraz LEADER*, stanowiących jednocześnie obszary interwencji potencjalnego wsparcia udzielanego przez Lokalne Grupy Działania w ramach realizacji LSR.

15. Wskazanie planowanych działań, przedsięwzięć lub operacji realizowanych przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze objętym LSR

Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” w kolejnych latach funkcjonowania planuje aktywnie wypełniać swoją misję i urzeczywistniać wizję rozwoju obszaru – realizując w tym celu dodatkowe projekty finansowane z innych źródeł. Będą to projekty **uzupełniające** działania realizowane w ramach osi 4 Leader - Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Przewidywane źródła finansowania:

- » Regionalny Program Operacyjny dla woj. dolnośląskiego,
- » Europejski Fundusz Społeczny, w szczególności Program Operacyjny Kapitał Ludzki,
- » Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IŚ),
- » Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (PO IG),
- » Norweski Mechanizm Finansowy,
- » Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- » Fundusz Inicjatyw Obywatelskich,
- » inne krajowe i zagraniczne źródła finansowania.

W celu wyeliminowania ewentualnych zagrożeń polegających na nakładaniu się pomocy finansowej uzyskanej w ramach PROW oraz innych programów realizowanych z budżetu Unii Europejskiej - LGD Kraina Łęgów Odrzańskich posiada następujące mechanizmy zabezpieczeń:

- » Z każdą zatrudnioną osobą przez LGD będzie podpisywana umowa zawierająca szczegółowy zakres obowiązków i zadań, ze wskazaniem programu, na rzecz którego te zadania i obowiązki będą wykonywane oraz podaną kwotą wynagrodzenia pochodzącą ze środków tego programu,
- » W przypadku osób zaangażowanych jednocześnie w realizację dwóch lub więcej programów, w umowie o pracę z tą osobą zostanie wskazany wymiar czasu pracy, jaki ta osoba jest zobowiązana przeznaczyć na wykonanie zadań i obowiązków związanych z realizacją poszczególnych programów. Łączny wymiar czasu pracy nie może przy tym przekroczyć wielkości maksymalnych dopuszczonych w Kodeksie Pracy.
- » Tworzone będą wydzielone konta bankowe (lub subkonta) do obsługi poszczególnych programów,
- » Na dokumentach księgowych stanowiących dowody poniesienia kosztów, mogą być w sposób trwały umieszczone informacje o tym, ze środków jakiego programu te koszty zostały pokryte. W przypadku kosztu współfinansowanego z dwóch lub więcej programów musi być podana informacja o tym, jaką część tego kosztu finansują poszczególne programy,
- » Każdy program będzie miał wyznaczonego koordynatora odpowiedzialnego za realizację i prawidłowe wydatkowanie środków projektu,
- » Każdy wniosek o przyznanie pomocy, przygotowywany przez LGD, poprzedzony będzie analizą ryzyka w zakresie nakładania się pomocy ze środków tego programu z pomocą, którą LGD uzyskało wcześniej z PROW lub innych programów oraz propozycje mechanizmów, które należy zastosować w celu uniemożliwienia nakładania się pomocy.

16. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich

Zgodnie z założeniami Programu Leader realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju ma przyczynić się do zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich regionu. Oznacza to podniesienie jakości kapitału społecznego oraz rozwój gospodarczy przy jednoczesnej ochronie i zachowaniu lokalnych zasobów naturalnych i kulturowych. **Przewidziane w ramach LSR dla obszaru Krainy Łęgów Odrzańskich cele oraz przedsięwzięcia w sposób bezpośredni przyczyniają się do osiągnięcia wyżej wymienionych efektów.**

Z punktu widzenia obecnych uwarunkowań niezwykle istotne jest wsparcie podnoszenia jakości kapitału społecznego. Przyczynią się do tego zaplanowane w LSR działania aktywizujące mieszkańców, pobudzające ich do zaangażowania społecznego, budujące tożsamość regionalną i wzmacniające więzi społeczne oraz poczucie odpowiedzialności za miejsce swojego zamieszkania. Zaplanowane w LSR przedsięwzięcia edukacyjne powinny podnieść jakość kapitału społecznego poprzez wzrost kwalifikacji zawodowych, wiedzy i umiejętności mieszkańców obszarów wiejskich Krainy Łęgów Odrzańskich.

Tworzenie nowych miejsc pracy i mikroprzedsiębiorstw na obszarach wiejskich oraz wsparcie dla rolników, w rozwoju działalności pozarolniczej przyczyni się do wzrostu dochodów mieszkańców i rozwoju gospodarczego regionu.

Dbłość o dobre standardy i warunki życia mieszkańców spowoduje wzrost atrakcyjności obszarów wiejskich Krainy Łęgów Odrzańskich, jako idealnego miejsca do życia i zamieszkania. Działania integrujące wzmocnią poczucie regionalnej wspólnoty i przyczynią się do jeszcze większego rozkwitu życia kulturalnego i gospodarczego na tym obszarze – rozwijając przy tym postawy obywatelskie. Promocja regionu oraz rozwijanie oferty turystycznej opartej o walory przyrodniczo – kulturowe spowoduje większą dbłość o ich stan i zachowanie tych walorów dla przyszłych pokoleń. Rozwój i promocja oferty wpłynie na zwiększenie ilości turystów odwiedzających region, a także pośrednio na wzrost dochodów mieszkańców i gmin regionu.

Wpływ nowych i rozszerzonych przedsięwzięć na wybrane grupy mieszkańców

Rozszerzenie zakresu oraz zaplanowanie nowego przedsięwzięcia, aby przyniosło oczekiwane rezultaty, musi być w bezpośredni sposób powiązane z rzeczywistym wpływem na mieszkańców regionu. Realizacja przedsięwzięcia „e-Kraina Łęgów Odrzańskich” ma wpływ na wiele grup społecznych. Najistotniejszą grupą społeczną do której kierujemy działania opisane w przedsięwzięciu to mieszkańcy obszarów wiejskich Krainy Łęgów Odrzańskich do których chcemy dotrzeć poprzez realizację operacji i uzyskać następujące efekty:

- ✓ Wzrost wiedzy o regionie KŁO
- ✓ Wzrost tożsamości lokalnej mieszkańców
- ✓ Wzrost świadomości ekologicznej
- ✓ Wzrost poziomu zastosowania nowych technologii na obszarach wiejskich KŁO
- ✓ Wdrożenie nowych skutecznych narzędzi wymiany informacji

Przedsięwzięcie przede wszystkim wpływa na organizacje pozarządowe i obywatelskie grupy nieformalne, które otrzymują możliwość zaistnienia w sieci WWW (np. poprzez tworzenie stron internetowych) jak i otrzymują narzędzia rozwijania i upowszechniania swoich działań i projektów. Organizacje pozarządowe powinny być także „motorem” wprowadzania nowatorskich rozwiązań i zmian. Z myślą m.in. o ich liderach i członkach zaplanowano także działania z zakresu szkoleń z ICT. Razem wpłynie to na dalszą aktywizację, profesjonalizację oraz rozszerzenia działalności sektora ngo w regionie.

Kolejną do której skierowane jest przedsięwzięcie do szkoły, biblioteki i ośrodki kultury, które pośrednio będą realizowały operacje związane z systemowymi panelami edukacyjnymi, informacyjnymi oraz grami edukacyjnymi. Będą to lokalne ośrodki/placówki KŁO. Ze względu na silne oddziaływanie w/w ośrodków na lokalną społeczność będziemy zwracać szczególną uwagę na ich udział w realizacji LSR.

Kolejną grupą istotną dla przedsięwzięcia e-Kraina Łęgów Odrzańskich są przedsiębiorcy, którzy będą rozwijać nowe technologie na obszarze KŁO. Przedsiębiorcy reagujący swoje operacje w ramach działalności gospodarczej staną się motorem rozwoju nowych technologii w regionie. Ich działalność będzie wykorzystywana przez LGD do rozwoju informatycznego obszaru,

Gro zaplanowanych w ramach przedsięwzięcia rodzajów działań (operacji) zakłada, że jego ostatecznymi odbiorcami i/lub uczestnikami będą zarówno osoby młode, poniżej 26. roku życia (nowoczesna, atrakcyjna oferta może wpłynąć na ich aktywizację, włączenie w życie społeczne czy edukację), jak i osoby pow. 50 roku życia, które coraz częściej angażują się w szerokorozumianą działalność społeczną i są np. adresatami szkoleń czy projektów miękkich.

Ostatnią istotną grupą pośrednią są potencjalni turyści Krainy Łęgów Odrzańskich. Przede wszystkim mieszkańcy większych miast KŁO (Środa Śląska, Wołów, Brzeg Dolny, Głogów) ale również mieszkańcy miast większych – Wrocław, Legnica, Lubin. Turyści będą beneficjentami realizowanych operacji będą użytkownikami nowych aplikacji dzięki czemu wzrośnie ilość podróży do KŁO co ma przyczynić się do dalszego rozwoju turystyki w regionie.

Także rozszerzenia zakresów przedsięwzięć:

I „Turystyka na Szlaku Odry”

II „Rozpoznawalna, o wyjątkowych walorach Kraina Łęgów Odrzańskich”

sprzyja zwiększeniu zaangażowania zarówno organizacji pozarządowych, jak i młodszych i starszych mieszkańców w kreowanie najbliższego otoczenia, zarówno na poziomie projektowania/uzgadniania, jak i bezpośredniej realizacji. Działania z zakresu ekologii i ochrony przyrody będą w dużym stopniu skierowane do młodzieży. Zakłada się także, że wykorzystanie nowoczesnych technologii informatycznych i multimedialnych (np. w edukacji, popularyzacji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu czy twórczości artystycznej) będzie bodźcem do dalszych działań i wpłynie pozytywnie na rozwój wszystkich wymienionych grup.

Przedsięwzięcia I „Turystyka na Szlaku Odry” i II „Rozpoznawalna, o wyjątkowych walorach Kraina Łęgów Odrzańskich” mają duże znaczenie i powiązanie z przedsięwzięciem VI e-Kraina Łęgów Odrzańskich i jej odbiorcami. Rozwiązania zastosowane poprzez realizację operacji w przedsięwzięciu I oraz II będą jako dobre wzorce pokazywane w ramach aplikacji i narzędzi przedsięwzięcia VI. Ponadto szerzenie dobrych praktyk takimi

metodami spowoduje że informacja o całości działań LGD KŁO będzie dostępniejsza na poziomie LGD, Polski i Europy.

17. Informacja o dołączanych do LSR załącznikach

Załącznik nr 1 – Statut LGD

Załączniki:

załącznik 2a) - regulamin zarządu

załącznik 2b) - regulamin walnego zebrania członków

załącznik 2c) - regulamin komisji rewizyjnej

Załącznik nr 3 – Procedura Naboru Pracowników

Załącznik nr 4 – Opisy Stanowisk Pracy

Załącznik nr 5 – Regulamin Rady Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich”

Załącznik nr 6 – Procedura wyboru operacji przez LGD, oceny zgodności operacji z LSR i oceny operacji wg lokalnych kryteriów wyboru

Załącznik nr 7 – Procedura odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji

Załącznik nr 8 – Regulamin Biura

Załącznik nr 9 – Potwierdzenie złożenia wniosku w biurze LGD

Załącznik nr 10 – Karta opinii zgodności z LSR

Załącznik nr 11 – Deklaracji bezstronności i poufności

Załącznik nr 12 – Procedura odwoławcza od decyzji